

TAMPEREEN YLIOPISTO

Reetta Paunonen

ASiantuntija Ansassa

Vanhemman toimittajasukupolven ammatilliset arvot ja asema
toimitustyön muutosten puristuksessa

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Elokuu 2013

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

PAUNONEN, REETTA: Asiantuntija ansassa. Vanhemman toimittajasukupolven ammatilliset arvot ja asema toimitustyön muutosten puristuksessa

Pro gradu -tutkielma, 105 s., 4 liites.

Tiedotusoppi

Elokuu 2013

Journalismin sanotaan olevan kriisissä ja ajautumassa kohti tuhoa. Journalismi on muuttunut yhä selkeämmin voittoa tavoittelevaksi teollisuudeksi, jossa sisällöt kevenevät ja samankaltaistuvat. Samalla suuret yleisöt pirstaloituvat, ja journalismin perinteinen yhteiskunnallinen merkitys on kyseenalaistettu.

Tämän tutkimuksen on pannut alulle kysymys siitä, kuinka pitkän uran tehneet journalistit kokevat journalismin alan murrokset. Lähdin hahmottamaan tätä kysymystä tarkastelemalla 49–55-vuotiaiden maakuntalehtien toimittajien kokemuksia työstään. Tämä vanhempi toimittajasukupolvi on aloittanut työuransa pääasiassa 1980-luvulla ja kokenut journalismin muutokset ja murrokset aina saksitaitosta tablettisovelluksiin saakka.

Tutkimus tarkastelee, kuinka journalistit toimivat omien arvojensa ja käytännön realiteettien ristipaineessa muuttuvan toimitustyön kentällä. Lisäksi tutkimus kysyy, kuinka vanhempi toimittajasukupolvi kokee asemansa ja arvostuksensa toimituksessa ja kuinka ikääntymisen kokemukset vaikuttavat kokemuksiin muutoksesta, asemasta ja arvostuksesta. Nämä näkökulmat avaavat muuttuvan toimitustyön kentäksi, jolla kamppaillaan siitä, millaiset journalismin arvot, käytännöt ja tekijät tulevat tunnustetuiksi. Tutkimuksen aineistona on yhdentoista toimittajan teemahaastattelut. Tarkastelin aineistoa laadullisen sisällönanalyysin keinoin.

Aineisto osoitti, että vanhemman toimittajasukupolven työtä ohjaavat hyvin perinteiset journalismin arvot, kuten lukijan palvelu, objektiivisuus, vapaus, nopeus ja etiikka. Vahvan ammatti-ideologian kanssa ristiriidassa olevat työn muutokset tuottavat tarinoita työn epämukavuuksista ja synnyttävät tunnustuskamppailuja toimituksessa. Ammatti-ideologiaa tukevat muutokset hyväksytään puolestaan osaksi työtä ja asetetaan jopa työn ihanteiksi. Sen sijaan iällä ei näyttänyt olevan suurta merkitystä muutoksen tai aseman ja arvostuksen kokemuksissa.

Toimittajat suhtautuivat torjuvasti kysymyksiin asemasta ja arvostuksesta. Toimittajien puhe työn käytännöistä osoitti kuitenkin, että toimittajat haluavat toimia autonomisina uutistytön asiantuntijoina. Tätä asiantuntijan asemaa, itsearvostusta ja työssä jaksamista kolhii etenkin työn suunnittelevan portaan aiempaa merkittävämpi kontrolli juttuprosessista.

Joka tapauksessa muutos näyttää luonnolliselta osalta toimittajien työtä. Toimittajien puhe painottuikin erityisesti työn viimeaikaisiin muutoksiin, jotka eivät ole vielä löytäneet paikkaansa työn käytännöissä.

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimuksen taustasta tutkimuskysymyksiin	3
2.1 Journalismin muutoksesta murrokseen.....	5
2.2 Vakaista työurista joustavaan työelämään.....	12
2.3 Muutos on pysyvää notkeassa modernissa	14
2.4 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	15
3 Teoria: Ammatti-ideologiasta tunnustamiseen	18
3.1 Journalismin vankka ammatti-ideologia.....	19
3.2 Notkistuvat journalismin ihanteet.....	23
3.3 Katsaus kentälle: Toimittajien käsityksiä työnsä muutoksista	27
3.4 Tunnustamisen teoriasta: Työ tunnustuskamppailujen kenttänä	30
3.5 Aiempaa tutkimusta ikääntymisestä ja tunnustamisesta työssä.....	36
4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät	39
4.1 Aineistona 11 toimittajahaastattelua.....	39
4.2 Teemahaastattelu kokemusten kartoittajana	42
4.3 Tarinoiden tarkastelua laadullisen sisällönanalyysin avulla.....	45
5 Analyysi: Journalistit toimitustyön muutosten puristuksessa	48
5.1 Yhteisten arvojen muokkaama yhtenäinen ammattikunta.....	50
5.1.1 Työssä oppinut sukupolvi.....	50
5.1.2 Yhteiskunnalliset toimijat lukijan asialla	53
5.1.3 Aseman epävarmuus irrottaa identiteetistä.....	58
5.2 Journalismin muutos: Sanoman sietämätön keveys	59
5.2.1 Aaltoliikettä uskottavuuskriisissä.....	59
5.2.2 ”Osa periaatteista täytyy vaan heittää roskakoppaan”	62
5.3 Kamppailu tunnustuksesta toimitustyön käytännöissä	64
5.3.1 Teknologia ammattitaidon laventajana.....	65
5.3.2 Internetin epämukavuudet	67
5.3.3 Deski autonomian ja asiantuntijuuden kaventajana.....	69
5.4 Ikääntymisen kokemukset: Viisikymppisen naisen läpinäkyvyys.....	74
5.5 Työn tulevaisuus: Perinteistä tehtävää uusin keinoin	84
6 Analyysin tarkastelu: Johtopäätökset ja pohdintaa	89
Lähteet	98
Verkkolähteet	101
Liite 1: Teemahaastattelun taustatietolomake	102
Liite 2: Teemahaastattelun kysymysrunko	104

1 Johdanto

Journalismin alan sisäinen keskustelu ja journalismin tutkimus ovat 2000-luvun puolella tuottaneet runsaasti puhetta siitä, että ammattimainen journalismi nykymuodossaan on tuhoutumassa. Tutkimuskirjallisuus on välittänyt synkkiä tunnelmia toimituksista, ja suomalaiset mediatatolot ovat esittäneet synkkiä lukuja levikkien ja ilmoitustulojen laskusta ja vähennettävän väen määrästä.

Uudistuva viestintäteknologia on etenkin ylivoimaisen halvan ja nopean internetin johdolla rapauttanut journalismin kannattavuuden. Sanomalehtien levikit ja mainostulot hiipuvat, kun ihmiset käyttävät vapaa-ajalla ja tiedonhaussa mieluummin sosiaalisen median palveluja kuin perinteisiä joukkotiedotusvälineitä. Vuosien 2008–2009 talouslama johti suomalaisten sanomalehtien toimitusten kutistumiseen ja synkensi entisestään media-alan tulevaisuuden näkymiä. Seuraava voimakas yhteistoimintaneuvottelujen aalto koettiin suomalaisissa lehtitaloissa vuonna 2012, eli samaan aikaan, kun tämän tutkimuksen tekeminen alkoi..

Samalla työelämäntutkimus tuottaa yhä enemmän puhetta yhä epävakammiksi ja joustavammaksi muuttuvasta työstä. Jatkuvasti muuttuvassa työelämässä ei ole enää entisenlaista vakautta ja varmuutta, eikä iän myötä karttunut kokemus takaa turvattua asemaa työelämässä. Työntekijän on pystyttävä mukautumaan muuttuviin tilanteisiin, joissa aiemmasta kokemuksesta ei ole hyötyä. Yksilön kannalta yhä hankalammaksi muuttuvassa työelämässä täytyisi kuitenkin pysyä yhä pidempään. Huoli yhteiskunnan huoltosuhteesta on käynnistänyt ohjelmia, joiden tarkoituksena on parantaa ikääntyvien työntekijöiden työssä jaksamista ja pidentää työuria.

Sekä journalistisen työn että yleisesti työelämän joustavuus voidaan nähdä osana niin sanottua yhteiskunnan liukumista korkean modernin ajasta notkeaan moderniin. Aiemmin korkean modernin yhteiskuntaa määrittivät vankat instituutiot, kuten poliittiset puolueet ja perinteiset joukkotiedotusvälineet. Sen sijaan notkean modernin yhteiskunta korostaa kaupallisuutta, kuluttajuutta ja individualismia. Notkistuvassa yhteiskunnassa ihmiset eivät enää sitoudu perinteisiin instituutioihin, vaan elävät

yksilöinä monimutkaisissa ja vuorovaikutteisissa verkostoissa, joissa vanhat totuudet ja tavat neuvotellaan jatkuvasti uusiksi.

Journalismin murrokset, työelämän epävarmuudet ja yleinen yhteiskuntakulttuurin notkistuminen ovat pakottaneet journalistit tulkitsemaan uudelleen rooliaan erityisen yhteiskunnallisen instituution edustajina. Perinteisiin journalismin arvoihin, kuten objektiivisuuden, julkisen palvelun ja autonomisuuden ideaaleihin, perustuvan journalistien ammatti-ideologian nähdäänkin olevan yhteiskunnan tavoin liikkeessä kohti notkeaa ammattietosta.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen pitkän uran tehneiden uutistoimittajien kokemuksia journalistisen työ kulttuurin muutoksista. Hahmotan näitä kokemuksia ensinnäkin toimittajien ammatti-ideologian, eli journalismin arvojen ja ihanteiden ja työn tavoitteiden näkökulmasta. Toiseksi hahmotan toimittajien kokemuksia työnsä muutoksista arvostuksen ja aseman kokemusten näkökulmasta. Tutkimuksen näkökulmat nivoutuvat eräänlaisiksi tunnustuskamppailuiksi, joita pitkän uran tehneet uutistoimittajat käyvät ammatti-ideologiastaan, arvostuksestaan ja asemastaan muuttuvan toimitustyön kentällä.

Tutkimus lähtee liikkeelle journalismin viimeaikaisten murrosten tarkastelusta. Käsittelen journalismin instituution muutoksia taloudellisten, poliittisten, kulttuuristen ja teknologisten muutosten näkökulmista. Kytken journalismin muutokset osaksi aiempaa joustavammaksi muuttuvaa työelämää ja niin sanottuun notkeaan moderniin liukuvaa yhteiskuntaa. Tutkimuksen kontekstin tarkastelun jälkeen esittelen tutkimuksen tavoitteet ja tarkat tutkimuskysymykset.

Luvussa kolme avaan niitä teoreettisia näkökulmia, joiden kautta tarkastelen vanhemman toimittajasukupolven kokemuksia työnsä muutoksista ja joihin tämä tutkimus kiinnittyy. Tarkastelen toimittajien käsityksiä työstään yhtäältä journalismin ammatti-ideologiaan pohjautuvien arvojen ja ihanteiden ja toisaalta arvostuksen ja aseman kokemusten kautta, ja nämä kaksi näkökulmaa muodostavat myös teoreettisen viitekehyksen rungon. Ensiksi selvitän journalismin perinteisen ammatti-ideologian elementtejä, ja tämän jälkeen tarkastelen perinteisten journalismin ihanteiden ja arvojen notkistumista muuttuvassa journalistisessa työ kulttuurissa.

Toiseksi määrittelen tunnustamisen käsitettä, joka avaa perinteisen ammatti-ideologian muutospainet ja toimittajien aseman muuttuvassa työkuulttuurissa tunnustuskamppailujen kentäksi. Tutkimuksen teoreettista viitekehystä hahmottaessani esittelen samalla aiempia tutkimuksia, joiden teemojen ja kysymyksenasettelujen kanssa tämä tutkimus keskustelee.

Luvussa neljä esittelen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä toimivaa teemahaastattelua ja menetelmän avulla kerättyä laadullista haastatteluaineistoa. Samalla rakennan aineiston analyysin menetelmää. Aineiston analyysiluvussa (luku viisi) tarkastelen ensiksi vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologian elementtejä. Tämän jälkeen hahmotan toimittajien arvojen ja ihanteiden toteutumista sekä heidän kokemuksiaan asemastaan ja arvostuksestaan yhtäältä journalismin lopputuotteen ja toisaalta toimitustyön käytäntöjen näkökulmista.

Lisäksi tarkastelen aineiston analyysiluvussa vanhemman toimittajasukupolven kokemuksia ikääntymisestään ja työn muutoksiin sopeutumisestaan sekä heidän ajatuksiaan työnsä tulevaisuudesta. Lopuksi pohdin vanhemman toimittajasukupolven kokemuksia suhteessa niin sanottuun notkeaan moderniin liukuvaan journalismiin ja yhteiskuntaan.

2 Tutkimuksen taustasta tutkimuskysymyksiin

Journalistien käsityksiä työnsä tulevaisuudesta tarkastelevat tutkimukset ovat viime aikoina tuottaneet synkkää puhetta toimituksista (Ks. esim. Nikunen 2011b, Jyrkiäinen 2008). Journalismia koskeva kirjallisuus puhuukin paitsi journalismin kriisistä, myös journalismin tuhosta. Journalismin kannattavuus liiketoimintana heikkenee, yleisöt pirstoutuvat pienemmiksi ja tulevat aktiivisiksi sisällöntuottajiksi. Sanotaan, että ammattimaisen journalistin rooli rapautuu ja vakava asiajournalismi katoaa. (Väliaverronen 2009, 13, Ks. myös Vehkoo 2011.)

Puhetta ammattimaisen journalismin tuhosta ei kuitenkaan aina aseteta journalismin pitkän historian kontekstiin. Historian näkökulmasta katsottuna sanomalehdistö on ollut kriisissä jo siitä lähtien, kun lennätin otettiin käyttöön 1800-luvun puolivälissä. Lennätin jälkeen sanomalehdistöä kuolemaan ovat olleet ajamassa sekä radio että

televisio, jotka ovat painettuun lehteen verrattuna ylivoimaisen nopeita tiedonvälityskanavia. (Väliaverron 2009, 26.)

On luontevaa ajatella, että mahdollisimman nopeasti ajankohtaisista asioista ja uusista ilmiöistä kertomaan pyrkivä journalismi pyrkii itsekkin uudistumaan ja muuttumaan muun yhteiskunnan mukana. Journalismin muutokset ovat kuitenkin hidas prosessi, sillä journalismin järjestelmässä on monia konservatiivisuutta ylläpitäviä piirteitä. Journalismin muuttumattomuutta pitävät yllä esimerkiksi yleisön odotukset. Media pyrkii toimimaan tavalla, jota yleisö voi ennakoida pitääkseen yllä riittävää kysynnän ennustettavuutta. Journalismin pysyvyyteen vaikuttaa myös journalismin rutinoitu tuotantokoneisto, joka mahdollistaa kustannustehokkaan toiminnan. Tiedotusvälineet tarvitsevat toimintaansa ennustettavuutta tasalaatuisen lopputuotteen varmistamiseksi. Lisäksi uutisia voidaan pitää niin sanottuina bulkkituotteina, jotka tehdään ja levitetään mahdollisimman pienin kustannuksin. Myös tämä vakiinnuttaa journalismin toimintalogiikkaa. (Luostarinen & Uskali 2006, 199.)

Journalismin kriisipuhetta on synnyttänyt pääasiassa media-alan tilanne Yhdysvalloissa, missä aiemmin vankat lehdet lopettavat ilmestymisen ja maan suurimmat lehtitalot kutistuvat rajusti. Yhdysvalloissa mediatalot ovat ehtineet jo joitakin vuosia etsiä uudenlaista ansaintalogiikkaa journalismille. Maassa on toteutettu monia kokeiluja muun muassa maksullisista verkkosisällöistä ja verkkomainonnan integroimisesta sisältöön. (Aitamurto 2010.)

Onkin arvioitu, että media-alan mahalasku Yhdysvalloissa ei toteudu yhtä mullistavana Suomessa. Suomalaisissakin lehtitaloissa suunnitellaan kiivaasti verkkosisältöjen muuttamista maksullisiksi, mihin Helsingin Sanomat ryhtyi syksyllä 2012. On mahdollista, että journalismin murroksen sijaan on syytä puhua pelkästään muutoksesta tai eräänlaisesta journalismin kokeilevasta kaudesta. Kuitenkin jo pelkästään journalismin uudenlainen kokeilevuus kertoo, että journalismi instituutiona on joka tapauksessa käymistilassa.

Seuraavaksi tarkastelen niitä journalismin muutoksia ja murroksia, jotka ovat synnyttäneet puhetta journalismin kriisistä. Hahmotan journalismin instituution tässä yhteydessä joukkoviestinnän ajankohtaisiksi sanomiksi ja niiksi käytännöiksi ja

järjestelmiksi, joissa sanomia tuotetaan. Huomion keskipisteessä on etenkin journalismi suomalaisissa sanomalehdissä. Tarkastelen alan muutoksia pääasiassa neljän ulottuvuuden, talouden, politiikan, kulttuurin ja teknologian, kautta. Samalla selvitän yleistä nykypäivän työelämän problematiikkaa ja nivon näistä tutkimuksen konteksteista tutkimusongelman ja tarkat tutkimuskysymykset.

2.1 Journalismin muutoksesta murrokseen

Koko journalismin historian läpi leikkaavien muutosten tai edes viimeaikaisten murrosten kartoittaminen on jokseenkin mahdoton tehtävä. Muutosten määrittelyn mahdottomuudesta kertovat myös tätä tutkimusta varten haastateltujen toimittajien tuloksettomat yritykset summata työnsä muutoksia. Haastateltavat päätyivät pähkäilemään, että ”Mitä kaikkee tässä on ollukaan?” tai tokaisivat vain, että ”Sitähän [muutosta] tää on ollu koko ajan”.

Jäsennän journalismin muutoksia ja aiheesta tuotettua runsasta kirjallisuutta tukeutumalla Kuneliuksen ja Ruusunoksen (2009) tekemään jaotteluun journalismin neljästä ulottuvuudesta, eli taloudellisesta, poliittisesta, kulttuurisesta ja teknologisesta ulottuvuudesta. Monet journalismin instituution muutokset asettuvat juuri näiden neljän ulottuvuuden konteksteihin. Jaottelu on tämän tutkimuksen kontekstin avaamisen kannalta tarkoituksenmukainen, mutta ei aukoton, sillä tietylle ulottuvuudelle asettuva muutos voi nivelyä yhteen muidenkin ulottuvuuksien kanssa.

Journalismi on muuttunut yhä selkeämmin voittoa tavoittelevaksi liiketoiminnaksi. Puhutaankin uutisteollisuudesta, joka seuraa osakkeenomistajien tulostavoitteita. Korostunut tulosajattelu on muuttanut journalismin sisällön tuottamisen tapaa. Uutisteollisuus on määritellyt uudelleen sisällön tärkeyskriteerit, kuten yhteiskunnallisen merkittävyyden ja vaikuttavuuden, kiinnostavuuden kriteereiksi, eli viihdyttämiseksi ja myötäelämiseksi. Tässä mielessä uutisteollisuus ei ole enää joukkotiedotusta, jonka tavoitteena on selittää asioiden keskinäisiä suhteita ja kokonaisuuksia. Liiketoiminta-ajattelun korostuminen media-alalla hämärtää kaupallisten mediatuotteiden kuluttajan ja mediasta tietoa hankkivan kansalaisen käsitteellistä rajaa. Tällöin myös joukkoviestinnän merkitys julkisen palvelun instituutiona hälvenee. (Pietilä 2007, 244, Aslama & Kivikuru 2002, 40.)

Journalismin hahmottaminen uutisteollisuudeksi tai uutisia tuottavaksi liiketoiminnaksi muuttaa myös mediayhtiöiden toimintaa ja mediamaisemaa. Tarjolla olevien mediatuotteiden määrä on runsastunut voimakkaasti etenkin internetin vaikutuksesta. Runsa tarjonta on kiristänyt medioiden välistä kilpailua ja pirstaloitunut massayleisöt pieniksi ryhmiksi, joilla kullakin on omat erityiset kiinnostuksenkohteensa. Samalla mediat käyvät yhä enemmän kilpailua ihmisten ajasta muiden vapaa-ajanviettomahdollisuuksien ja kulutustavaroiden kanssa. Suomalaisen sanomalehtien levikit ovatkin olleet enimmäkseen laskusuunnassa 2000-luvun puolella. Levikkien lasku ei kuitenkaan ole ollut tasaista, sillä joinakin vuosina levikkilukuja on myös onnistuttu kasvattamaan. (Picard 2011, 3–4, Nikunen 2011b, 26.)

Mediateknologioista etenkin internetin aikaansaamilla muutoksilla on ollut merkittävä vaikutus mediayhtiöiden talousvaikeuksiin. Painetun sanomalehden rinnalla tuotettu ilmainen verkkosisältö syö yleisöä sanomalehdeltä. Internetistä saatavat mainostulot ovat painettuun lehteen verrattuna vielä hyvin vaatimattomia. Useimmissa lehtitaloissa toimiva ansaintamalli verkkosisällölle ja toimiva malli verkon ja painetun lehden välisessä suhteessa ovat vielä rakentamatta. Esimerkiksi Helsingin Sanomat muutti verkkosisältönsä maksulliseksi ottamalla käyttöön niin sanotun maksumuurin marraskuussa 2012. Verkon ansaintalogiikkaa pähkäiltiin tämän tutkimuksen tekemisen aikaan useissa lehtitaloissa. Ongelmana on, että verkon maksullisuudella olisi tarjottava sellaista sisältöä, mitä ei muuten olisi internetissä tarjolla ilmaiseksi. (Nikunen 2011b, 28.)

Vaikka yleisöt pirstaloituvat, lehtitalot kasvavat yhä suuremmiksi. Mediayhtiöt ovat yrittäneet selviytyä talousvaikeuksista ketjuuntumalla, eli yhdentymällä suuriksi mediakonserneiksi. Omistuksen keskittyminen luonnehtii erityisesti suomalaisen sanomalehdistön kenttää, jota hallitsee nykyisin kolme suurinta omistajaa, SanomaWSOY, Alma Media ja Väli-Suomen Media. Yhteistä sisältöä eri lehtiin tuottamalla lehtitalot ovat pyrkineet vapauttamaan yhden sivun tuottamiseen enemmän resursseja. Toimintojen yhdistämisellä on pyritty saavuttamaan syvällisempää ja omaperäisempää sisältöä lehden eri osastoihin. Vastaavasti kukin toimitus on voinut keskittyä aiempaa paremmin oman paikallisalueensa uutisten hoitamiseen. Yhteistyön parantamat paikallisuutisoinnin mahdollisuudet ovat

kuitenkin ristiriidassa yhteistyön synnyttämän deterritoriaalisuuden kanssa. Paikallisuutisia lukuun ottamatta toimitusten on tuotettava sisältöä, joka irrottautuu paikan kehyksestä ja voidaan julkaista missä päin Suomea hyvänsä. (Luostarinen & Uskali 2006, 195, Nikunen 2011b, 44–45.)

Joka tapauksessa taloudellinen pääoma määrittää yhä voimakkaammin journalismin kenttää, mistä osoituksena on esimerkiksi lehtitalojen reagointi vuosien 2008–2009 talouslamaan. Yhdysvaltojen media-alan kriisiä ennakoitiin suomalaisissa toimituksissa käymällä vuonna 2009 raskaita yhteistoimintaneuvotteluja, jotka johtivat lähes 200 toimituksellisen työntekijän irtisanomiseen. Lamaa seuranneet ratkaisut tehtiin nimenomaan taloudellisten eikä journalististen tavoitteiden perusteella. Tutkimuksen aloittamisen aikaan vuonna 2012 uusi yhteistoimintaneuvottelujen voimakas aalto vähensi väkeä useissa mediataloissa. (Nikunen 2011b, 29–30, 57.)

Edellä esitellyt talouden ulottuvuudelle asetuvat journalismin muutokset voidaan liittää laajempiin kulttuurisiin muutoksiin, joita luonnehtivat etenkin yhteisöllisyyden rapautuminen ja kaiken arkielämän läpi leikkaava individualismi. Robert Putnamin (2002, 405–409, 411) mukaan muutamana viimeisen vuosikymmenen aikana perinteiset yhteiskunnalliset instituutiot, kuten puoluepolitiikka, ammattiliitot ja kirkko eivät ole enää onnistuneet kokoamaan ihmisiä yhteen yhteisten asioiden äärelle. Perinteisten yhteiskunnallisten instituutioiden merkitys kollektiivisen identiteetin ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden perustana on vähentynyt ja niiden tilalle ovat tulleet yksilöllisemmät, epämuodollisemmat ja epävakaammat sosiaalisen yhteenkuuluvuuden muodot.

Kotiin tilatut sanomalehdet ja muut perinteiset joukkotiedotusvälineet voidaan mieltää yhdeksi tällaiseksi kollektiivista identiteettiä ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta rakentaneeksi yhteiskunnalliseksi instituutioksi. Yhteisöllisyyden syrjäyttämä yksilöllisyyden korostaminen on typistänyt sanomalehdet ja muut joukkotiedotusvälineet miksi tahansa kulutustavaroiksi, joiden kautta ihmiset ilmaisevat yksilöllisyyttään niin halutessaan. Ihmiset siis osallistuvat edelleen esimerkiksi puoluepolitiikkaan ja tilaavat edelleen koteihinsa sanomalehtiä, mutta näin tehdään vain silloin, kun niin itse halutaan. Yhteiskunnallisten instituutioiden

merkitys on siten muuttunut häilyvämmäksi ja niiden tarve on satunnaista ja yksilön kulloisistakin haluista ja tarpeista riippuvaista. (Kunelius & Ruusunoksa 2008, 664, Deuze 2007, 6.)

Kulttuurissa korostuva individualismi kiinnittyy tiiviisti myös niihin journalismin instituution muutoksiin, joita voidaan hahmottaa politiikan ulottuvuuden kautta. Yksi tekijä journalismin kehittämisessä itsenäiseksi yhteiskunnalliseksi instituutioksi oli sanomalehtien irrottautuminen poliittisista puolueista. Lehdet purkivat puoluesidonnaisuutensa pääasiassa 1980- ja 1990-luvuilla ja ottivat samalla aiempaa itsenäisemmän roolin politiikan käsittelemisessä. Yleensä Yleisradioon liitetty journalismin julkisen palvelun tehtävä alkoi luonnehtia myös suomalaisia sanomalehtiä, kun ne pyrkivät laventamaan yleisöään sisältöään neutralisoimalla ja markkinoimalla itseään kaikkia palvelevina, puolueettomina lehtinä. (Ks. esim. Tommila & Salokangas 1998, Luostarinen & Uskali 2006.)

Journalismin aiempaa itsenäisempi rooli politiikan käsittelyssä on synnyttänyt keskustelua politiikan viestinnällistymisestä, millä tarkoitetaan tiedotusvälineiden aiempaa tärkeämpää merkitystä poliittisessa julkisuudessa. Äänestäjät ja poliitikot kohtaavat siis aiempaa enemmän median välityksellä, mikä puolestaan merkitsee sitä, että ihmisten mielikuvat politiikasta perustuvat yhä voimakkaammin median välittämään kuvaan. Samalla politiikka henkilöityy, sillä tiedotusvälineillä on taipumus käsitellä politiikan aiheita aiempaa enemmän henkilöiden kannanottoina kuin asiakysymyksinä. (Paloheimo 2005, 48–49.)

Tällaisesta kehityksestä on huolestuttu, sillä sanomalehtien ja television uutis- ja ajankohtaisjutut ovat edelleen tärkeimpiä ihmisten äänestyspäätöksiin vaikuttavia tiedonlähteitä. Journalismikritiikki syyttääkin usein tiedotusvälineitä politiikan viihteellisestä uutisoinnista. Jotkin kriitikoista pitävät poliitikot häikäilemättöminä oman edun tavoittelijoina esittävää journalismia jopa uhkana demokratialle (Ks. esim. Lloyd 2004). Äänestysaktiivisuus esimerkiksi eduskuntavaaleissa on vähentynyt 1960-luvun 85 prosentista 2000-luvulle tultaessa noin 70 prosenttiin. Journalismin ajatellaan epäonnistuvan tehtävässään informoida ihmisiä siten, että nämä voivat toimia kansalaisina demokratiassa. Journalismi on perinteisesti oikeuttanut

erityisasemansa yhteiskunnassa tällä julkisen palvelun tehtävällä. (Paloheimo 2005, 69–70, 119–120, Deuze 2007, 142.)

Heikki Heikkilän (2001, 16–17) mukaan journalismin ja demokratian välistä suhdetta koskeva kritiikki on ristiriitaista, sillä yhtäältä journalismia syytetään elitistisyydestä ja toisaalta populistisuudesta. Journalismin katsotaan olevan elitististä, sillä toimittajat ovat liittoutuneet politiikan ja talouden sisäpiirien kanssa. Toisaalta toimittajien katsotaan rapauttavan ihmisten luottamuksen politiikkaan ja tiedotusvälineisiin henkilöityneellä ja viihteellistyneellä politiikan uutisoinnilla. Eliittejä kritisoidessaan journalismi syyllistyy puolestaan populismiin.

Toisaalta internet tarjoaa ihmisille aiempaa paremmat mahdollisuudet osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja lisää myös perinteisten tiedotusvälineiden osallistavaa ulottuvuutta. Ihmiset voivat halutessaan saada mielipiteilleen laajan yleisön internetissä. Kun siis journalismin ja demokratian suhdetta tarkastellaan teknologian muutosten näkökulmasta, uuden viestintäteknologian voidaan sanoa edistävän demokratisoitumista. Esimerkiksi internetissä yhä useammat voivat osallistua poliittiseen keskusteluun ja saada äänensä kuuluville. (Nikunen 2011b, 66, 69.)

Journalismin ja demokratian välistä suhdetta koskeville ristiriitaisille arvioille näyttää kuitenkin olevan yhteistä se, että journalismi hahmotetaan erityiseksi yhteiskunnalliseksi käytännöksi, jonka tehtävänä on ylläpitää demokraattista julkisuutta. Yksimielisyyttä journalismin epäonnistumisesta julkisen palvelun tehtävässään ei ole. Joka tapauksessa journalismin ja demokratian välisen suhteen viimeaikainen kriittinen tarkastelu muovaa journalismin ja journalistien ammattikunnan asemaa yhteiskunnassa.

Journalismin teknologisia muutoksia koskevaa kirjallisuutta hallitsevat internetin tulo ja digitalisoituminen, jotka ovat tehneet mediasta kaikkialle levittäytyvän, eli ubiikin. John V. Pavlikin (2001, 4, 16, 20–22) mukaan teknologinen kehitys on tuonut mukanaan media-alan kannalta myönteisiä muutoksia. Teknologinen kehitys muuttaa ensinnäkin sisältöjen ja tarinankerronnan luonnetta yleisöjen kannalta

houkuttelevammaksi, sillä tarinankerronnassa voidaan yhdistellä niin tekstiä, ääntä kuin kuvaa. Asioiden taustoja avaavilla linkityksillä tarinankerrontaa voidaan syventää loputtomasti, ja ihmiset saavat sellaisia mediasisältöjä kuin he itse haluavat, silloin kun haluavat, ja he voivat itse osallistua sisällöntuotantoon.

Toiseksi toimittajien työskentelytavat muuttuvat, ja edellytykset työn tekemiselle ovat aiempaa paremmat, sillä esimerkiksi lähteiden tavoittaminen ja faktojen tarkistaminen on aiempaa helpompaa. Vaikka samalla tietojen vääristelykin on aiempaa helpompaa, Pavlik (2001, 47, 93) uskoo, että online-journalismin mahdollistama uutislähteiden moninkertaistuminen tuottaa objektiivisuuden ideologiaan tarrautunutta perinteistä mediaa monipuolisempaa ja siten myös totuudellisempaa journalismia.

Kolmantena teknologisen kehityksen etuna Pavlik (2001, 106–107, 131) näkee sen, että toimituskulttuuri mediaorganisaatioissa muuttuu kankeista ja hierarkkisesti johdetuista organisaatioista virtuaaliseksi tiimityöskentelyksi. Neljänneksi uusi teknologia muuttaa journalistien ja muiden media-alojen ammattilaisten suhteita niin yleisöihin, rahoittajiin, lähteisiin, kilpailijoihin ja mainostajiin kuin poliittisiin päätöksentekijöihin. Erityisesti journalismin instituution kannalta on tärkeää, että uusien teknologioiden aiempaa taustoittavammaksi ja totuudenmukaisemmaksi muovaama journalismi palvelee paremmin kansalaisia, parantaa demokratian toimivuutta ja siten myös lisää journalismin instituution uskottavuutta.

Teknologisen kehityksen vaikutuksia journalismille voidaan katsoa myös Pavlikin (2001) näkemyksiä kriittisemmästä näkökulmasta. Median nähdään nivoutuvan niin erottamattomaksi osaksi kaikkea arkielämää, että enää ei voida puhua median käyttämisestä, vaan paremminkin mediassa elämisestä, niin sanotusta ubiikista mediasta. Tämä on etenkin internetin aikaansaamaa kehitystä, sillä toisin kuin muut viestintäteknologiat, internet kykenee yhdistämään ihmiset aivan uudella tavalla maailmalaajuiseen, jatkuvasti käsillä olevaan digitaaliseen tiedon ja viestinnän verkkoon. (Deuze 2007, 13.)

Ihmiset siis käyttävät medioita enemmän kuin koskaan, mutta tämä käyttö ei kohdistu perinteiseen journalismiin. Viime vuosina erityisesti internetin vaikutuksesta tavalliset kansalaiset ovat osoittaneet aktiivisuutensa sisällöntuottajina sosiaalisen median

palveluissa ja muissa verkkoyhteisöissä. Kaikkien saatavilla oleva mediateknologia ja ihmisten muuttuneet median kulutustottumukset kadottavat perinteiseltä medialta sen yleisön ja horjuttavat ammattijournalistien työn perustaa viemällä ammattikunnalta portinvartijan roolin. (Deuze 2007, 95, 156.)

Internet siis murentaa perinteisten journalismin ammattilaisten yksinoikeutettua asemaa sisällöntuottajina ja pakottaa journalistit muuttamaan suhtautumistaan joukkoon, jonka he ovat tottuneet mieltämään ”tuolla jossain” olevaksi yleisöksi. Tuo massamainen yleisö tunkeutuu nyt journalistien ammattilaisuuden alueelle ikään kuin kollegoina. Samalla ammattijournalistien on arvioitava uudelleen, mitkä ovat heidän ammattinsa perusarvoja ja mitkä arvot he haluavat pyrkiä säilyttämään. Journalismin murrokset panevat siis journalistit rakentamaan uudelleen professionsa rajaa. (Deuze 2007, 95, 156, Nikunen 2011b, 70.)

Muutosten uhka on selvästi tunnistettu journalismin kentällä. Muutosten paineen alla toimitukset ovat alkaneet uudelleen organisoida toimintojaan, mikä on käytännössä tarkoittanut myös väen vähennyksiä. Toimittajan työ on muuttunut yhä enemmän moniosaajuudeksi, ja toimittajan työnkuvassa korostuvat yleistoimittajuus ja monimediaalisuus. Työtä tehdään myös aiempaa enemmän uutispäälliköiden ohjauksessa, mikä on kaventanut yksittäisen journalistin asemaa ja autonomiaa toimituksessa. Uudelleen organisoituvien lehtitalojen toiminta on toimittajien näkökulmasta merkinnyt jatkuvaa toimitustyön tehostumista, eli lisääntyvää työmäärää ja lisääntyviä aikataulupaineita. Toimittajat kokevat muutokset uhkaksi laadukkaalle journalismille, joka on omaksunut iltapäivälehtien ilmaisukeinoja ja aiheita. (Nikunen 2011b, Kantola 2011b, Helle 2009, Jyrkiäinen, 2008.)

Tulkitsen journalismin muutoksista ja kriisistä tuotetun kirjallisuuden repivän journalismin instituutiota kahteen suuntaan: Yhtäältä journalismi ja sen tekemisen edellytykset ovat paremmat kuin koskaan. Toisaalta journalismi siten kuin se tähän saakka on ymmärretty, on liukumassa kohti lopullista tuhoaan. Tämän tutkimuksen aineiston avulla hahmotan journalismin muutoksia, uhkia ja mahdollisuuksia pitkän uran tehneiden uutistoimittajien kokemana. Aineiston analyysissä tutkimusta varten haastateltujen toimittajien kokemukset keskustelevat journalismin murroksia ja kriisejä käsittelevän kirjallisuuden kanssa.

2.2 Vakaista työurista joustavaan työelämään

Journalismin muutoksia ja murroksia voidaan tarkastella myös työn muotojen näkökulmasta. Viime aikoina media-alan työtä on luonnehtinut muutos kohti epävarmuutta ja joustavuutta. Työntekijöiden ja työnantajien väliset suhteet ovat muuttuneet aiempaa yksilöllisemmiksi, lyhytaikaisemmiksi ja sattumanvaraisemmiksi. Tämä vaikuttaa erityisesti alalle tulevien nuorten journalistien työuriin. Tosin toimitusten sopeutuminen alan murrokseen organisaatioita ja työtapoja uudistamalla sekä viime vuosien raskaat yt-neuvottelut ovat tehneet työelämästä epävarmempaa kaikille alalla työskenteleville. (Deuze 2007, 3, Lehtonen 2013.)

Tällainen kehitys journalistisen työn kentällä voidaan liittää osaksi laajempaa työelämän luonteen muutosta. Richard Sennett (2002, 18, 28, 90) tiivistää muutoksen muotoon ”no long term”, millä hän viittaa ajan pirstaloitumiseen, eli yleiseen jatkuvuuden ja pitkäjänteisyyden katoamiseen. Työnantajan ja työntekijän välinen lojaalius ja turvatut työpaikat katoavat. Yhä joustavammaksi ja epävarmemmaksi käyvässä ja jatkuvasti muuttuvassa työssä yksilön persoona ikään kuin kuluu, kun vakaa työ ei enää rakenna yksilön identiteettiä. Sennett (emt. 18) hahmottaa tämän työelämän muutoksen seuraukseksi niin sanotusta uuden kapitalismin kulttuurista, jossa nopeiden voittojen tavoittelu on tehnyt markkinoista niin dynaamisia, että työstä katoaa rutiini, toistuvuus ja varmuus.

Richard Sennettin (2002) tavoin Juha Siltala (2007) puhuu työelämän huonontumisesta. Siltala (emt. 200, 419) viittaa siirtymiseen ”vanhasta” modernista ”toiseen” moderniin, jolloin valtio ei enää pyrikään takaamaan yhteiskunnan ja työmarkkinoiden vakautta, vaan pyrkii joustavaan muutokseen. Vanhassa modernissa suomalaisessa yhteiskunnassa hyvinvointivaltion instituutiot pehmensivät yksilön elämäntapaa. Sen sijaan toisessa modernissa markkinoiden paineet kohdistuvat suoraan yksilöön ja muokkaavat yksilön minuutta negatiivisella tavalla. Työ siis koskee yhä likeisemmin yksilön identiteettiä.

Edelleen työelämän perspektiiviä laajentaen työn luonteen muutokset voidaan liittää nykypäivän yhteiskunnan ja eri elämäntapojen läpi tunkevaan individualismin

kulttuuriin. Myös työelämän epävarmuudet heijastelevat lisääntyvää individualismia. Yhä enemmän yksilöllisyyttä korostava ajattelu merkitsee lisääntyvää epävakautta, jatkuvaa muutosta ja perinteisten yhteiskunnan instituutioiden, kuten yhteiskuntaluokkien, sukupuoliroolien, perheen ja yhteisöjen, pirstaloitumista (Deuze 2007, 4).

Mark Deuzen (2007, 11, 20–27) mukaan media-alan ammattilaiset ovatkin täydellinen esimerkki siitä, kuinka työ ja työn ohella kaikki elämän osa-alueet ovat muuttuneet nykypäivän edellytysten mukaisesti yhä joustavammiksi. Työtä media-alalla luonnehtivat aiempaa enemmän yrittäjäyys, lyhytaikaiset työsuhteet ja useat eri työnantajat ja tehtävänkuvat. Suomessa viimeistään vuosien 2008–2009 talouslama ja sitä seuranneet yt-neuvottelut tekivät alan epävarmuudesta ja epäselvistä tulevaisuudennäkymistä totta ensimmäistä kertaa myös vakaisissa maakuntalehdissä (Nikunen 2011b, 34).

Työelämän muutosta koskeva kirjallisuus antaa journalismin muutoksia koskevan kirjallisuuden tavoin synkän kuvan nykypäivän tilanteesta. Yhtäältä työelämä käy yksilön kannalta yhä epämukavammaksi (Ks. esim. Siltala 2007, Sennett 2002), mutta toisaalta ihmiset yritetään kuitenkin saada pysymään työelämässä mahdollisimman pitkään. 1980-luvulla aiempaa varhaisempi eläkkeelle jääminen tuli mahdolliseksi ja keskimääräinen eläkkeellesiirtymisikä laski Suomessa matalimmilleen vuonna 1986, eli keskimäärin 56,7 vuoteen. Kasvavien eläkemenojen ja notkahtaneen huoltosuhteen seurauksena 1990-luvun lamavuosina eläkkeelle jäämisen mahdollisuuksia alettiin vaikeuttaa. Eläkkeelle jäämisen keskimääräinen ikä nousi 2000-luvulle tultaessa lähes 60 vuoteen. Edelleen tavoitteena on pitää ikääntyvät työntekijät yhä pidempään työelämässä. (Julkunen 2003, 16–17.)

Suomessa työurien pidentämiseksi on 1990-luvulta lähtien aloitettu erilaisia ikäohjelmia ja ikäjohtamisen kampanjoita, joilla on pyritty motivoimaan ihmisten työssä pysymistä ja luotu aiempaa myönteisempiä kuvia ikääntyvistä työntekijöistä työssä. (Julkunen 2003, 17.) Työelämä tutkimuksen valossa työelämää ja siellä pysymistä kuvailee siis eräänlainen paradoksi: työelämä tuntuu yhä hankalammalta ja epämukavammalta, mutta siellä kannustetaan pysymään yhä pidempään.

Työelämän muutosten tarkastelu kytkee tämän tutkimuksen huomion kohteena olevan journalistisen työn muutoksen laajempaan kontekstiin. Tulkitsen nykypäivän työelämää luonnehtivien joustavuuden ja epävarmuuden näkyvän myös työssä media-alalla. Haastatelluilta toimittajilta kysytyt kysymykset keskittyvät nimenomaan journalistisen työn muutoksiin. Yleisemmin työelämän muuttunutta luonnetta koskeva kirjallisuus ja keskustelu ovat auttaneet hahmottamaan niitä työn kipupisteitä, jotka ovat journalistisen työn ja haastateltujen journalistien kannalta olennaisia.

2.3 Muutos on pysyvää notkeassa modernissa

Sekä journalismin alalla että yleisemmin työelämässä tapahtuneet muutokset voidaan nähdä osana koko yhteiskunnan ja kaikkien elämänalueiden liukumista niin sanottuun *notkean modernin* aikaan. Zygmunt Baumanin (2002) ajatteluun pohjautuvassa notkean modernin yhteiskunnassa ihmiset eivät enää sitoudu perinteisiin instituutioihin. Ihmiset elävät monimutkaisissa ja vuorovaikutteisissa verkostoissa, joissa vanhat totuudet voidaan neuvotella aina uudelleen.

Notkeassa modernissa yhteiskunnassa mikään ei ole pysyvää, ja olosuhteet muuttuvat jatkuvasti, niin että kulloinkin vallitsevissa olosuhteissa ihmisten toiminnasta ei koskaan ehdi muodostua rutiineja ja tapoja. Notkea elämäntapa notkeassa yhteiskunnassa on siis tavoista irrallista, eräänlaista jatkuvaa tuolileikkiä, jossa yksilöt yrittävät pysyä mukana mukautumalla jatkuvasti muuttuviin tilanteisiin ja hylkäämällä kaikki aikaisemmat kiinnostuskohdat, päämäärät ja toimintatavat. (Bauman 2005, 1 – 3.)

Koska notkean modernin elämänstrategiassa ei ole mitään pysyviä kiinnostuskohtia, Baumanin (2002, 14–16, 88, 92) mukaan myös sellaiset elämän osa-alueet, kuten aika, tila, työ ja yhteisöt ovat menettäneet merkityksensä. Bauman (emt.) liittyy vankan ja lujan modernin notkistumisen kehitykseen kohti yhä kaupallistuvampaa ja yksilöllistävää yhteiskuntaa. Tällaisessa kuluttamisesta ja individualismia korostavassa yhteiskunnassa esimerkiksi yksityiset ongelmat julkisiksi kysymyksiksi muotoillut politiikka taantuu yksityisten ongelmien julkisiksi esityksiksi, ja ihmiset hankkivat itseään miellyttävän identiteettinsä kuluttamalla.

Tilan ja ajan merkitykset hälvenevät notkeassa modernissa, kun kaikki on saatavilla kirjaimellisesti alta aikayksikön, ja mihin hyvänsä tilaan on mahdollista päästä koska tahansa. Näin ollen ei ole enää mitään syytä mennä johonkin tilaan johonkin tiettyyn aikaan. Yksi tällaisista paikoista on työ, joka miellettiin aiemmin yhteisölliseksi ponnistukseksi ja ihmiskunnan luonnolliseksi käyttäytymiseksi, josta poikkeaminen oli epänormaalia ja turmeli ihmisen moraalisen kasvun ja yleisen eettisyyden. Epävarmuuden lisääntyessä yhteiskunnassa sitoutuminen lakeihin ja työn kaltaiseen johdonmukaiseen tekojen ketjuun muuttuu peliksi, jossa tulevaisuuden suunnitelmat muuttuvat väliaikaisiksi ja avoimiksi. (Bauman 2002, 143–144, 165.)

Tulkitsen notkean modernin ajan merkitsevän journalismin instituution kannalta journalismin muuttumista kulutustavaraksi muiden joukossa. Vahvojen kansallisten auktoriteettien ja instituutioiden, kuten luokkapuolueiden ja vahvojen medioiden, korkean modernin kaudella rakentunut asema horjuu. Esimerkiksi sanomalehden tai tv-uutisten äärelle ei ole tarvetta ”mennä”, ”pysähtyä” tai ”kokoontua”. Kun perinteinen suuri yleisö pirstaloituu, journalistienkin rooli yhteiskunnassa muuttuu. Tiedonvälittäminen ei ole enää tietyn ammattikunnan yksinoikeus, vaan tieto muovautuu jatkuvasti erilaisissa notkean modernin monimutkaisissa ja vuorovaikutteisissa verkostoissa. Tiedotusvälineillä ei ole enää yhtä informointia tarvitsevaa massayleisöä, vaan yleisöstä on tullut aktiivinen tiedontuottaja journalistien rinnalla. Siinä missä medialta vaadittiin ennen varmaa, kattavaa ja asiapitoista uutisointia, nyt viestimet kilpailevat keskenään nopeudesta, kekseliäisyydestä ja kiinnostavuudesta. Julkisuuskin on siis notkistunut, sillä se on aiempaa arvaamattomampaa, viihteellisempää, nopeampaa ja ärhäkämpää. (Deuze 2007, 155–156, Kantola 2011a, 40, Kantola 2011c, 167.)

2.4 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Toimitustyön jatkuvat muutokset, yhä epävarmemmaksi muuttuva työelämä ja modernin notkistuminen pakottavat toimituksissaan työtään tekevät journalistit jatkuvaan muuntautumisen tilaan. Journalismi etsii rooliaan uudelleen, ja journalistien asema ja ammatti-identiteetti ovat joutuneet myllerrykseen 2000-luvulla. (Kantola 2011c, 170.)

Osa journalismin muutoksista voi tukea toimittajia työssään ja mahdollistaa työn tekemisen aiempaa helpommin tai paremmin. Osa muutoksista voi muodostua esteiksi työn mielekkyydelle ja työstä suoriutumiselle tai olla jopa ristiriidassa toimittajan työnsä asettamien tavoitteiden ja ihanteiden kanssa. Tässä tutkimuksessa tarkastelen, kuinka toimittajat kokevat nämä journalistisen työskentelytavan muutosten synnyttämät ristipaineet.

Toimittajan omien ihanteiden ja käytännön realiteettien ristiriitainen suhde voi päteä muillakin aloilla ja toimittajien ammattikunnassa iästä tai työtehtävästä riippumatta. Tämän tutkimuksen kohteena on kuitenkin vanhempi toimittajasukupolvi. Vanhemmalla toimittajasukupolvella tarkoitan tässä tapauksessa vähintään parikymmenen vuoden työuran tehneitä toimittajia. Arvioin, että 1980-luvulla tai viimeistään 1990-luvun alussa alalle tulleet toimittajat ovat kokeneet journalistisen työn muutosten koko skaalan aina näyttöpäätteiden tulosta digitalisoitumisen ja uusien lukulaitteiden aikaan saakka.

Tutkimuksen kohteena oleva vanhempi toimittajasukupolvi hahmottaa siis työnsä muutokset hyvin pitkän aikavälin perspektiivistä. Tässä tutkimuksessa ymmärränkin journalistisen työskentelytavan muutokset nimenomaan sukupolvikokemusten kautta. Aiemmissakin tutkimuksissa tunnistetaan eri toimittajasukupolvet, jotka elävät rinnakkain toimituksissa. Uudet ja vanhat journalismin ihanteet ja työskentelytavat voivat olla keskenään ristiriitaisia ja tuottaa eri sukupolvissa erilaisia näkökulmia muutoksen kokemukseen (Ks. esim. Helle 2009, 91). Tutkimuksen kohteena olevan vanhemman toimittajasukupolven kokemukset monista toimitustyön muutoksista ovat oletettavasti erilaisia kuin nuorempien toimittajasukupolvien kokemukset, sillä monet vanhemman toimittajasukupolven kokemista muutoksista ovat nuoremmille sukupolville itsestään selviä työn piirteitä.

Tutkimuksen tekemisen on pannut alulle pohdinta siitä, **kuinka vanhempi toimittajasukupolvi kokee journalistisen työskentelytavan muutokset**. Tämä tutkimusongelma muodostaa tutkimuksen pääkysymyksen. Lähestyn tätä kysymystä kolmesta eri näkökulmasta, jotka ovat samalla tutkimuksen varsinaisia tutkimuskysymyksiä. Tarkastelen toimittajien kokemuksia työnsä muutoksista ensinnäkin toimittajien työn arvojen, ihanteiden ja tavoitteiden näkökulmasta.

Arvoista, ihanteista ja tavoitteista hahmotan toimittajien ammatti-ideologiaa, ja tämän ammatti-ideologian hahmottamisessa tukeudun etenkin Mark Deuzen (2005) määrittelyyn journalismin perinteisestä ammatti-ideologiasta. Näin ollen ensimmäinen tutkimuskysymys on, **millainen on vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologia ja kuinka ideologia toimii toimitustyön muutoksissa.**

Tutkimusongelman hahmottuessa arvelin, että työn muutokset ja muutosten puristuksessa oleva ammatti-ideologia vaikuttavat toimittajien kokemuksiin työnsä arvostuksesta ja asemastaan toimituksessa. Näin ollen toisena tutkimuskysymyksenä on, **kuinka vanhempi toimittajasukupolvi kokee työnsä arvostuksen, itsearvostuksen ja asemansa toimituksessa, ja kuinka nämä kokemukset rakentuvat toimitustyön muutoksissa.** Tässäkin kohtaa journalismin perinteinen ammatti-ideologia toimii arvostuksen ja aseman kokemuksiin näkökulmia avaavana käsitteenä.

Ammatti-ideologia ei kuitenkaan avaa kaikkia oleellisia näkökulmia, joita tämän tutkimuksen kohteena olevan vanhemman toimittajasukupolven arvostuksen kokemuksiin liittyy. Tässä kohtaa tutkimus tukeutuu työelämän tutkimuksessa ja työn sosiologiassa käytettyyn tunnustamisen käsitteeseen. Tunnustamisen teorian kautta työtä voidaan tarkastella eräänlaisena tunnustuskamppailujen areenana. Näin ollen tunnustaminen avaa näkökulmia myös siihen, kuinka toimittajien ammatti-ideologiasta kumpuavat arvot, ihanteet ja tavoitteet saavat tai eivät saa tukea ja tunnustusta muuttuneessa toimitustyössä. Kokemukset tunnustuksen saamisesta tai puutteesta niveltyvät puolestaan yhteen arvostuksen ja aseman kokemuksien kanssa. Näin ollen tunnustamisen käsite auttaa hahmottamaan aseman ja arvostuksen kokemuksia ja selittämään niitä.

Vaikka toimitustyön muutokset hahmottuvat sukupolvikokemuksina, haluan tunnistaa myös ne erityiset kokemukset, joita ikääntymiseen ja pitkään työuraan liittyy. Tutkimus antaa siis puheenvuoron vanhemmalle toimittajasukupolvelle myös heidän ikääntymisen kokemuksistaan. Kolmantena tutkimuskysymyksenä on, **millaisia kokemuksia ikääntyminen synnyttää, ja kuinka nämä kokemukset liittyvät kokemukseen muutoksesta, arvostuksesta ja asemasta.**

En kuitenkaan halua antaa ikääntymisen kokemuksille liian suurta painoarvoa tutkimuksessa, sillä ikä on paljon ikävuosien mittaamista monimutkaisempi ilmiö. Ikä on mutkikas konstruktio, jonka mukaan ihmiset asettuvat erilaisiin identiteetteihin ja auktoriteettisuhteisiin. Voimakkaasti yksinkertaistaen ikääntyvät voidaan määritellä 45–54-vuotiaiksi ja 55–64-vuotiaat ikääntyneiksi. Ikääntymisestä puhuttaessa käytetään toisinaan myös ilmaisua vanhemmat, kun puhutaan esimerkiksi vanhemmista työntekijöistä, vaikka ilmaisu ei sisälläkään varsinaisesti mitään vertailukohtaa. Tässäkin tutkimuksessa puhun vanhemmasta toimittajasukupolvesta, jolloin nuoremman toimittajasukupolven ikään kuin oletetaan olevan ”tuolla jossain” ilman, että näitä sukupolvia varsinaisesti vertaillaan keskenään. (Julkunen 2003, 50, 67.)

Lopuksi tutkimus kytkee toimitustyön muutosten paineessa olevan vanhemman toimittajasukupolven arvot ja ihanteet sekä kokemukset arvostuksesta ja asemasta osaksi laajempaa keskustelua, joka koskee toimittajaeetoksen muutosta niin sanotusta korkean modernin journalismista notkeaan moderniin (Ks. esim. Kantola 2011a, 2011b, 2011c, Koljonen 2013). Käsittelen ammatti-ideologian ja tunnustamisen käsitteitä sekä muutosta korkean modernin journalismista notkeaan tarkemmin seuraavassa luvussa. Tämän jälkeen kuvailen tarkemmin tutkimuksen kohteena olevaa vanhempaa toimittajasukupolvea.

3 Teoria: Ammatti-ideologiasta tunnustamiseen

Seuraavaksi esittelen niitä teoreettisia näkökulmia, joihin tämä tutkimus tukeutuu ja jotka muodostavat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Journalismin perinteisen ammatti-ideologian hahmottamisessa tutkimus nojaa pääasiassa Mark Deuzen (2005) tekemään määrittelyyn. Deuzen (emt.) ammatti-ideologian osiksi hahmottelemat arvot pohjautuvat puolestaan Daniel C. Hallinin (1992a, 1992b) ajatukseen niin sanotusta journalismin korkean modernin kaudesta, joka määrittelee voimakkaasti toimittajien ammattieetosta. Viimeistään 1990-luvulle tultaessa muutokseen ajautuneen korkean modernin kauden venymistä kohti journalismin notkean modernin kautta kartoitan Kari Koljosen (2013) pohdintojen ja jäsenysten avulla. Tunnustamisen käsitettä lähestyn puolestaan Richard Sennettin (2002, 2004) ja Axel Honnethin (1995, 2012)

määrittelyihin tukeutumalla. Tunnustamisen käsitettä avatessani erittelen samalla ikääntyviin työntekijöihin työelämässä liittyviä kysymyksenasetteluja.

Rakentaessani tutkimuksen teoreettista viitekehystä tarkastelen samalla aiempaa tutkimusta, johon tutkimukseni kiinnittyy. Aiempaa tutkimusta tarkastellessani kiinnitän huomiota erityisesti sellaisiin tutkimuksiin, joiden kysymyksenasettelut, teemat ja näkökulmat keskustelevat tämän tutkimuksen kanssa. Esittelen etenkin tutkimuksia, jotka käsittelevät toimittajien käsityksiä työstään, tarkastelevat tunnustamisen käsitettä tai huomioivat ikääntymisen merkityksen työssä.

3.1 Journalismin vankka ammatti-ideologia

Journalistien ammatti-identiteetti ja käsitys omasta roolistaan voidaan kytkeä journalismissa 1900-luvun puolivälin jälkeen tapahtuneeseen kehitykseen. Daniel C. Hallin (1992b, 14–16) määrittelee journalismin kehityksen 1900-luvun puolivälin jälkeen korkean modernin kaudeksi. Tuolloin journalistit ottivat etäisyyttä yhteiskunnan instituutioihin ja poliittiseen päätöksentekoon, ja journalistit sitoutuivat omiin ammatillisiin normeihinsa, kuten puolueettomuuteen ja objektiivisuuteen. Journalismi pääsi siis kehittymään itsenäiseksi yhteiskunnalliseksi instituutioksi, ja journalismista alkoi vahvistua professio, jota määritteli journalistien oma ammattieetos.

Hallin (1992a, 13, 1992b, 16) katsoo, että yhteiskunnallinen kehitys etenkin politiikan ja talouden kentillä sysäsi liikkeelle journalismin korkean modernin kauden ja edesauttoi journalismin instituution itsenäistymistä muista yhteiskunnallisista instituutioista. Tiedotusvälineet alkoivat uutisoida hanakammin muun muassa Yhdysvaltojen viranomaisten vikatikeistä Vietnamin sodan aikana, ja lopulta kylmän sodan aikainen poliittinen konsensus murtui kokonaan. Lisäksi mediataloissa journalistinen työ ja liiketoiminta eriytettiin toisistaan, ja laajoja massoja palvelevaa puolueetonta journalismia tekevät mediayhtiöt menestyivät taloudellisesti.

Profession käsitteen liittäminen journalismiin on ongelmallista, sillä journalismin alalla ei toteudu perinteisten professioiden, kuten juristien tai lakimiesten, edellyttämä pitkä tieteellis-ammattillinen koulutus. Vaikka koulutuksella on yhä tärkeämpi

merkitys journalismin ammattilaisuuden ja ammattikunnan yhteiskunnallisen aseman määrittelyssä, journalismin käytännöissä koulutus ei ole ammattilaisuuden edellytys. (Hallin & Mancini 2004, 33.) Journalistista työtä tekevät ammattilaiset erotetaan kuitenkin usein muista media-alan ammattilaisista, kuten mainos- ja pelialan ammattilaisista (Ks. esim. Deuze 2007). Journalistisesta työstä puhutaankin monesti professiona käsitteen ongelmallisuudesta huolimatta tai vähintään semiprofessiona (Hallin & Mancini 2004, 34, Väliverronen 2009, 28).

Mark Deuzen (2005, 444) mukaan 1900-luvulla korkean modernin kaudella ammattimaistunut journalismi synnytti ja lujitti journalistista työtä tekeville yhtenäisen ja maailmanlaajuisen ammatti-ideologian. Ammatti-ideologia on keskeinen journalistien ammatti-identiteetin perusta, sillä vahva journalismin ideologia tuottaa jatkuvasti ammattikunnan yhteistä käsitystä siitä, kuka on ”oikea” journalisti ja millaista on ”oikeanlainen” journalismi. Vaikka nämä käsitykset journalismin arvoista ovat jatkuvasti vähittäisessä muutostilassa, ne pitävät kuitenkin jatkuvasti yllä vallitsevaa käsitystä siitä, mitä on journalismi tai mitä sen pitäisi olla.

Journalismin ideologia toimii eräänlaisena kollektiivisena tietona, jonka varassa journalistit tekevät päivittäistä työtään. Deuze (2005, 446–447) hahmottaa journalismin ammatti-ideologian tietyksi diskursiivisesti rakentuneiden arvojen ja ihanteiden joukoksi, jonka peruselementtejä ovat: 1. julkinen palvelu, 2. objektiivisuus, 3. autonomisuus (vapaus työssä), 4. ajankohtaisuus (nopeus) ja 5. eettisyys.

Universaali journalistien ammatillinen ideologia on tunnistettu muussakin kirjallisuudessa (Esim. Weaver 1998). Daniel C. Hallin ja Paolo Mancini (2004, 34–36) määrittelevät journalismin profession ulottuvuuksiksi autonomisuuden, ammattietiikkaa säätelevät ammatilliset normit ja tavoitteen hoitaa julkisen palvelun tehtävää. Määrittely koskee kuitenkin vain niitä ammatin piirteitä, jotka voidaan liittää myös perinteisen profession määrittelyn täyttäviin ammatteihin, kuten lääkäreihin tai juristeihin. Tämän tutkimuksen teoriapohja noudatteleeekin journalismin ammatti-ideologian määrittelyä erityisesti Deuzen (2005) mukaan, sillä muu kirjallisuus jättää vähälle huomiolle sen, mitä erityispiirteitä nimenomaan journalismin ammatti-ideologiaan liittyy.

Deuze (2005, 447–448) yhdistää journalismin ammatti-ideologian *julkisen palvelun* elementin journalistien perinteiseen vahtikoiran rooliin. Ihmisten asialla toimiminen on perustelu, jolla journalistit oikeuttavat toimintansa. Vastaavasti julkisen palvelun tehtävään vetoamalla journalistit yrittävät säilyttää ammattimaisen journalismin aseman muuttuvassa mediakulttuurissa.

Deuze (2005, 448) rajaa ongelmallista *objektiivisuuden* käsitettä liittämällä käsitteeseen objektiivisuuden synonyymejä, kuten oikeudenmukaisuuden, etäisyyden säilyttämisen ja puolueettomuuden. Objektiivisuuden käsitteellisestä ongelmallisuudesta huolimatta objektiivisuuden yhteys journalismin ideologiaan ja journalistien identiteettiin on tiivis. Tätä yhteyttä rakentavat sekä pyrkimys objektiivisuuteen että objektiivisuuden epäileminen ja kritisointi.

Objektiivisuuden elementtiin liittyy läheisesti vaatimus toimittajien *autonomisuudesta*. Journalistien työskentely on perinteisesti pyritty rajaamaan niin yleisön, mainostajien kuin mediayhtiöiden omistajien vaikutuksen ulkopuolelle vetoamalla autonomisuuteen. Journalistisen työskentelymuutoksia vastustetaankin usein nimenomaan vetoamalla autonomisuuden vaarantumiseen. (Deuze 2005, 448–449.)

Monet uutistyon kipupisteet liitetään usein yhä kasvavaan nopeuden vaatimukseen. Tästä huolimatta *nopeus* on myös keskeinen uutistyötä tekevien toimittajien työn arvo ja tavoite. Journalismi käytäntönä muovautuu tietynlaisiksi rutiineiksi ja toimintamalleiksi, jotka auttavat journalisteja suoriutumaan nopeasti etenkin internetin myötä kasvaneesta työmäärästä ja internetin kiihdyttämästä työtahdista. (Deuze 2005, 448–449.)

Oikeutus hoitaa oikeudenmukaisen ja autonomisen vahtikoiran tehtävää nivoutuu toimittajien ammatti-ideologian viidennen elementtiin, journalistien *eettisyyteen*. Vaikka journalistien ammatti-kunta on erimielinen eettisten ohjeiden muotoiluista ja niiden tarpeellisuudesta ylipäänsä, toimittajat sitoutuvat tiettyihin universaaleihin eettisiin arvoihin, kuten objektiivisuuteen ja totuudellisuuteen. Journalistien eettisyyden vaatimus on monissa maissa synnyttänyt ammattikunnan sisäisiä ohjeita ja valvontaelimiä. (Deuze 2005, 449.)

Journalismin ammatti-ideologia toimii siis ensinnäkin eräänlaisena ammatillisena koodistona tai arvopohjana, jonka perusteella journalistit käsittävät oman työnsä ja antavat sille merkityksiä. Kun ammattikunta hyväksyy tiettyjä ajatuksia ja näkemyksiä arvopohjansa rakennuspalikoiksi, ammattikunta samalla myös torjuu toisia ajatuksia. Näin ammatti-ideologia toimii perustana ammattikunnan sisäiselle arvioinnille ja kritiikille. Journalismin ammatti-ideologia toimii toisaalta myös suojakilpenä, jonka avulla ammattikunta perustelee yhteiskunnallista rooliaan ja puolustautuu kritiikkiä vastaan. Ammatti-ideologian arvoihin pohjautuva keskustelu siis tavallaan ”keksii journalismin jatkuvasti uudelleen” ja auttaa torjumaan journalismin ulkopuolisten voimien, kuten kaupallisuuden, uusien teknologioiden ja keskittyvän omistuksen, vaikutuksia. (Deuze 2005, 445–447.)

Journalismin ammatti-ideologian rakentavat arvot voivat soveltua muihinkin professioihin, ja arvot ovat toisinaan journalistisessa työssä epäjohdonmukaisia ja keskenään ristiriitaisia. Toimittajien yhteiseen ammatti-ideologiaan ei voikaan suhtautua liian mustavalkoisesti. Vaikka journalismin ideologia muodostaa hyvin yhtenäisen ammattikunnan ja ohjaa toimittajien työn päivittäisiä käytäntöjä, ideologia ei kuitenkaan synnytä yhtä universaalista journalismin standardia, vaan journalistit tulkitsevat ja soveltavat käytännössä ideologiaa eri tavoin. Esimerkiksi julkisen palvelun ja ammattietiikan tulkinta- ja toteutustapoja määrittelevät kullakin journalistilla se toimituskulttuuri, johon he itse ovat kosketuksissa. Toimitukset ovat puolestaan erilaisia eri kulttuureissa. (Deuze 2005, 445, 447, Deuze 2007, 165, 168, Heinonen 1995, 96.)

Lisäksi journalistien käsitykset ammatillisista arvoista ja normeista muodostuvat erilaisiksi oman organisaation, erikoisalan ja työn päivittäisten käytäntöjen mukaan. Toimittajien käsitys omasta ammatistaan määrittyy erilaiseksi eri toimittajilla myös siksi, että kukin toimittaja on persoonallisuus sinänsä, ja kunkin koulutus, ikä ja muut taustat ovat erilaisia. (Deuze 2005, 445, 447, Deuze 2007, 165, 168, Heinonen 1995, 96.)

Hahmotan tässä tutkimuksessa journalismin ammatti-ideologian yhdeksi areenaksi, jolla toimittajat käyvät kamppailua tunnustuksesta. Kunkin toimittajan organisaatiossa

voidaan käydä kamppailua siitä, mitkä arvot ja tavoitteet tunnustetaan. Samaa kamppailua käydään koko ammattikunnan sisällä. Lisäksi muut yhteiskunnalliset instituutiot muovaavat journalismin ammatti-ideologiaa vaikuttamalla siihen, mikä milloinkin tunnustetaan oikeaksi journalistiksi ja hyväksi journalismiksi.

3.2 Notkistuvat journalismin ihanteet

Siinä missä journalismi alana on muun muassa monien teknologisten ja taloudellisten murrosten aiheuttamassa muutostilassa, myös perinteinen journalismin ammatti-ideologia on muutoksessa. Yleinen yhteiskunnan liikkuminen korkean modernin ajasta kohti notkeaa modernia pakottaa myös journalistien ammattikunnan määrittelemään roolinsa uudelleen. (Vrt. esim. Deuze 2007.)

Deuze (2005) liittää journalismin ammatti-ideologian muospaineet jatkuvasti muuttuvaan viestintäteknologiaan, erityisesti multimediaan, ja yhteiskunnan monikulttuurisuuteen. Hän ei kuitenkaan vie pohdintojaan kovin pitkälle, sillä hän ei pohdi, millaiseksi toimittajien ammatti-ideologia olisi notkistunut muuttuneessa toimintaympäristössä. Tässä kohtaa tukeudunkin Kari Koljosen (2013) pohdintoihin journalistien korkean modernin kauden ammattieetoksen muutoksesta kohti notkeampaa ammattieetosta.

Kari Koljonen (2013, 2, 24) hahmottaa perinteisen journalismin ammatti-ideologian kautta journalismin keskeiseksi ydinainekseksi, eli avainsuhteiksi, journalismin suhteen tietoon, yleisöön, valtaan, aikaan ja etiikkaan. Tarkastelemalla journalistien liikkumista näiden avainsuhteiden muodostamilla kentillä Koljonen (emt.) selvittää journalismin pysyvyyttä ja muutosta ja journalistien ammattieetoksen muutosta korkean modernin ihanteista notkeisiin. Korkean modernin aikakaudeksi Suomessa Koljonen (emt.) määrittelee 1970–1980-luvut. Korkean modernin ajan hän katsoo puolestaan alkaneen 2000-luvulla.

Koljosen (2013, 9–11) mukaan journalismin suhdetta tietoon on korkean modernin journalismin kaudella luonnehtinut journalistien tiedonvälittämisen hegemonia. Journalistit ovat jäljentäneet maailmaa tarkasti ja objektiivisesti ja vetäneet selkeät rajat faktojen ja mielipiteiden välille. Todenmukaisuuden lisäksi tiedon kriteerejä ovat

olleet olennaisuus, monipuolisuus ja yhteiskunnallinen merkittävyys. Sen sijaan notkean modernin journalismi esittää tulkintoja ja kuvauksia todellisuudesta, ja on mukana tuottamassa todellisuutta. Järjen lisäksi vedotaan rohkeasti tunteisiin ja synnytetään puheenaiheita. Kerrontaan sekoittuu subjektiivisuutta, analyttisyyttä, mielipiteitä ja journalistien omia kokemuksia. Vaikka tieto olisi edelleen totuudenmukaista, olennaisuuden ja monipuolisuuden arviointi jää yhä enemmän yleisölle.

Korkean modernin journalismissa yleisöön on suhtauduttu passiivisesti tietoa vastaanottavina kansalaisina. Journalismi on perustellut toimintaansa julkisen palvelun tehtävällä, eli kansalaisten informoinnilla, jotta nämä voivat toimia kansalaisina yhteiskunnassa. Notkean modernin journalismissa yleisö muodostuukin aktiivisesti julkisuuteen eri tavoin osallistuvista kuluttajista. Journalismin tehtävänä on tällöin kuluttajien palvelu hyötytietoa tuottamalla. Yhtä suurta yleisöä on kuitenkin mahdoton tavoittaa, sillä kuluttajat jakautuvat lukuisiin erilaisiin ryhmiin. (Koljonen 2013, 13–14.)

Korkean modernin kauden journalistit ovat suhtautuneet vallanpitäjiin konsensushakuisesti ja asettaneet yhteiskunnan auktoriteettien toiminnan kyseenalaiseksi vain poikkeustilanteissa. Notkean modernin journalismissa toimittajat ovat aktiivisesti pyrkineet vaikuttamaan päätöksentekoon ja määritelleet itsensä vallan vahtikoiksi, jotka suhtautuvat konfliktinhakuisesti poliittisiin päättäjiin ja muihin eliitteihin. Konsensushakuista journalismia on perustellut ajatus korkean modernin journalismin objektiivisesta tiedon toistamisesta ja professionalismista, jossa kukin professio hoitaa tiettyä tehtävää. Vastaavasti notkean modernin journalismissa objektiivisuuden ihannetta on purettu siten, että journalistit eivät välitä muilta instituutioilta saamaansa tietoa, vaan kaivavat tietoa aktiivisesti ja tulkitsevat sitä rohkeasti. (Koljonen 2013, 16–17.)

Journalistien suhdetta aikaan on korkean modernin kaudella luonnehtinut menneisyyden tapahtumien raportointi muun yhteiskunnan asettamassa ajassa. Journalistit eivät siis ole kyenneet jouduttamaan tai jarruttamaan käsittelemiään tapahtumia. Notkean modernin journalistit ovat muuttaneet aikaulottuvuuden menneestä nykyhetkeen ja tulevaan. Journalistit kilpailevat jatkuvasti tiedon

luotettavuudenkin kustannuksella nopeudesta ja kuluttajien ajasta. Samalla journalistit ovat itsenäistyneet muiden instituutioiden tarjoamasta tiedosta ja etsivät aktiivisesti omia aiheita. (Koljonen 2013, 19.)

Koljosen (2013, 22–23) näkemyksen mukaan korkean modernin journalismin korostamat objektiivisuus, tiedonvälitys ja portinvartijan tai raporttoijan roolit ovat määritelleet journalistien etiikan lähtökohdaksi totuuden kertomisen. Etiikka on kuitenkin sallinut jättää totuuden kertomatta konsensusta lujittavan julkisuuden takaamiseksi ja vallitsevan järjestelmän ylläpitämiseksi. Notkean modernin journalismissa ammattilaisen journalistietiikkaa luonnehtii tapauskohtainen harkinta, siis notkea mukautuminen kulloiseenkin tilanteeseen.

Anu Kantola (2011b, 117–125) näkee identiteettiään ja ammattietostaan yhteiskunnan yleisen notkistumisen myötä muokanneissa toimittajissa kolme toimittajasukupolvea, jotka suhtautuvat muutokseen eri tavoin. Daniel C. Hallinin (1992b) korkean modernin ammattietoksen käsitteeseen tukeutuen Kantola (emt.) määrittelee korkean modernin journalistit 1960-luvulla alalle tulleiksi toimittajiksi. Tämä toimittajasukupolvi kokee kantavansa kansallista vastuuta ja toimivansa objektiivisesti. He korostavat journalismin yhteiskunnallista merkitystä ja kritisovat journalismin viihteellistymistä ja henkilöitymistä.

Notkistuvan modernin journalisteja ovat puolestaan 1980-luvulla alalle tulleet toimittajat. He elävät vakaan laatujournalismin ja uudenlaisen epävarmuuden ajan ristivedossa. Tämä ristiveto konkretisoituu työn päivittäisissä käytännöissä: he voivat kritisoida viihteellistymiskehitystä, mutta silti käyttää viihteellistä tyyliä jutuissaan. Notkistuvan modernin toimittajien ammattietos voi siis perustua vanhoihin ihanteisiin ja arvoihin, mutta näistä voidaan myös tarvittaessa tinkiä. Notkistuvan modernin toimittajasukupolvelle journalismin uudistuminen on kuitenkin luontevaa ja pelkkien asioiden raportointi on jäykkää ja puisevaa. (Kantola 2011b, 125–134.)

Kolmanneksi toimittajasukupolveksi Kantola (2011b, 134–138) määrittelee notkean modernin journalistit, joille muutos on hyve. Notkean modernin journalistit suhtautuvat kriittisesti perinteisiin instituutioihin ja hierarkioihin. Heille tavallisten ihmisten näkökulmasta tehty journalismi, mielipiteiden esittäminen jutuissa, räväkkä

ilmaisu ja projektiluontoinen työ ovat luonnollisia alan piirteitä. Notkean modernin journalisteihin Kantola (emt.) lukee sekä korkean että notkistuvan modernin aikakausiin ikänsä puolesta kuuluvia journalisteja, sillä tämän sukupolven vanhimmat journalistit voivat toteuttaa notkean modernin ihanteita esimiestehtävissä.

Tämän tutkimuksen kohteena oleva vanhempi toimittajasukupolvi kuuluisi Kantolan (2011b) jaottelun mukaan notkistuvan modernin journalisteihin, jotka elävät uusien ja vanhojen ihanteiden ristipaineessa. Toisaalta taas Deuze (2005) ja muut toimittajien ammattieetosta teoretisoivat tutkijat hahmottavat universaalin journalismin ammatti-ideologian, johon toimittajat sitoutuvat iästä riippumatta ja joka on hitaammassa muutoksessa kuin ala itsessään. Myös Kantola (emt., 118) huomauttaa, että eri professiosukupolvet eivät ole selkeästi erillisiä. Journalistit jakavat hyvin samanlaisia arvoja sukupolvesta riippumatta, ja yksittäinen journalisti voi kantaa sekä korkean että notkean modernin ihanteita.

Deuzen (2005) ajatukseen journalismin universaaleista arvoista tukeutuen hahmotan, millainen on vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologia ja miten ammatti-ideologia toimii toimitustyön muutoksissa. Tutkimus tunnistaa pysyvän ja yhtenäisen ammatti-ideologian muutospaineet journalismin liukuessa korkean modernin ihanteista notkeisiin ihanteisiin. Näin ollen tutkimus hahmottaa vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologian liikkuvuutta korkean, notkistuvan ja notkean modernin ihanteiden ja käytäntöjen puristuksessa.

Muutospaineiden kokijana ja kertojana ovat siis Deuzen (2005) maailmanlaajuisen journalistien ammattikunnan sijaan pitkän uran tehneet ja monet toimitustyön muutokset kokeneet maakuntalehtien uutistoimittajat. Journalismin murrokset ja ammatti-ideologia hahmottuvat siis tietyn journalismin professiosukupolven kokemuksina. Yhteiskunnan liukuminen notkeaan moderniin asettaa huomion kohteeksi myös yleisen työelämän muutoksen ja ikääntymisen kokemukset aiempaa epävarmemmassa työelämässä.

3.3 Katsaus kentälle: Toimittajien käsityksiä työnsä muutoksista

Tutkimus on ollut jo pitkään kiinnostunut journalistien työnsä antamista merkityksistä. Gaye Tuchman (1978, 183–184) havaitsee toimitusorganisaatioita käsittelevässä klassikkotutkimuksessaan, että uutiset eivät heijasta yhteiskuntaa, vaan uutisten muoto ja sisältö ovat riippuvaisia siitä, kuinka toimittajat ja toimitusorganisaatiot toimivat ja millaisia merkityksiä nämä uutisille antavat. Tämä toiminta on puolestaan erilaisten toimitustyön käytännön pakkojen, kuten julkaisuaikataulujen ja resurssien, sanelemaa. Tuchman (emt., 210–211) kritisoi journalismia siitä, että se esittää objektiivisina faktoina asiat, jotka on kerätty eräänlaisen yleisesti hyväksytyin aseman vakiinnuttaneista lähteistä ja esitetty niin, että toimitustyön kulloisetkin olosuhteet eivät olisi vaikuttaneet jutun lopputulokseen.

Jo Tuchman (1978) on siis havainnut, että journalismia ohjaavat jotkin korkeammat arvot, mutta näiden arvojen määrittelemät ideaalit ja tavoitteet eivät välttämättä toteudu toimitustyön realiteettien asettamissa rajoissa. Joka tapauksessa on siis tärkeää huomioida, että journalismin arvot eivät perustu journalismin käytäntöihin. Voidaan ajatella, että näin ei pidäkään olla, sillä tällöin journalismin ei tarvitsisi koskaan pyrkiä muuhun kuin mitä käytännön olosuhteet sallivat.

Viimeaikaiset tutkimukset kertovat, että toimittajat kokevat mahdollisuutensa toteuttaa työnsä tavoitteita ja ihanteita yhä huonommiksi. Jyrki Jyrkiäisen (2008, 36, 50, 60) toimittajien käsityksiä alansa muutoksista tarkastelevan laajan kyselytutkimuksen mukaan toimittajat kamppailevat yhä enemmän aikataulupaineiden, stressin ja uupumisen kanssa. Syyksi tähän toimittajat katsovat väen vähennykset ja lisääntyvän työmäärän. Yhä enemmän työtä yhä nopeammalla tahdilla on saanut toimittajat huolestumaan journalismin laadusta. Tutkimukseen vastanneet toimittajat arvelevat, että journalistisessa työssä tapahtuvat muutokset kaventavat tulevaisuudessa journalistien itsenäisyyttä ja vähentävät journalismin kriittisyyttä. Eri ikäluokkiin kuuluvien toimittajien käsitykset työstään ovat melko samanlaisia keskenään.

Jyrkiäisen (2008) tutkimuksessa toimituksista välittynyt viesti on melko synkkä. Aiempiin vastaavanlaisiin tutkimuksiin verrattuna toimittajien suhtautuminen

työhönsä näyttää muuttuneen ajan myötä pessimistisemmäksi (Vrt. Kehälinna & Melin 1988, ks. myös Jyrkiäinen & Heinonen 2012). Jyrkiäisen (emt.) tutkimuksen ajankohdan jälkeen toimituksiin iskenyt vuosien 2008–2009 talouslama sai toimittajat kertomaan yhä synkempiä tarinoita.

Kaarina Nikunen (2011b) tarkastelee tutkimuksessaan talouslaman ja teknologisen murroksen vaikutuksia suomalaisissa toimituksissa ja toimitusten käytännöissä. Jyrkiäisen (2008) havaintojen mukaisesti Nikusenkin (emt., 32) tutkimus kertoo toimittajien kasvavista paineista ja kiireestä. Talouslaman seurauksena pienentyneissä toimituksissa tehdään samat työt kuin ennenkin, mutta vähemmällä väellä.

Lisäksi talousloma ja teknologiset murrokset ovat panneet toimitukset uudelleenorganisoitumaan siten, että erikoistoimittajan tehtäviä ei enää ole, vaan kaikki toimittajat työskentelevät laaja-alaisesti useisiin eri välineisiin sisältöä tuottavina yleistoimittajina. Toimittajat kokevat monitekemisen vaatimuksen lisäävän työmäärää ja aikataulupaineita entisestään. Yleistoimittajuuteen ei suhtauduta kriittikittömästi, sillä sen nähdään kaventavan toimittajien autonomiaa. Esimiehillä on enemmän valtaa juttuaiheiden ideoinnissa ja näkökulmien määrittelyssä, jolloin toimittaja ei ole enää samanlainen alansa asiantuntija kuin ennen. Nikunen (2011b, 14) pohtii kuitenkin, että ehkä tunnelmat toimituksissa olisivat olleet valoisampia jo keväällä 2011, jolloin taloustilanne näytti paremmalta. (Nikunen 2011b, 47–48, 52–53.)

Tämän tutkimuksen tavoin nykypäivän työelämän muuttuminen notkeiden moniosaaajien kentäksi on myös Erja Kolarin (2009, 150–151, 153) sanomalehtien toimitustyön muutoksia tarkastelevan tutkimuksen kohteena. Kolari kytkee vaatimuksen työntekijän notkeudesta journalismin muutokseen, jossa erilaiset elämäntapa-aineistot lisääntyvät sanomalehdissä ja lukijaa puhutellaan paremminkin valintoja tekevänä kuluttajana kuin tietoa tarvitsevana kansalaisena. Tällöin toimittajan sijaan toimitustyön ihanteelliseksi moniosaaajaksi hahmottuu tuottaja, joka tunnistaa sekä lukijoiden että mainostajien vaatimukset. Kolarin tutkimuksen keskiössä on maakuntalehdissä tuottajan työtä tekevien journalismin ammattilaisten ammatti-identiteetti, jolle tuottajuus asettaa uudenlaisen tulkintahaasteen toimittajan työn selkeään ammattikuvaan verrattuna.

Kolarin (2009, 159, 161–162) mukaan avain journalistien kokemukseen työnsä tavoitteiden toteutumisesta löytyy journalistien suhtautumisesta journalismin muutokseen ja uudenlaiseen työkuultuuriin. Jos työn muutokset koskevat autonomiseksi alueeksi koettua ammattitaidon aluetta, muutoksia aletaan epäillä, vaikka niiden päämäärää kannatettaisiinkin. Muutosten hyväksymistä helpottavat muun muassa työkierto ja kokemus esimiestehtävistä. Lisäksi muutokseen sitoutumista helpottaa se, että muutokseen johtavassa kehitys- ja suunnitteluprosessissa saadaan olla alusta asti mukana. Kolarin (emt.) tutkimuksen tavoin journalistien kokemus ammatti-ideologiaansa pohjautuvien arvojen ja tavoitteiden toteutumisesta muuttuneessa toimitustyössä on myös tämän tutkimuksen keskeisiä kysymyksenasetteluja.

Kolarin (2009) tuottajien ammatti-identiteettiä tarkasteleva tutkimus on hedelmällinen keskustelukumppani tälle tutkimukselle myös siinä mielessä, että Kolarin (emt.) tunnistaa toimituskulttuurin muutoksen problematiikan tämän tutkimuksen tavoin sukupolvikysymyksenä. Kolarin (emt., 164) mukaan toimitustyön piirteet, jotka ovat vanhemman toimittajasukupolven näkökulmasta työn muutoksia, ovat myöhemmin 1990-luvulla alalle tulleille toimittajille luonnollinen osa työtä. Kuitenkin uudenlaiset työskentelytavat voivat olla luontaisia myös pitkän työuran tehneelle toimittajalle, ja vastaavasti perinteinen toimittajan ammatti-ihanne voi luonnehtia uudentyyppisen tuottajan työn ammattietosta.

Pauliina Lehtonen (2013) tarkastelee tämän tutkimuksen kohteeseen verrattuna monin tavoin erilaisista lähtökohdista uraansa aloittelevien nuorten journalistien urapolkuja. Lehtonen (emt., 102–104) jakaa haastattelemansa nuoret journalistit uuden toimittajasukupolven työurien lainalaisuuksia edustaviin visionääreihin ja niin sanottuihin perinteisiin toimittajiin. Melko perinteistä journalistin identiteettiä edustavat nuoret toimittajat pitävät kirjoittamista työn keskeisenä seikkana. He myös sitoutuvat hyvin perinteisiin journalismin arvoihin, kuten objektiivisuuteen. He näkevät sosiaalisen median keskeisen roolin nykyjournalismissa, mutta suhtautuvat siihen kuitenkin varauksella. Visionääreille journalistin työ koostuu luontevasti monista erilaisista projektiluontoisista tehtävistä ja vaihtelevista toimenkuvista. Kirjoittaminen on enää yksi työn monista piirteistä, ja sosiaalinen media on erittäin keskeinen osa työtä.

Tämän tutkimuksen varsinaisena tarkoituksena ei kuitenkaan ole vertailla eri toimittajasukupolvia keskenään. Sen sijaan Lehtosen (2013) tutkimus toimii apuna siinä, että tämän tutkimuksen keskiössä olevalle toimittajasukupolvelle erityinen puhe erottuu yleisestä koko ammattikuntaa koskevasta toimittajapuheesta.

3.4 Tunnustamisen teoriasta: Työ tunnustuskamppailujen kenttänä

Perinteisten arvojen muodostama journalismin ammatti-ideologia ei avaa kaikkia näkökulmia, joita tämän tutkimuksen kohteena olevan vanhemman toimittajasukupolven kokemuksiin liittyy. Tutkimusongelmaa hahmottaessani arvelin, että toimitustyön muutoksissa käytännön realiteettien ja ammatti-ideologiasta kumpuavien arvojen ristiveto vaikuttaa toimittajien kokemuksiin heidän arvostuksestaan ja asemastaan toimituksessa. Tässä kohtaa tutkimus liikkuu työelämän tutkimuksen ja työn sosiologian suuntaan ja ammentaa teoreettisia näkökulmia työelämäntutkimuksessa käytetyistä käsitteistä, etenkin tunnustamisen käsitteestä.

Raija Julkusen (2008, 268) jälkifordistiseksi kutsuma uudenlainen työ tekee Julkusen mukaan uudelleen ajankohtaiseksi vanhan tematiikan työntekijän arvostuksesta ja työn arvokkuudesta. Jälkifordistisella työllä Julkunen (emt., 33–34, 37) tarkoittaa yhteiskuntamuotoa, johon siirryttiin 1900-luvun loppupuolella. kun yhteiskunnallisen vapauden ja rauhan oloissa kasvanut sukupolvi halusi yksitoikkoisen fordistisen liukuhihnatyön sijaan joustavuutta työn organisointiin ja tuotantoon.

Jälkifordismi käsitteenä voi luonnehtia niin aikakautta, työtä kuin työläistäkin. Jälkifordistisen työn ideaalituopissa jälkifordistisen työn katsotaan sanoutuneen irti fordismista ja taylorismista, eli Henry Fordin autotehtaaseen viittaavasta yksitoikkoisesta massatuotantotyöstä ja Frederick Taylorin muotoilemasta pitkälle eriytyneestä työnjohdon kontrollista. Jälkifordistisen työn sisältö on siis aiempaa monipuolisempaa, palkitsevampaa ja itsenäisempää, mutta myös aiempaa epävarmempaa, joustavampaa ja liikkuvampaa. (Julkunen 2008, 37, 39.)

Työntekijästä puhuttaessa jälkifordistinen voidaan ymmärtää tietynlaiseksi työntekijältä odotetuksi subjektiviteetiksi tai habitukseksi, jota luonnehtivat

yhteistoiminnallisuus, energisyys, nuorekkuus, suorituspainneiden sietäminen, muutosvalmius, itsensä kehittäminen ja itsen arvioinnin sietäminen. Näin ollen työ on myös yhä lähempänä henkilön persoonaa ja määrittelee entistä enemmän ihmisen itsearvostuksen kokemuksia. (Julkunen 2008, 268–269.)

Yhteiskuntafilosofiaa ja työn sosiologiaa koskevassa kirjallisuudessa nykyisen notkean yhteiskunnan ja joustavan työelämän katsotaan horjuttavan yksilön identiteettiä ja kollektiivisten identiteettien muodostumista. Työn ajatellaan nykyisessä joustavassa ja epävarmassa muodossaan jättävän ihmisen vaille tunnustetuksi tulemisen kokemuksia. Työelämä voidaankin nähdä tunnustuksesta, arvostavasta kohtelusta ja kunnioituksesta käytävän kamppailun kenttänä. (Ks. esim. Kortteinen 1992, Siltala 2007, Sennett 2002.)

Juha Siltala (2007) hahmottaa työn psykokulttuuriseksi kysymykseksi yksilön identiteetistä ja tunnustamisesta, vaikka Siltala (emt.) ei varsinaisesti viittaakaan tunnustamisen filosofiaan. Siltalan (emt., 333) mukaan työ, jossa ihminen pystyy uusintamaan itseään, tukee yksilön identiteettiä ja siten myös taloutta. Nykypäivän työssä yksilö joutuu kuitenkin taistelemaan asemastaan jatkuvasti muuttuvissa tilanteissa.

Matti Kortteinen (1992, 301–306) on nimennyt työn kunnian kentäksi, jolla käytävä kamppailu kunniasta muodostaa suomalaisen työeetoksen ytimen. Työelämässä pärjääminen kytkeytyy työntekijän kunniaa koskeviin jännitteisiin, joita syntyy, kun aiempaa joustavampi työelämä kaventaa työntekijän itsenäisyyttä. Sen sijaan itse säädeltävä työ muodostaisi työntekijän reviirin, jolla työntekijä kokisi tulevansa kunnioitetuksi.

Tunnustamisen tarkastelu teoreettisena käsitteenä johtaa monipolviseen filosofiseen kiistelyyn tunnustamisen käsitteen määrittelystä. Vuosisatainen kiistely juontaa aina Hegeliin ja Sartreen saakka (Julkunen 2008, 277). Lähestyn tässä tutkimuksessa tunnustamisen käsitettä Axel Honnethin (1995) ja Richard Sennettin (2002, 2004) tekemien määrittelyjen kautta. Tosin Sennettin (emt.) ja Honnethin (emt.) määrittelytkin johtavat muun muassa Johann Fichteen, John Rawlsiin ja Jürgen Habermasiin.

Jo aiemmin tässä tutkimuksessa on viitattu yhdysvaltalaiseen sosiologiin Richard Sennettiin (2002), joka on yksi ahkerimmin tunnustamisen merkitystä nykypäivän yhteiskunnassa pohtineista yhteiskuntatieteilijöistä. Teoksessaan *Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa* hän etsii ihmisten vuorovaikutteista kunnioitusta eriarvoisessa yhteiskunnassa. Hän kirjoittaa:

Vaikka epäkunnioittavuus ei olekaan yhtä väkivaltaista kuin suorat loukkaukset, se voi olla aivan yhtä satuttavaa. Toista kohtaan ei käyttäydytä loukkaavasti, mutta hänelle ei myöskään anneta arvoa. Hän ei tule nähdäksi – kokonaisena ihmisenä, jonka olemassaololla on merkitystä. (Sennett 2004, 17.)

Sennett (2004, 59, 63) määrittelee kunnioituksen ulottuvuuksiksi statuksen (*status*), arvovallan (*prestige*), arvonannon (*recognition*), kunnian (*honor*) ja arvokkuuden (*dignity*). *Statuksella* Sennett tarkoittaa henkilön asemaa sosiaalisessa arvoasteikossa ja *arvovallalla* niitä tunteita, joita status muissa herättää. Arvovaltaa ei kuitenkaan automaattisesti seuraa korkeasta sosiaalisesta asemasta, vaan myös vaikutusvallattomilla ja sosiaalisella arvoasteikolla muita alemmilla kynnyksillä olevilla voi olla arvovaltaa.

Sennett (2004, 64) kuitenkin hylkää pohdinnoissaan arvovallan ja statuksen kunnioituksen synonyymeinä, sillä näistä käsitteistä puuttuu hänen peräänkuuluttamansa vuorovaikutuksellinen ulottuvuus, joka puolestaan sisältyy *arvonantoon*. Arvonanto käsitteenä kantaa merkitystä epätasa-arvoisessa asemassa olevien ihmisten tarpeiden huomioonottamisesta. Sennett (emt.) jatkaa kuitenkin, että arvonantoon sisältyvä vuorovaikutteisuus ei vielä merkitse tietoisuutta vastavuoroisen kunnioituksen tarpeesta. Sen sijaan vanhahtavalta kuulostava *kunnia* kantaa tietoisien vastavuoroisuuden tarpeen merkityksiä kahdella tavalla: Ensinnäkin kunnia tarjoaa eräänlaiset käyttäytymissäännöt ja tietoisuuden siitä, mitä kunniallinen käytös ihmiseltä edellyttää. Toiseksi kunnia hälventää sosiaalisia raja-aitoja ja erotteluja, sillä kunnia panee yksilön näkemään itsensä muiden silmin.

Lopuksi Sennett (2004, 66–67) tarttuu *arvokkuuden* käsitteeseen, jolla hän pyrkii kaikkein lähimmäs vastavuoroisen kunnioituksen ulottuvuutta. Hänen mukaansa modernin yhteiskunnan historiassa ihmisen arvolle on määritelty kaksi maallista vastinetta, joista toinen on ihmisoikeuksissa turvattu jokaisen yhtäläinen ruumiillinen

itsemääräämisoikeus. Toinen on työn arvokkuuden muodostuminen universaaliksi arvoksi länsimaisessa yhteiskunnassa siten, että ihminen todistaa oman arvonsa työnsä kautta.

Sennettin (2004, 68) mukaan yhtäläinen oikeus ruumiilliseen koskemattomuuteen on arvo, jonka kaikki voivat jakaa, mutta työn arvokkuuden saavuttavat vain jotkut, mistä johtuen ihmiset ovat epätasa-arvoisessa asemassa keskenään. Sennett (emt.) ei siis ole tyytyväinen arvokkuudenkaan kunnioitusta kartoittavaan ulottuvuuteen. Näin ollen arvokkuuden kohottaminen universaaliksi arvoksi sen paremmin kuin muutkaan kunnioituksen ulottuvuudet eivät Sennettin (emt.) mielestä tarjoa ohjetta, kuinka vastavuoroinen kunnioitus yhteiskunnassa voitaisiin tavoittaa.

Teoksessaan Sennett (2004, 125–128) ei varsinaisesti tarjoa selkeää ratkaisua yhteiskunnassa vallitsevaan kunnioitusvajaseen ja vastavuoroisen kunnioituksen saavuttamiseen. Hän esittää kuitenkin, että oikeanlainen vastavuoroinen kunnioitus perustuu ajatukseen, jossa myönnämme toisille autonomisuuden, eli hyväksymme muissa sen, mitä emme välttämättä itse ymmärrä. Näin ollen kohtelemme toisten autonomisuutta samanarvoisena kuin omaamme. Tällainen muiden vastavuoroinen tunnustaminen vahvistaa myös omaa luonnetta.

Sennettin (2002, 2004) kunnioitusta koskevat pohdinnat eivät tarjoa varsinaista teoreettista käsittepalettia tutkimuksen tarpeisiin. Sennettin (emt.) pohdintojen arvo tämän tutkimuksen kannalta on siinä, että työ voidaan hahmottaa kenttänä, jolla saadaan ja hankitaan kunnioitusta ja itsearvostuksen kokemuksia tai jäädään niitä vaille. Sennett (emt.) tekee kunnioituksen yhteiskunnassa ja työssä yksilön persoonan kannalta merkitykselliseksi ja kääntää kunnioituksen myös yhteiskuntatieteiden ja yhteiskuntafilosofian huomion kohteeksi.

Kunnioitus voidaan kytkeä journalismin ammatti-ideologiassa ja toimittajan työssä puolueettomuuden arvoon. Olennainen osa journalismin alan sisäistä kritiikkiä on neuvottelu siitä, mitkä aiheet ja ryhmät jäävät perinteisissä tiedotusvälineissä huomioimatta, mistä ei kirjoiteta tai mistä ei kirjoiteta tasa-arvoisesti ja arvostavasti. Onkin luontevaa ajatella, että työkseen kunnioituksen ja tasa-arvon teemojen kanssa tasapainoileville toimittajille on myös henkilökohtaisesti merkityksellistä kokea

kunnioitusta. Richard Sennettin (2002, 2004) pohdintoja mukaillen, asetan tässä tutkimuksessa työstä saatavat arvokkuuden ja kunnioituksen kokemukset yksilön luonteelle tarpeellisiksi voimavaroiksi.

Vahvasti moraalifilosofiseen näkökulmaan tukeutuva Axel Honneth (1995) liittää tunnustamisen käsitteen oikeudenmukaisuuteen ja yksilöllistymiseen. Teoksessaan *Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts* Honneth (emt.) hahmottaa tunnustamisen käsitettä tarkastelemalla yhteiskuntasuhteita, joissa ihmisen itseymmärrys rakentuu. Honnethille tunnustamisen määrittelyn lähtökohtana onkin persoonaksi tuleminen ja itsensä toteuttaminen. Honneth jakaa tunnustamisen käsitteen kolmeen ulottuvuuteen: rakastamiseen (*love*), kunnioittamiseen (*respect*) ja arvostamiseen (*holding in esteem*). Näillä ulottuvuuksilla yksilöt integroituvat sosiaaliseen järjestykseen. Näin ollen yhteiskunnalliset murrokset voidaan liittää tunnustetuksi tulemisen vaatimuksiin.

Ensimmäisellä tunnustamisen ulottuvuudella, *rakastamisella*, Honneth (1995, 95–96, 105) tarkoittaa perhe-, ystävyys- ja muita läheissuhteita, joissa toisen hyväksyminen, kunnioittaminen ja toisesta välittäminen rakentavat yksilön perustavanlaatuisen *itseluottamuksen* (*self-confidence*) niin, että yksilö voi toimia itsenäisenä subjektina. Pelkistetysti voidaan ajatella, että toisen rakastaminen ja toisesta huolehtiminen on tämän itsenäisyyden ja yksilöllisyyden tunnustamista ja rakentamista. Yksilö on siis riippuvainen toisten välittämisestä, jotta yksilö voi olla itsenäinen ja luottaa itseensä. Työelämän kontekstissa tällaisella tunnustamisen ulottuvuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi työyhteisöä.

Toiseksi yksilön persoonaa, oikeudenmukaisuutta ja hyvää elämää rakentavaksi tunnustamisen muodoksi Honneth (1995, 108, 120) määrittelee *kunnioittamisen*. Kunnioittamisen hän liittää ajatukseen toisen laillisesta tunnustamisesta, jolloin yksilöt kunnioittavat toisiaan laillisina subjekteina. Kunnioittamalla toisia tasavertaisina kansalaisina ja toimimalla yhteisössä kansalaisen oikeuksien ja velvollisuuksien mukaan, yksilö tulee myös itse toisten kunnioittamaksi. Kokemus tulemisesta tunnustetuksi moraalisesti vastuulliseksi henkilöksi ja osallistuminen yhteisön toimintaan rakentavat yksilön *itsekunnioitusta* (*self-respect*).

Tunnustamisen kolmannen ulottuvuuden, *arvostamisen*, Honneth (1995, 121–122) liittää läheissuhteita väljempiin suhteisiin normatiivisessa yhteisössä. Tällöin tunnustaminen kohdistuu yksilön kykyyn antaa yhteisölle jotakin arvokasta. Kokemukset yhteisön tunnustamista saavutuksista rakentavat näin yksilön *itsensä arvostusta (self-esteem)*.

Siinä missä kaikille tasavertaiset oikeudet tunnustavat jokaisen yksilön yhdenvertaisesti, yhteisössä tunnustaminen riippuu siitä, mitkä yksilön kyvyt ja ominaisuudet yhteisö tunnustaa arvokkaiksi. Kykyjen tunnustamisesta käydään jatkuvaa kulttuurista kamppailua, jossa tietyt yksilöt kykyineen tunnustetaan ja otetaan mukaan yhteisöön. Toiset yksilöt ja heidän kykynsä suljetaan puolestaan yhteisön ulkopuolelle. Tunnustetut kyvyt ovat siis ajan myötä muuttuvia tulkintoja. Ratkaisuksi tähän kamppailuun Honneth näkee yhteisön solidaarisuuden. Solidaarisessa yhteisössä jokaisen yksilön kyvyt ja yhteisölle antama panos tunnustetaan yhtä arvokkaiksi, ja tällöin yksilöt voivat kokea itsensä arvokkaiksi. (Honneth 1995, 126–129.)

Honnethin (1995) kolmas tunnustamisen ulottuvuus on erityisen oleellinen tämän tutkimuksen kysymyksenasetteluissa. Työelämä tai työyhteisöt työelämässä voidaan hahmottaa normatiivisiksi yhteisöiksi. Honnethin (emt.) kolmannella tunnustamisen ulottuvuudella työelämä näyttäytyy jälleen tunnustuskamppailun areenana, jossa toisten kyvyt tulevat tunnustetuiksi ja toisten eivät. Toisten kykyjen tunnustaminen ja toisten kykyjen tunnustusta vaille jääminen synnyttävät tunnustuskamppailuja siitä, mitä pidetään työn arvostettuina piirteinä tai mitä ylipäänsä pidetään työnä.

Journalismin kentällä tunnustuksen hankkiminen ja saaminen voidaan myös nähdä jatkuvaksi neuvotteluksi siitä, mikä tunnustetaan hyväksi journalismiksi ja oikeaksi journalistiksi, mistä myös Deuze (2005, 444–445) puhuu. Rajankäynti journalismin ammatti-ideologian arvoista ja ihanteista rakentaa profession rajaa sulkemalla tietyt arvot ja ajatukset ammattimaisen journalismin ulkopuolelle. Profession rajoja rakentamalla ja yhteiseen ammatti-ideologiaan sitoutumalla journalistien voidaan ajatella rakentavan ammattikuntansa arvostusta ja puolustautuvan ammattikuntaan kohdistuvia paineita vastaan.

Jos tunnustuksen hankkiminen on nykypäivän työntekijän subjektiviteetin toinen ulottuvuus, toisena ulottuvuutena voidaan pitää vastarinnan osoittamista. Vastarinnalla voidaan tarkoittaa kollektiivisia ja konkreettisia asioita, kuten esimerkiksi järjestäytyneitä neuvottelu- ja sopimuskäytäntöjä. Vastarinta voi olla myös epäsuoraa ja yksilöllistä, kuten passiivista käytöstä tai jättäytymistä muutosvaatimusten ulkopuolelle. Tunnustus ja vastarinta eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois, vaan tunnustusta, itsearvostusta ja arvokkuuden kokemuksia voi saada myös asettumalla vastarintaan työelämän vaatimuksia vastaan. (Julkunen 2008, 268, 292–294.)

Julkunen (2008, 284, 2003, 23–24) liittää tunnustuksen työelämässä myös ikääntyviä työntekijöitä koskeviin kysymyksiin. Ikä on perinteisesti liitetty sellaisiin piirteisiin kuin viisaus, henkinen kasvu ja osaamisen myötä karttunut hiljainen tieto. Kuitenkin työelämässä on kyse työn tuottavuudesta, ja tuottavuus on puolestaan mutkikas työn organisoinnin, teknologian, motivoitumisen ja työilmapiirin yhdistelmä. Näin ollen ikääntyvien työntekijöiden työtehtävien muotoilu ja muut järjestelyt voivat olla työnantajan kannalta hankalia, sillä ikääntyvien työntekijöiden työn tuottavuus ei ole itsestään selvä asia.

Aiemmin työelämässä ikä ja karttunut kokemus antoivat työntekijälle arvostusta, mutta joustavammaksi ja epävarmemmaksi muuttuneessa työssä iän mukanaan tuoma kunnioitus ei ole enää itsestään selvää. Uudenlainen työ keskittyy tähän hetkeen, ihmisen välittömiin kykyihin, joten kokemuksen karttuminen menettää merkityksensä. Nykypäivän työelämä korostaa nuoruutta, joka liitetään joustavuuteen. Ikä liitetään puolestaan jäykkyyteen. Työssä ei enää tunneta mestari–oppipoika-suhteita, ja kaikkien työtä arvioidaan jatkuvasti. Kokemus ei siis takaa enää turvattua asemaa työssä, vaan oma paikka on ansaittava päivittäin uudelleen. (Julkunen 2008, 284, Sennett 2002, 96–99, 102.)

3.5 Aiempaa tutkimusta ikääntymisestä ja tunnustamisesta työssä

Vaikka työelämää koskevassa kirjallisuudessa tunnustamisen teoriasta johdettavat kunnian, arvostuksen ja arvokkuuden näkökulmat liitetään työhön, tutkimukset eivät

kuitenkaan suoranaisesti tarkastele työtä tunnustamisen teorian kautta. Tunnustaminen onkin pääasiassa filosofiassa ja erityisesti oikeudenmukaisuuden filosofiassa käytetty käsite (Julkunen 2008, 272).

Muun muassa Pierre Bourdieu, Michél Foucault ja Niklas Luhmann ovat kytkeneet tunnustamisen käsitteen yhteiskuntafilosofian ja poliittisen filosofian kentille. Tunnustamisen käsite on vasta 1990- ja 2000-luvun puolella alkanut kiinnostaa sosiologian ja erityisesti hyvinvointivaltiota tarkastelevan sosiaalipolitiikan alaa. Puhutaankin yhteiskuntateoriassa viime aikoina tapahtuneesta käänteestä, jossa paljolti Axel Honnethin johdolla tunnustamisen teorian kehittelystä on kiinnostuttu ja teorian kehittelyä on jatkettu. Kuitenkin vain harvoissa työelämän tai työn sosiologian tutkimuksissa tartutaan tunnustamiseen. (*Acta Sociologica* 47(4): 323.)

Tämän tutkimuksen tavoin Anders Petersen ja Rasmus Willig (2004) liittävät tunnustuksen saamisesta käytävän kamppailun työhön ja työssä tapahtuviin muutoksiin. Axel Honnethin (1995) tunnustamisen teoriaan sekä Jean-Pierre Le Goffin, Christophe Dejoursin ja Emmanuel Renaultin työtä koskeviin näkökulmiin tukeutuvat Petersen ja Willig (emt., 347) argumentoivat, että nykyinen työelämä ei anna ihmiselle riittävästi tunnustetuksi tulemisen kokemuksia. Sen sijaan yksilöt ajautuvat jatkuvaan kuluttavaan taisteluun tunnustuksesta ilman todellista mahdollisuutta saada kunnioitusta, sillä nykyisessä työssä yksilösuorituksilla tunnustusta hakevien ihmisten välille ei muodostu yhteisiä arvoja, joihin sitoutua ja joiden puolesta käydä yhteistä tunnustuskamppailua. Toisaalta nykyisessä työssä ei synny myöskään selkeää määritelmää siitä, mitkä yksilösuoritukset ja kyvyt saavat tai eivät saa tunnustusta yhteiskunnassa, sillä käsitykset arvostettavista saavutuksista muuttuvat jatkuvasti.

Yleisesti voidaan todeta, että suomalaisissa toimituksissa kunnioituksen kulttuuri ei ole kovin näkyvä. Esimerkiksi Jyrki Jyrkiäisen (2008, 25, 27, 40) toimittajien käsityksiä työnsä muutoksia tarkasteleva tutkimus tuo esiin, että toimittajat toivovat saavansa työstään enemmän tunnustusta ja arvostusta. Palaute on ylimalkaista juttujen jaottelua onnistuneiksi tai epäonnistuneiksi, eikä ylimääräisiä kiitoksia juuri jaella. Sen sijaan toimittajat ilmaisevat kaipaavansa parempaa tiimityöhenkeä, tasavertaista kohtelua ja toimitusten hierarkioiden purkamista.

Vaikka aiempi tutkimus toimittajien työtään koskevista käsityksistä sivuaa myös kunnioituksen ja tunnustamisen ulottuvuuksia, aiempi tutkimus ei ole ottanut tunnustamista työssä tutkimuksen varsinaiseksi näkökulmaksi. Tunnustamisen teema nousee esiin media-alaa koskevissa tutkimuksissa silloin, kun tutkimus kiinnittää huomiota ikääntymisen merkityksiin toimitustyössä. Nämä tutkimukset sisältävät myös joitakin empiirisiä havaintoja siitä, kuinka ikääntyvien työntekijöiden työ voi jäädä tunnustamatta. Kaarina Nikusen (2011a, 11) tutkimuksen valossa toimittajien iän merkitys nousee esiin silloin, kun on kyse nopeudesta ja muutoksesta. Nuoret toimittajat mielletään muuntautumiskykyisiksi ja nopeiksi, kun taas ikääntyvät toimittajat hitaiksi ja joustamattomiksi.

Aiempi tutkimus tuo myös esiin vanhempien toimittajien tuntemukset siitä, ettei heidän kokemukselleen ole enää samanlaista käyttöä toimituksessa kuin ennen tai ettei heidän ammattitaitoaan arvosteta tarpeeksi. Organisaatiomuutosten yhteydessä nuoremmat toimittajat nostetaan esimiestehtäviin ja vanhemmille tarjotaan eläkepaketteja. Koska media-alalla on jatkuvasti omaksuttava uusia taitoja, jo omaksutut taidot ja aiempi kokemus jäävät jatkuvasti taka-alalle. Erityisesti teknologiset uudistukset lisäävät vaatimuksia jatkuvasti uuden omaksumisesta. (Nikunen 2011a, 15.)

Tämän tutkimuksen tavoin Raija Julkunen ja kumppanit (2009, 79) soveltavat tunnustamisen käsitteen tarjoamia näkökulmia ikääntyvien työntekijöiden asemaan työssä. Tunnustamisen käsitteen lisäksi kyseinen tutkimus tukeutuu sosiaalisen pääoman ja luottamuksen käsitteisiin ja tarkastelee, kuinka työntekijän ikään liitetyt ominaisuudet käsitetään työssä hyödyllisiksi tai millaisten ominaisuuksien ja pääomien varassa ikääntyvät työntekijät neuvottelevat oikeudestaan pysyä työn kentällä. Tutkimuksen aineistoon kuuluu myös suomalaisessa lehtitalossa tehty haastattelu.

Julkusen ja kumppaneiden (2009, 102–103) mukaan ikääntyneiden työntekijöiden pääoma työssä näyttäytyy yhtä aikaa heikentymisenä ja vahvistumisena. Heikentyminen liittyy paljolti fyysiseen jaksamiseen ja työelämää luonnehtivaan ajatukseen, jossa kasautunut ammattitaito korvautuu potentiaalisuudella: Kertyneen kokemuksen sijaan korostetaan osaamista. Osaaja ei osaa mitään erityistä, vaan

potentiaalisesti mitä tahansa. Sen sijaan ikääntymisen myötä työssä vahvistuminen liittyy tottumukseen, rutiinin ja hiljaiseen tietoon. Ikääntyvien työntekijöiden myönteisten pääomien ylläpitäminen edellyttää kuitenkin työnantajalta ja työnjohdolta tukea.

4 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimuksen metodologiset valinnat sekä aineiston keräämisessä että aineiston analysoinnissa perustuvat tutkimusongelman kysymyksenasetteluihin ja tutkimuksen kohteeseen. Tutkimuskysymyksessä määritelty tavoite kokeneiden toimittajien kokemusten ymmärtämisestä ohjasi keräämään tietoa tätä tiettyä toimittajajoukkoa haastatteleamalla. Haastatteluilla kerätty laadullinen tutkimusaineisto ohjasi puolestaan rakentamaan aineiston analyysin menetelmää laadullisen sisällönanalyysin perinteestä. Seuraavaksi esittelen tarkemmin tutkimusaineistoani ja aineiston keräämisen ja analysoinnin metodologiaa.

4.1 Aineistona 11 toimittajahaastattelua

Tutkimuksen aineisto koostuu yhdentoista toimittajan haastattelusta. Tutkimuksen kohteeksi rajasin suomalaisten maakuntalehtien 49–55-vuotiaat uutistyytä tekevät toimittajat. Halusin, että haastateltavilla on vähintään parinkymmenen vuoden työkokemus alalta, ja siksi asetin haastateltavien iän rajauksen noin 50 ikävuoteen. Koska monet yhteiskunnalliset muutokset ja journalistista työtä koskevat murrokset voidaan sijoittaa kuluneiden parinkymmenen vuoden ajanjaksolle, arvelin toimittajan työtä tänä aikana tehneiden journalistien osaavan valottaa näitä muutoksia mahdollisimman hyvin.

Uutistyyön tekemisellä tarkoitan tässä sekä niin sanotun yleisuutistoimittajan työtä että jostakin uutisten erikoisalueesta, esimerkiksi taloudesta tai kuntapolitiikasta, vastaavien toimittajien työtä. Haastateltavien joukkoon kuului myös joskus uransa aikana esimiestehtävissä toimineita toimittajia ja haastatteluhetkellä esimerkiksi uutispäällikön sijaisuuksia hoitavia toimittajia. Rajausta uutistyytä tekeviin toimittajiin perustelee se, että useimmat journalistisen työn muutokset koskettavat näitä sanomalehtien osastoja.

Sisällytin niin sanotut erikoistoimittajat ja esimiesten tuurauksia tekevät toimittajat haastateltavien joukkoon, koska halusin haastateltavien valottavan tutkimusongelmaa eri näkökulmista. Jollakin uutisten erikoisalueella työskentelevien toimittajien rajaaminen pois haastateltavien joukosta olisi ollut hankalaa myös siksi, että maakuntalehtien toimittajat tekevät usein juttuja useille lehden eri osastoille tietystä seurantavastuusta huolimatta. Lisäksi on hyvin tyypillistä, että maakuntalehtien toimituksissa osa kirjoittavista toimittajista paikkaa uutispääällikköporukan vuorokierron aukkoja. Näin ollen esimiesten tuurauksia tekeviä toimittajia ei ollut tarkoituksenmukaista rajata haastateltujen toimittajien ulkopuolelle.

Haastateltavien eri puhujanasemista huolimatta halusin yhdenmukaistaa aineistoa rajaamalla haastateltavien joukon suomalaisten maakuntalehtien toimittajiin. Suomalaisilla maakuntalehdillä on vielä melko vankka ja vähän kilpailtu asema omilla levikkialueillaan (Jyrkiäinen & Heinonen 2012, 172). Lisäksi arvelin journalismin käytäntöjen olevan melko samanlaisia eri maakuntalehdissä, joten arvelin myös haastateltujen toimittajien katsovan tässä mielessä työtään keskenään samasta näkövinkkelistä. Tutkimuskohteen rajausta maakuntalehtien uutisosastoille perustelee myös oma taustani eri maakuntalehtien uutistoimittajana. Oma kokemuspohjani auttoi hahmottamaan haastateltavien toimittajien työympäristöä ja rakentamaan tutkimushaastattelun rungon tutkimuskohteen päivittäisen työn kannalta keskeisten teemojen ympärille.

Haastateltavista kuusi on naisia ja viisi on miehiä. Haastateltavista kuusi työskenteli haastatteluhetkellä niin sanottuna yleisuutistoimittajana. Haastateltavista neljä työskenteli joko kuntapolitiikan tai talouden uutisosastoilla. Yksi haastateltava siirtyi uutistoimittajan tehtävistä artikkelitoimitukseen samalla viikolla, kun haastattelu tehtiin. Joillekin normaalia uutistoimittajan työtä tehneille haastateltaville oli työvuosien varrella kehittynyt tiettyjen aihealueiden, kuten oman kaupungin opetus- tai sosiaalitoimen, epävirallinen seurantavastuu. Haastateltavista kolme toimi uutistyon ohessa uutispääälliköinä tai toimitussihteereinä sijaisuusperiaatteella. Yhteensä yhdeksän toimittajaa oli jossain vaiheessa uraansa toiminut esimiestehtävissä joko tuottajana, toimitussihteerinä, vuoropäällikkönä tai uutispäällikkönä. Osalla toimittajista oli kokemusta myös päätoimittajan tehtävistä. Haastateltavista vain kaksi ei ollut koskaan työskennellyt esimiehenä.

Aloitin haastateltavien etsimisen ottamalla ensiksi yhteyttä maakuntalehtien päätoimittajiin tai toimituspäälliköihin ja pyytämällä heiltä tutkimuslupaa sekä tietoja sopivista haastateltavista. Toimituksen johto joko ehdotti kaikkia haastateltaviksi sopivia toimittajia, sopi haastattelusta sopivien henkilöiden kanssa ennen ehdottamista tai valitsi sopivat haastateltavat antamieni kriteereiden perusteella. Yhden toimituksen toimituspäällikkö ei antanut tietoja haastateltaviksi sopivista toimittajista eikä neuvotellut sopivien haastateltavien kanssa tietojen antamisesta konsernin säädöksiin vedoten. Tutkimuksen tekemiseen suhtauduttiin kuitenkin tässäkin toimituksessa myönteisesti, ja toimituspäällikkö kehotti keksimään muita keinoja haastateltavien tavoittamiseksi toimituksessa. En halunnut kenttätyön kaatuvan konsernibyrokraatiaan, joten lähestyin summamutikassa toimituksen päaluottamusmiestä ja muutamaa muuta toimittajaa toimituksessa. Näin erinäisten vinkkien, kieltäytymisten ja ikähaarukan ulkopuolelle rajautumisten kautta tästäkin toimituksesta löytyi tutkimukseen sopivia haastateltavia.

Ennen haastattelujen tekemistä haastateltavat saivat täytettäväkseen sähköisen taustatietolomakkeen, jossa kysyin lyhyesti haastateltavien koulutustaustoja ja aiempia työtehtäviä. Taustatietolomakkeen toteutin Google Drive -palvelun lomaketoiminnon avulla. Näin pääsin kärryille toimittajien taustoista ja työuran pituudesta ja säästin aikaa varsinaisten haastattelujen tekemisessä. Varsinaiset tutkimushaastattelut tein marras–joulukuussa vuonna 2012 niillä paikkakunnilla, joilla haastateltavat työskentelivät. Haastatteluja tehtiin joko haastateltavan kotona, kahvilassa tai toimituksen palaverihuoneessa. Sovin heti aineiston keräämisprosessin alussa useita haastatteluja, koska tutkimusongelman kartoittaminen erilaisista puhujanasemista edellytti useita haastatteluja.

Eskola ja Suoranta (2008, 62) määrittelevät aineiston kylläntyneeksi, kun uudet tapaukset eivät tuota tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Arvioin tutkimuksen aineiston kylläntymistä tarkastelemalla muun muassa tarinoiden toistuvuuksia haastattelujen jälkeen. Aineisto vaikutti ehjältä viimeistään kymmenennen haastattelun jälkeen. Jotta haastateltavien miesten ja naisten lukumäärä olisi ollut tasaisempi, päätin tehdä vielä yhden haastattelun.

Haastateltavat esiintyvät tutkimuksessa nimettöminä, koska tutkimus koskettelee osittain arkaluontoisiksi koettuja aiheita. Toimittajien puheen muuttuminen kuiskaamiseksi monien haastattelurungon kysymysten kohdalla oli osoitus tutkimuksen aiheiden arkaluontoisuudesta ja siten myös haastateltavien anonymiteetin suojaamisen tärkeydestä. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi tutkimuksessa ei mainita nimeltä haastateltavien työpaikkoja, eikä haastatteluista esitetä sellaisia yksityiskohtia, joista esimerkiksi haastateltavien työtoverit voisivat tunnistaa heidät. Haastateltavien anonymiteettiä suojataan siltäkin uhalla, että aineistosta menetetään kiinnostavia havaintoja tai kuvailevia sitaatteja.

Tallensin haastattelut digitaalisesti ja purin haastattelutallenteet sanasta sanaan. Tiettyjen sanojen toistelua tai sanojen ja ajatusten hakemista en kuitenkaan purkanut sanasta sanaan. Lisäksi olen editoinut tutkimuksen analyysiosan haastattelukatkelmia siten, että olen poistanut esimerkiksi sanojen ”tota” ja ”niinku” toistelua, merkityksettömiä tai epäselviä lauseita ja haastateltavien anonymiteetin vaarantavia kohtia. Tällaiset kohdat on merkitty haastattelukatkelmiin sulkujen sisälle kolmella pisteellä. Jos haastattelukatkelmista ei käy suoraan ilmi asia, josta haastateltavat puhuvat, asiayhteydet on lisätty haastattelukatkelmiin hakasulkeissa. Haastattelutallenteita oli yhteensä noin 13 tunnin verran. Rivivälillä yksi kirjoitettuna aineistoa kertyi 132 sivua.

4.2 Teemahaastattelu kokemusten kartoittajana

Kokemusten jäljille pääsemisen tavoite kiinnittää tämän tutkimuksen fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Fenomenologiassa tutkitaan nimenomaan kokemuksia, ja kokemus käsitetään hyvin laajasti ihmisen kokemuksellisena suhteena omaan todellisuuteensa. Fenomenologiassa kokemuksellisuuden ja elämyksellisyyden katsotaan olevan ihmisen maailmasuhteen perusmuoto, ja ihmistä voidaan ymmärtää ymmärtämällä hänen maailmasuhdettaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 34, Laine 2001, 26.)

Timo Laineen (2001, 35–36) mukaan tarkoituksenmukaisin keino lähestyä ihmisen kokemuksia on haastattelu. Laine (emt.) puhuu fenomenologisesta haastattelusta,

jossa haastattelutilanne on avoin ja keskustelunomainen. Haastattelukysymysten on oltava avoimia ja sellaisia, että ne ohjaavat mahdollisimman vähän haastateltavan vastauksia. Näin ollen Laine (emt.) ei pidä teemahaastattelua parhaana mahdollisena keinona tutkia kokemuksia.

Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2001, 16, 41, 48) määrittelevät puolestaan teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksi, jonka avulla päästään lähelle ihmisen kokemuksia, ajatuksia ja arvostuksia. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamiaan merkityksiä ja sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa.

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 47–48) määrittelevät teemahaastattelun puolistrukturoiduksi haastattelumenetelmäksi, jossa kysymysten muoto ja järjestys eivät ole tarkkoja, eikä valmiita vastausvaihtoehtoja ole, kuten strukturoidussa lomakehaastattelussa. Teemahaastattelu on siis lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Tämän tutkimuksen aineiston keräämisessä käytetty haastattelu voidaan määritellä Hirsjärven ja Hurmeen (emt. 102–104) määrittelyä noudatellen puolistrukturoiduksi teemahaastatteluksi, sillä haastattelutilanteet olivat teemahaastatteluille tyypillisesti joustavia. Suunnittelin haastattelurungon teemat ja kysymykset siten, että haastattelut tuottaisivat tutkimuksen kannalta oleellista tietoa. Tein kuitenkin haastattelutilanteissa erilaisia ratkaisuja sen mukaan, kuinka haastateltavat antoivat tietoa. Teemat ja niihin liittyvät kysymysryppäät kävin läpi haastattelutilanteelle luonteovassa järjestyksessä.

Puolistrukturoitu teemahaastattelu sopi tutkimuksen aineiston keräämisen menetelmäksi myös sillä perusteella, että teemahaastattelu on ajallisesti avointa haastattelua tehokkaampi keino saada tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Toisaalta teemahaastattelussakaan avoimelle haastattelulle tyypillisten hyvin avoimien kysymysten esittäminen ja mahdollisimman kuvailevien vastausten saaminen ei ole poissuljettua. Avoimien kysymysten esittämisen ja kuvailevien vastausten saamisen keinona toimi tarinallisuus. Tavoittelin mahdollisimman herkullisen aineiston keräämistä esittämällä haastateltaville kysymyksiä, jotka saisivat heidät ajattelemaan uraansa tarinana ja myös kertomaan ajatuksensa tarinan tavoin.

Monet haastateltavien tarinat olivat hauskoja ja liikuttaviakin. Haastattelutilanteet olivat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia. Tilanteen rentoudesta ja haastateltavan antamasta informaation määrästä riippuen seurasin haastatteluissa joko hyvin tiukasti tai hyvin väljästi suunnittelemaani haastattelurunkoa. Haastattelutilanteessa syntyneellä luottamuksella oli luultavasti suuri merkitys haastattelun onnistumisessa. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen haastateltavan kanssa oli erityisen tärkeää, koska haastatteluissa käytiin läpi haastateltavien kannalta henkilökohtaisiakin asioita. Osa haastateltavista antautui haastattelussa jakamaan kokemuksiaan ja tuntemuksiaan avoimesti, osa haastateltavista oli puolestaan vastauksissaan varovaisempia ja niukkasanisempia. Luottamuksen luomisella oli oletettavasti vaikutusta asiaan.

Luottamuksellisen suhteen syntymiseen vaikuttivat ensinnäkin haastateltavien tunnistamattomuudesta käydyt keskustelut ennen haastattelujen tekemistä. Toiset toimittajat olivat enemmän huolissaan anonymiteetistään kuin toiset. Toiseksi luottamuksen rakentamiseen vaikutti haastattelupaikka. Haastattelujen onnistumisen kannalta oli tärkeää, että haastattelut tehtiin haastateltavien kotikentällä (Vrt. Eskola & Vastamäki 2001, 28). Lisäksi pyrin järjestämään haastattelut niin, että halutessaan haastateltavalla oli mahdollisuus antaa haastattelu kollegoiden huomaamatta.

Kolmantena luottamukseen saattoi vaikuttaa tässä tutkimuksessa erityinen tekijä, haastattelijan ja haastateltavan välinen ikä- ja statusero. Eskolan ja Vastamäen (2001, 30) mukaan ikäerot ja statuserot voivat haitata haastattelutilannetta, vaikka etukäteen ei voikaan tietää, kuinka haastattelijan ja haastateltavan kemiaat pelaavat. Joka tapauksessa nuori opiskelija ja verrattain kokematon toimittaja haastattelemassa täysin päinvastaisessa asemassa olevaa henkilöä ei ole helpoin mahdollinen asetelma tutkimushaastattelun tekemiselle. Taustani toimittajana on kuitenkin kasvattanut erilaisten haastattelutilanteiden ja haastateltavien kohtaamiseen, ja tämä varmasti silitti tietä myös tutkimushaastattelujen onnistumiselle. On myös mahdollista, että haastateltavat innostuivat kuvailemaan hyvin elävästi toimitustyötä ”ennen vanhaan”, sillä he tiesivät, ettei minulla ole tuosta ajasta minkäänlaista kokemusta. En tiedä, olisiko viisikymppinen nainen uskoutunut kertomaan heikoista työnsaantimahdollisuuksistaan tai työtehtävien muotoilua ja arvostavaa kohtelua koskevista toiveistaan, jos haastattelijana olisi ollut viisikymppinen mies.

Jotkut haastateltavista olivat valmistautuneet haastatteluun pohtimalla tutkimuksen aihetta tai haastattelussa käsiteltäviä teemoja etukäteen. Tällöin haastateltavat nostivat reippaasti esiin puheenaiheita omien pohdintojensa perusteella, ja haastattelun vetovastuu liukui välillä enemmän haastattelijalta haastateltavalle. Osalle haastateltavista jutusteleva tyyli vaikutti olevan olennainen osa persoonaa ja siksi myös luonteva tapa tehdä haastattelu. Paikka paikoin haastattelutilanteet vastasivat Laineen (2001, 35–36) määrittelemän fenomenologisen haastattelun avoimuutta, luonnollisuutta ja keskustelevuutta. Joka tapauksessa sekä melko avoimilla että tiukasti haastattelurungon mukaisesti etenevillä haastatteluilla sain kerättyä ehjän aineiston, joka avasi hedelmällisiä näkökulmia tutkimusongelman tarkasteluun.

4.3 Tarinoiden tarkastelua laadullisen sisällönanalyysin avulla

Ensimmäinen vaihe tutkimuksen analyysin menetelmän rakentamisessa sisältyy tavallaan jo aineiston keruun menetelmään, eli haastattelurunkoon. Haastattelurungon suunnitteluvaiheessa olen jo tehnyt tutkimuksen analyysivaiheen kannalta tärkeitä jäsennyksiä ja teoriaan tukeutuvia valintoja. Olen siis johtanut haastattelurungon teemat pääasiassa teoriasta.

Teemojen johtamisella teoriasta tarkoitetaan teoreettisten käsitteiden muuttamista tutkittavaan muotoon, eli haastatteluteemoiksi. Tätä tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa ei esimerkiksi olisi ollut tarkoituksenmukaista kysyä haastateltavilta, miten he kuvailisivat ammatti-ideologiaansa. Eskola ja Vastamäki (2001, 33) lainaavat määrällisessä tutkimuksessa käytettyä operationalisoinnin käsitettä puhuessaan siitä, kuinka teoreettiset käsitteet voidaan muuttaa haastatteluteemoiksi. Haastatteluteemoja ja teemoihin liittyviä kysymyksiä rajatessani pohdin tutkimusongelmaa ja pyrin siten hahmottamaan, mistä aihealueista keskusteleminen valottaisi toimittajien kokemuksia muutoksesta, asemasta ja arvostuksesta oleellisista näkökulmista.

Teoriasta kumpuavat käsitteet toimivat apuna myös aineiston analysoinnissa. Puhdas aineistolähtöisyys on siinä mielessä mahdotonta, että ilman minkäänlaista teoreettista etukäteistietoa olisi vaikea hahmottaa, mitä haastateltavilta pitäisi kysyä. Vastaavasti

aineistoa olisi hankala analysoida ilman teoriaan kiinnittyviä näkökulmia. Tarkastelin siis aineistoa tutkimuksen tavoitteen kannalta tarkoituksenmukaisesta teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Kiinnitin aineistossa huomiota tutkimuksen kysymyksenasettelujen ja teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaisiin seikkoihin. Suhtauduin tutkimuksessa teoriaan keinona, joka ohjasi tiedon etsimistä. Näin ollen teoriaan kiinnittyvät käsitteet muodostivat eräänlaiset linssit, joiden läpi tarkastelin aineistoa. (Eskola & Suoranta 2008, 81, Alasuutari 2001, 40.)

Jonkinlaisen etukäteistiedon varassa tapahtuva tulkinta voidaan hahmottaa niin sanotuksi hermeneuttiseksi kehäksi, joksi hermeneutiikassa kutsutaan esiymmärryksen ja tulkinnan suhdetta. Hermeneutiikassa ymmärtäminen perustuu esiymmärrykseen, eli siihen, miten kohde on ennestään ymmärretty. Esiymmärryksen perusteella tehdyt tulkinnat ohjaavat löytämään tutkittavasta kohteesta uutta tietoa ja siten luomaan seuraavia tulkintoja ohjaavaa uudenlaista ymmärrystä tutkittavasta kohteesta. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 34–35, Laine 2001, 30–31.)

Koska haastattelurungon teemat muodostivat jo tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaisia jäsenyyksiä ja teoreettisia näkökulmia, aloitin analyysin tekemisen haastattelurunkoon tukeutuen. Seuloin aineistoa teemahaastattelurungon mukaisesti tekstikokonaisuuksiksi, jotka kertoivat kustakin haastattelurungon sisältämästä tutkimusongelman jäsenyyksestä. Tässä kohtaa aineiston käsittely oli vielä hyvin väljää ja tuntui tuottavan paremminkin vain suurempia paperipinoja kuin polkua kohti havaintoja. Tämä työvaihe oli kuitenkin ensimmäinen askel aineiston tulkinnassa, sillä jo tässä vaiheessa oli tehtävä valintoja siitä, minkä tekstikohdan tulkitsin kertovan mistäkin etukäteen hahmottamastani tutkimusongelman jäsenyyksestä. (Eskola & Suoranta 2008, 151–152.)

Vielä suhteellisen väljässä aineiston seulonnassa muodostamiani tekstikokonaisuuksia tarkastelin uudelleen teemoittelemalla tekstiä teorian ohjaamana tutkimusongelmaa valaiseviin aiheisiin. Teemoittelussa koostin siis aiempaa seulontaa yksityiskohtaisempia tekstikokonaisuuksia. Osaa tällä tavalla kootuista tema-alueista teemoittelin vielä uudelleen paremmin hallittavissa oleviksi tekstikokonaisuuksiksi. Osasta tema-alueista oli jo mielekästä lähteä rakentamaan tutkimusraportin tekstiä. Tämä oli mahdollista etenkin silloin, kun tema näytti rakentavan hyvin yhtenäisen

tarinan toimittajien kokemuksista. Osa teemoittelun tuottamista tekstikokonaisuuksista tarkastelin uudelleen tyypittelyn avulla. Hahmotin tarinoista samankaltaisuuksia tai muodostin tarinoista yhden laajan tyyppin, johon sisältyi useita vastauksia. Myös aineiston poikkeavuudet saivat huomion tyypittelyvaiheessa. (Eskola & Suoranta 2008, 174–175, 181.)

Teoreettisista käsitteistä ammennettujen näkökulmien ohjaamana aineistosta koostamani teemoitteluja ja tyypittelyjä tulkitsin jälleen teoriaan ja aiempaan tutkimukseen tukeutuen. Alasuutarin (2001, 40, 42) mukaan aineistosta tehtyjen havaintojen määrää on karsittava havaintoja yhdistämällä. Erillisistä havainnoista yritetään siten muodostaa yhtä havaintoa tai harvaa havaintojen joukkoa muotoilemalla havainnoille yhteinen piirre tai sääntö, joka pätee poikkeuksetta koko aineistoon. Yksikin poikkeus kumoo säännön ja havaintoja on tarkasteltava uudelleen.

Tämän tutkimuksen analyysi on aineistolle siinä mielessä Alasuutarin (2001, 40) havaintojen absoluuttisuuden edellytystä armollisempi, että analyysiin on sisällytetty myös näkökulmia, jotka valaisevat tutkimusongelmaa, mutta joita ei ole tulkittavissa yhdellä selkeällä selityksellä. Olen arvottanut tällaiset havainnot kuitenkin tutkimusongelmaa sen verran hyvin avaaviksi, että en ole halunnut jättää niitä analyysiluvusta pois. Selitän tällaisia havaintoja useilla mahdollisilla tulkintavaihtoehdoilla. Eskola ja Suoranta (2008, 140) pitävätkin ”todellisen” unohtamista ja ”mahdollisen” havaitsemista laadulliseen tutkimukseen sopivina uusina analyysi- ja tulkintatapoina. Yhden totuuden etsimisen sijaan etsitään siis erilaisia totuuksia ja erilaisia mahdollisia merkityksiä. Joka tapauksessa niin herkullisia kuin monet haastateltavien tarinat olisivatkin olleet, monet houkuttelevat sivupolut oli kuitenkin hylättävä aiemman tutkimuksen ja teorian rajaamien kontekstien kannalta turhina harha-askeleina.

Pilkon tutkimuksen taustaa rakentavissa luvuissa esittelemäni työelämän ja journalismin muutokset ja murrokset aineiston analyysiluvuissa yksittäisen toimittajan ja yhden toimittajasukupolven kokemusmaailmaksi. Esimerkiksi lehtitalojen taloustilanteen kehitys ja yhdistyvä omistajuus kuuluvat viimeaikaisiin journalismin alaa muuttaneisiin murroksiin, mutta niillä on sinänsä vähän merkitystä yksittäisen

maakuntalehden toimittajan kanssa. Talousvaikeudet voivat kuitenkin näkyä toimittajan päivittäisessä työssä hyvin konkreettisesti esimerkiksi vaatimuksina kirjoittaa viihteellisellä otteella tai niin, että jutun näkökulma pätee millä tahansa paikkakunnalla. Aineiston analyysi hahmottaa siis päivittäisessä työssä syntyviä kokemuksia, joita selitän ja tulkiten journalismin murroksien ja yleisen työelämän ja yhteiskunnan notkistumisen konteksteissa.

Vaikka laadullisessa tutkimuksessa aineiston havaintoja pelkistettäisiin koko aineistoon päteviksi, laadullisen tutkimuksen pohjalta ei yleensä pyritä tekemään samalla tavalla yleistettävissä olevia päätelmiä kuin määrällisessä tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 2008, 65). Yleistäminen ei ole tämänkään tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaista jo pelkästään siksi, että tutkimuksessa tarkastellaan melko pienen toimittajajoukon kokemuksia. Toisaalta tutkimuksen havaintojen voidaan sanoa olevan jossain määrin yleistettävissä, sillä tutkimuksen kohteena olevan toimittajajoukon ikäluokka ei ole suunnattoman suuri. Tämä kävi ilmi kartoittaessani mahdollisia sopivia haastateltavia eri toimituksissa. Lisäksi erityisesti näkökulmat, joita toimittajat avaavat ikääntymisen kokemuksiin, pätevät todennäköisesti työelämässä muillakin aloilla.

5 Analyysi: Journalistit toimitustyön muutosten puristuksessa

Tutkimusaineiston analyysiluvussa hahmotan pitkän uran tehneiden uutistoimittajien ammatti-ideologiastaan, arvostuksestaan ja asemastaan käymien tunnustuskamppailujen ulottuvuuksia monien muutosten murtamassa journalistisessa työkuultuurissa. Analyysi rakentuu viidestä osasta. Ensiksi tarkastelen, millaisia vanhemman toimittajasukupolven ammatilliset ihanteet ja tavoitteet ovat ja kuinka ne asettuvat Mark Deuzen (2005) hahmottaman perinteisen journalismin ammatti-ideologian elementteihin. Tämän jälkeen tarkastelen, kuinka toimittajien ammatti-ideologiasta ammentamat arvot ja tavoitteet toteutuvat muuttuvan toimitustyön kentällä. Tässä kohtaa toimittajien ammatti-ideologiastaan, asemastaan ja arvostuksestaan käymiä tunnustuskamppailuja tarkastelen ensiksi journalismin muutosten ja tämän jälkeen toimitustyön käytäntöjen näkökulmasta. Tämän jälkeen tarkastelen toimittajien ikääntymisen kokemuksia työelämässä ja heidän ajatuksiaan alan muutokseen sopeutumisesta ja ammattikunnan tulevaisuudesta.

Jako journalismin muutoksista ja työkäytäntöjen muutoksista kumpuaviin kokemuksiin ei ole täysin selvärajainen, ja välillä tarkastelen työkäytännöiksi luokiteltavia näkökohtia journalismin muutoksina ja päinvastoin. Esimerkiksi kaiken journalistisen työkuultuurin läpi tunkevia teknologian ja talouden vaikutuksia tarkastelen analyysissa sekä työkäytäntöjen että journalismin näkökulmista. Karkeasti jako merkitsee journalismin ymmärtämistä tässä joukkoviestinnän ajankohtaisiksi sanomiksi, eli journalistisen työn lopputuotteeksi. Vastaavasti työkäytännöt ymmärrän tässä journalismin lopputuotteiden syntyyn vaikuttavina menetelminä, tapoina ja rutineina. Työkäytännöllä viitataan siis yhtäältä toimitusten työkäytäntöihin, jotka voivat olla ääneen perusteltuja tai ajan myötä toimituskulttuurissa muodostuneita. Toisaalta työkäytännöt ovat toimittajien henkilökohtaisia toimintatapoja. Tiukempi näkökulmien rajaaminen ei tunnu tarkoituksenmukaiselta, jotta rajaukset eivät aseta esteitä aineiston analysoinnille.

Vaikka arvostusta ja asemaa käsittelevät teemat ovat keskeisiä haastattelurungon osia, näistä teemoista ei kuitenkaan ollut mielekästä rakentaa erillisiä analyysin lukuja. Monet haastateltavista suhtautuivat varauksella ja jopa torjuvasti asemaa ja arvostusta koskeneisiin suoriin kysymyksiin. Tarvetta arvostuksen saamiselle vähäteltiin, keinoja arvostuksen hankkimiseksi ei tunnustettu ja oman aseman määrittelyä välteltiin. Sen sijaan työkäytännöistä ja journalismin piirteistä keskusteltaessa toimittajat avasivat selkeästi ja avoimesti ajatuksiaan asemastaan ja kokemuksiaan arvostuksestaan. Haastateltavat toivat esiin esimerkiksi juttujen uutispäällikkövetoisen suunnittelun ja voimakkaan näkökulmaamisen, jotka he kokivat asemaansa uutistytön asiantuntijoina ja siten myös työn itsearvostusta heikentävinä muutoksina.

Pohdin asemaan ja arvostukseen liittyvien kysymysten synnyttämää torjuntaa analyysissa. Pääasiassa aseman ja arvostuksen kokemukset kulkevat kuitenkin koko analyysin läpi ja hahmottuvat osana notkistuneen journalistisen työn synnyttämiä tunnustuskamppailuja, joita toimituksissa käydään journalismin ihanteista, toimittajien asemasta ja arvostuksesta. Lopuksi kytken yhtäältä ammatti-ideologian ja toisaalta tunnustamisen kautta hahmottuvat toimittajien kokemukset työnsä muutoksista journalismin, työelämän ja koko yhteiskunnan liukumiseen korkean ja vankan modernin kaudesta notkeaan moderniin.

5.1 Yhteisten arvojen muokkaama yhtenäinen ammattikunta

Koska yhtenä tutkimuksen alullepanevana kysymyksenä oli pohdinta siitä, kuinka journalistisen työn muutokset ja murrokset ovat kolhineet tai tukeneet vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologiaa ja arvostuksen kokemuksia, on ensiksi tarkasteltava niitä merkityksiä, joita toimittajat itse työlleen rakentavat. Voidaan ajatella, että uran alussa omaksutut ammatilliset ihanteet, asenteet ja työn tavoitteet rakentavat perustan sille, kuinka alan muutoksiin asennoidutaan. Näin ollen analyysin aluksi selvitetään toimittajien tietä alalle, työuran ensiaskeleita ja toimittajien ammatti-ideologian elementtejä.

5.1.1 Työssä oppinut sukupolvi

H2: Mä en koskaan hakeutunut alalle, vaan mä päädyin täysin vahingossa toimittajaksi. (...) kahekskyluvun alussa töitä tehtiin silleen, ett sunnuntain Hesarissa oli sivukaupalla sellasii pikkuilmotuksii ja ne oli yleensä määräaikasia töitä. Kaks kuukautta sitä tai puoli vuotta tätä. Ja sit sen teki sen duunin tai pari duunii ja sitte otti rahat ja lähti reissaamaan. (...) Ja tota sit mä olin varmaa Pariisissa ja tota (lehden nimi) haki sijaista siis lehtien postitukseen ja mä aattelin, mä meen tuonne keräämään pottia. Mä olin silloin jotain kaksytkaks muistaakseni, tai kaksytyks kaksytkaks. Ja mä hain sitä paikkaa. Mä unohdin koko asian. Mä lähetin sen hakemuksen postikortilla itse asiassa. Sit mä olin tullu jo Suomeen sit mulle soitettiin (lehden nimi), että haluutsä tulla meille töihin, ett sä ett tänne postitukseen valittiin nyt ihan joku oikee ihminen, mut tulisitsä tänne toimitukseen töihin. Ja sitten mä menin sinne. (...) Missään vaihees kukaan ei kertonu, mitä tehdä, miten toimitaan. Ett siel oli toimituksen katos oli semmonen iso pahvilappu, missä luki, ett otsikko, hyvä otsikko on tällainen. Ingressi, hyvä ingressi on tällainen. Ja leipis, hyvä leipis on tällainen. Ja siihen aikaan kirjoitettiin noilla sähkökirjotuskoneella tai manuaalisilla itse asiassa. Mä muistan se ensimmäinen oli semmonen hakattava. Mä löysin pöytälaatikosta liuskoja, johon oli numeroitu ne rivit ja mä ymmärsin mun pitää kirjottaa se juttu niille riveille. Sit mä tein sen jutun, sit mulle tuli toinen juttu, kolmas juttu, neljäs juttu ja sit mä rupesin vaan tekeen niit töitä. (...) Se oli ajalle varmaan tosi tyypillistä itse asiassa.

Yllä oleva haastattelukatkelma kuvaa tutkimuksen kohteena olevalle vanhemmalle toimittajasukupolvelle tyypillisiä ensiaskeleita toimittajan uralla. Toimittajien tarinoissa toistuvat sattuma ja päätyminen, kun he muistelevat työuransa alkua. Mitä kirjavammat tarinat ammattiin ajautumisesta saivat jossain vaiheessa aineiston

keräämistä kysymyksen ”Miten sinusta tuli toimittaja?” muovautumaan huomaamatta suussani muotoon ”Miten päädyit toimittajaksi?”. Vain harva haastateltavista on valinnut ammattinsa tietoisesti jo nuorena tai hakeutunut toimittajan työhön hyvin määrätietoisesti. Muilla toimittajilla ammattiin hakeutumiseen liittyy jonkinlainen haeskeluaika, tai alalle hakeutumiseen ei ole ollut selkeää syytä.

Toimittajilla ei ole ollut selkeää kuvaa journalistisen työn luonteesta ja toimittajalta edellytetyistä ominaisuuksista ennen oman työuransa alkua. Toimittajat arvelevat, että he ovat liittäneet toimittajan työhön kirjoittamisen, luovuuden ja ajankohtaisten yhteiskunnallisten asioiden parissa työskentelyn, ja että nämä ovat olleet myös taustalla vaikuttaneita syitä alalle hakeutumisessa. On mahdollista, että ennakkokäsityksiä toimittajan työstä 20–30 vuoden takaa on ollut hankala palauttaa mieleen haastattelutilanteessa. On myös mahdollista tulkita, että hahmottomaton ennakkokäsitys toimittajan työn luonteesta ennen omaa kokemusta työstä on ollut yksi tekijä siinä, että ammattiin on ollut mahdollista päätyä sattumuksien kautta ja ilman selkeää päämäärää.

Haastateltavista pisimpään alalla ollut toimittaja on aloittanut työuransa 1970-luvun puolivälissä. Lyhimpäänkin alalla ollut toimittaja on ollut työelämässä 1980-luvun lopusta lähtien. Useimmilla toimittajilla työuran alku sijoittuu 1980-luvun alkupuolelle. Sukupolvelle tyypillisesti (Ks. esim. Deuze 2007, 100) tie toimittajaksi on kulkenut kesätoimittajan tai muiden lyhyiden pestien kautta nopeasti vakituisen työsuhteeseen ja hyvin pitkään uraan saman sanomalehden palveluksessa.

Koska toimittajien työura on alkanut ikään kuin hihat käärimällä ja työhön tarttumalla, toimittajien puheessa painottuu työssä oppimisen merkitys. Haastateltavat arvioivat, että alan koulutuksen merkityksen vähättely voi olla tyypillistä heidän sukupolvelleen, koska 1980-luvulla sanomalehdet elivät vielä taloudellisesti lihavia vuosia, ja niin media-alan kuin muidenkin alojen opiskelijat suorastaan vedettiin töihin toimituksiin. Haastateltavista kolme on suorittanut vanhan nykyistä alempaa korkeakoulututkintoa vastaavan toimittajatutkinnon. Yksi on suorittanut alemman korkeakoulututkinnon muusta pääaineesta. Ylempi korkeakoulututkinto on viidellä haastateltavalla, ja heistä yhdellä pääaineena on ollut tiedotusoppi. Haastateltavista kahdella ei ole toisen asteen tutkinnon lisäksi muuta loppututkintoa.

H11: Pikemminki se, että mä olin töissä, ni mä niin kun omasta mielestäni siihen aikaan paljo enemmän opin ihan töitten tekemisen kautta ja sitte se, että mitä siinä tulis niinku pääasiassa nyt, niin ehkäpä se muu ku se varsinainen lehen tekeminen, journalismi. (...) ja sitte ne kaikki muutokset vielä siihen aikaan kato kirjoitettiin käsikirjotukset paperille ja ladontasysteemit piti opetella sitte ku oli toimitussihteerinä illassa, jossa niinku annettiin latomismerkit ja sitte oli paperitaitto ja ynnä muu, että kaikki tämmöset kommervenkit. Niitä nyt käytännössä oikeestaan niinku paljon yliopistolla voinu muuta ku niissä jossaki harjoituksissa opetella. Siellähän nyt oli tietenkä työelämässä ihan toista ja sit siinä tietenkä se, ett mulla oli tietenkä lapsiaki ja perhettä ja se ansioki oli tärkeetä, että sai tuota rahaa.

(Ei loppututkintoa)

H3: Tietysti se että, jos aattelee, että ihminen lukee ittensä maisteriksi ja siihen nähden kontra sitten mitä tää on, ni siinä on tietty ristiriita, että tää on todella... Tääl ei niinkään ajatella. Että se ehkä valmistaa vähän toisentyypiseen sitte. Mutta senki on tietyllä tavalla hyväksyny sitte. Huvittavaa on muuten, mä yhtenä päivänä mietinki sitä asiaa, että tietyllä tavalla nyt, mitä toimittajalta taas vaaditaan, analyysiä, näkökulmaa ja muuta. Nyt taas korostetaan niitä ominaisuuksia, arvoja, mihkä sillon ois ollu valmis enemmänkin. Että se tuntu se uutistyö välillä liian yksinkertaselta, että kerätään vähän tietoja sieltä täältä ja jotaki sitaatteja ja pannaan yhteen ja tässäkö se on nyt sitte.

(Ylempi korkeakoulututkinto alalta)

H4: (...) must on tärkeetä että toimittajalla ois joku ala jota se tuntee vähän enemmän. Siitä mun omasta alasta on pelkästään hyötyä täällä, koska niin monet uutisaiheet liittyy siihen. Mutta sitten tietysti mulla ei oo siitä journalismista semmosta syvempää tietoa, että tottakai se niin kun on harmittanukin, mutta mä katon että sitte kantapään kautta on voinu opetella ja jos on hyvin toimiva se työyhteisö ja vaaditaan laatua ja muuta ni kyllä ihan varmasti oppii käytännön työssäki. Mutta ei varmaan... Tietty semmonen syvällisyys ja taustat, ni tottakai ne jää sitte saamatta, mitä on semmosella joka opiskelee yliopistossa sitä.

(Ylempi korkeakoulututkinto muulta alalta)

Yllä olevat haastattelukatkelmat ilmentävät toimittajien antamia merkityksiä alan opinnoille. Haastattelut tuovat esiin myös tutut lauseet siitä, kuinka toimittajan on hyödyllistä opiskella mieluummin jotakin muuta kuin media-alaa, kuinka toimittajalle on enemmän hyötyä elämäkokemuksesta kuin koulunpenkistä ja kuinka loppututkinnolla on enemmän merkitystä nyt alalle hakeutuvilla kuin aiemmin.

Vaikka toimittajat suhtautuvat koulutuksen merkitykseen työelämässä eri tavoin, erilaisille suhtautumistavoille on kuitenkin yhteistä se, että koulutus ei näytä

rakentavan eikä toisaalta myöskään purkavan toimittajien ammatillisen aseman kivijalkaa. Yhtäältä siis maakuntalehden uutistoimittajan työn rutiini on mahdollista oppia käytännön työssä nopeasti, ja toisaalta alan yliopisto-opintojen sisältö on melko kaukana käytännön työstä.

Voidaan myös tulkita, että toimittajien ammattikunnalle erityinen itsesääntely ja Journalistin ohjeet ovat käytännön työssä oppimisen rinnalla epävirallinen toimittajakoulu, joilla ammattikunta hankkii muun yhteiskunnan arvostusta ja vakauttaa omaa asemaansa (Vrt. Honneth 1995, 126–129). Ammattikunta onkin perustellut itsenäisyytensä ja asemansa yhteiskunnassa Journalistin ohjeisiin ja Julkisen sanan neuvoston toimintaan perustuvan ammattietiikan avulla. Nykypäivänä sen sijaan näyttää siltä, että alalle haluavilta journalisteilta edellytetään vähintään alempaa korkeakoulututkintoa. (Väliverronen 2009, 30, Deuze 2007, 167.)

5.1.2 Yhteiskunnalliset toimijat lukijan asialla

Daniel C. Hallin (1992a, 1992b) määrittelee journalistisen työn kehityksen 1900-luvun puolivälistä 1990-luvulle korkean modernin kaudeksi. Tuolloin journalistien ammattieetos pääsi taloudellisten, poliittisten ja kulttuuristen kehitystrendien ansioista ottamaan etäisyyttä muihin instituutioihin ja muovautumaan itsenäiseksi yhteiskunnalliseksi instituutioksi. Mark Deuze (2005, 447) hahmottaa korkean modernin aikakaudella muodostuneet perinteiset journalistiset arvot journalismin ammatti-ideologiaksi, jonka elementtejä ovat julkinen palvelu, objektiivisuus, autonomia, nopeus ja ammattietiikka.

Tämän tutkimuksen aineistossa toimittajien ammatilliset ihanteet hahmottuvat selkeästi suomalaisen toimittajan ammatilliseen rooliin perinteisesti liitettyjen luonnehdintojen kautta. Toimittajien rooli on perinteisesti määrittynyt yhteiskunnalliseksi toimijaksi, joka palvelee kansalaisia selittämällä maailmaa, tuomalla esiin uusia ajatuksia, arvostelemalla yhteiskunnallisia epäoikeudenmukaisuuksia ja vahtimalla poliittisia päätöksentekijöitä, mutta tekemällä tämän kaiken puolueettomuutensa säilyttäen (Heinonen 1995, 97–98). Näin hahmotettu suomalaisten toimittajien ammattirooli kytkeytyy tiiviisti yhteen myös

Deuzen (2005) määrittelemään yleismaailmalliseen journalismin ammatti-ideologiaan. Aineistossa toimittajien käsitys omasta ammattikunnastaan rakentuu siis myös hyvin voimakkaasti perinteisen journalismin ammatti-ideologian ympärille.

H10: Objektiivinenhan ei voi koskaan olla, koska... Vaikka yrittäskin, mut että asioilla on ne eri puolet, että pystyis niinku näkemään sen saman asian eri puolilta ja esittämään sen asian (...) lukijoita kiinnostavasti. (...) Toimittajien tehtävä on niitä yhteiskunnan mätäpaiseita puhkasta, mut että mikä se mätäpaise on, ni se on taas toinen juttu, että se on varmaan jotain sellasta, mikä on jotain epäoikeudenmukaista tai loukkaavaa tai jotain väärin toimimista jotain ryhmää kohtaa tai jotain sellasia. Sellasia niin kun pitää meidän pyrkiä omalla työllä omalta osaltamme poistamaan, jotta maailma olisi parempi.

Totuudenmukaisesti yhteiskunnallisesti tärkeää ja mahdollisimman monia palvelevaa tietoa välittävän maailmanparantajan roolin kautta hahmottuu myös toimittajien käsitys journalismin ideaaleista normeista. Haastatellut toimittajat liittävät journalismilta ja toimittajilta edellytettyihin ominaisuuksiin muun muassa kriittisyyden, yleissivistyksen, vastuuntuntoisuuden, riippumattomuuden, ajankohtaisuuden, yhteiskunnallisuuden ja nopeuden. Objektiivisuus näyttää liittyvän haastateltavasta riippuen moraalisuuteen, tasapuolisuuteen tai totuudellisuuteen (Vrt. Heinonen 1995, 104–105).

Haastatellut toimittajat kokevat, että toimittajalta edellytetään viranomaistekstin jäljentämisen sijaan aiempaa enemmän analyttisyyttä, tulkintaa, mielipiteiden esittämistä ja keskustelun herättämistä omalla nimellään ja kuvallaan. Toisaalta toimittajat kokevat, että toimituksissa tartutaan aiempaa kriittikittömämmin kulloisiinkin muoti-ilmiöihin ja uutisennäköisiin tiedotteisiin. Lisäksi toimittajien mielestä työ on aiempaa enemmän teknologian ja suurien tietomassojen hallintaa ihmisten parissa työskentelyn sijaan. Toimittajan työn teknistyminen ja muuttuminen tiedon välittämisestä tulkinnoiksi ja kannanotoiksi ei kuitenkaan näytä muuttavan toimittajien käsitystä journalismin tehtävästä totuudenmukaisen, yhteiskunnallisesti merkittävän ja mahdollisimman monia palvelevan journalistisen sisällön tuottamisesta.

Haastateltujen toimittajien puheessa ammattijournalistit näyttäytyvät siis yhteiskunnallisina toimijoina, jotka käyttävät yhteiskunnallista erityisasemaansa lukijoiden palvelemiseen. Tähän yhteiskunnalliseen tehtävään haastatellut toimittajat näyttävät liittävän asiantuntijan roolin. Asiantuntijuus näyttää kuitenkin merkitsevän eri toimittajille eri asioita. Siinä missä yksi puhuu niin sanotusta yleisuutistoimittajan työstä erityistä asiantuntijuutta vaativana journalismin alalle, toiselle asiantuntijuus hahmottuu alueena, jonka erikoistoimittaja tuntee ja hallitsee. Näkemyksille on kuitenkin yhteistä se, että toimittaja on paitsi päivittäisen työnsä myös väljemmin ajateltuna journalismin asiantuntija. Toisin sanoen asiantuntijuus on ammattimaisen journalismin tekemistä journalismin ammatti-ideologiaan sitoutumalla.

Puhuttaessa vanhemman toimittajasukupolven alalle tulosta, on otettava huomioon ensinnäkin historiallinen tausta, jonka kontekstiin toimittajien puhe asettuu. Journalismin on nähty olleen taloudellisessa kriisissä jo 1990-luvulta lähtien, mutta sanomalehtien painaminen on ollut silti kannattava bisnes vielä viime vuosinakin (Väliverronen 2009, 13). Tämän tutkimuksen kohteena oleva toimittajasukupolvi on syytä asettaa lehtitalojen taloudellisten olosuhteiden kontekstiin. Haastateltavat ovat aloittaneet työuransa aikana, jolloin sanomalehdellä on vielä ollut järkähtämätön asema levikkialueensa ykkösmediana, ja monet toimittajapersoonat ovat olleet seurattuja ja ihailtuja julkisuuden henkilöitä. Nämä seikat vaikuttavat oletettavasti voimakkaasti siihen, millaisiksi toimittajien käsitykset ammattikunnastaan ovat alun perin muovautuneet.

Toiseksi on huomioitava, että työn tavoitteet ja ihanteet rakentuvat osittain siinä toimituskulttuurissa, jossa toimittajat työtään tekevät (Deuze 2005, 445). Tämän tutkimuksen kohteena olevilla toimittajilla tavoitteet ja ihanteet ovat rakentuneet uutispainotteisessa maakuntalehtien toimituskulttuurissa. Aineistossa toistuu puhe niin sanotusta uutisnenästä, jolla haastatellut toimittajat tiivistävät toimittajalta edellytetyjä ideoinnin, nopeuden, oma-aloitteisuuden ja analyttisyyden ominaisuuksia. Eräänlaiseksi uutisnäköksi voidaan nimittää toimittajien työn keskeistä tavoitetta, jossa toimittajat tahtovat tutkia ja selvittää ja olla ensimmäisinä kertomassa löydöksistään oman levikkialueensa ihmisille. On siis otettava huomioon, että muussa kuin maakuntalehden uutistoimituksessa työskentelevän toimittajan käsitykset työnsä

ihanteista ja tavoitteista voivat poiketa tämän aineiston ilmentämistä käsityksistä. Käsitteet voivat vaihdella myös persoonasta riippuen (Heinonen 1995, 96).

Lisäksi on tärkeää hahmottaa, että puhuessaan tekemästään työstä toimittajat kuvaavat paljolti ammatillisia ihanteitaan ja tavoitteitaan. Nämä ihanteet eivät välttämättä toteudu käytännön työssä, vaikka ne olisivatkin tärkeitä ammatti-identiteetin rakennuspalikoita (Vrt. Heinonen 1995, 112). Ammatillisten ihanteiden ja tavoitteiden tarkastelu on kuitenkin olennaista, sillä niiden kohtaamat koetukset ja kolhut päivittäisessä työssä ovat tärkeitä työntekijän ammatillisen itsearvostuksen ja tunnustuksen saamisen ulottuvuuksia.

Aineisto ilmentää, että vielä 1980- ja 1990-lukujen taitteessa yhteiskunnalliset murrokset muovasivat uudelleen nykypäivän näkökulmasta perinteisiltä näyttäviä journalistisen työn arvoja. Haastateltavat muistelevat naureskellen juttukeikkojaan Suomi–Neuvostoliitto-seuran tilaisuuksiin, joiden tyhjistä asiasta oli pakko vääntää parin liuskan juttu. Presidentti Urho Kekkosen kausilla ja Neuvostoliiton kylmentämässä ulkopoliittisessa ilmapiirissä journalismiakin tehtiin vahvojen poliittisten raja-aitojen ohjaamana. Neuvostoliiton romahtaminen ja suomalaispankkien holtittomat luototukset paljastanut pankkikriisi 1990-luvun alussa ovat saaneet haastatellut toimittajat huomaamaan ammattikuntansa toimintaa sanelleet reunaehdot, journalismin suojelemat pyhät lehmät ja näiden synnyttämän tietynlaisen journalistien elitismin. Vaikka siis journalismin katsotaan muodostuneen itsenäiseksi instituutioksi 1900-luvun jälkipuoliskolla sanomalehdistön irtautuessa puoluepolitiikasta (Väliverronen 2009, 15), toimittajien käsitykset ammattikuntansa autonomiasta ja objektiivisuudesta ovat olleet muutostilassa 1980- ja 1990-lukujen taitteen yhteiskunnallisissa murroksissa.

Vaikka internetin ja monien sosiaalisen median palvelujen katsotaan murentaneen journalistien yksinoikeutta tiedon tuottamiseen ja välittämiseen tekemällä tavallisista ihmisistä aktiivisia sisällöntuottajia, tämä ammattijournalistin aseman muutos ei nouse selkeästi esiin aineistosta. Sosiaalinen media hahmotetaan lähinnä yhtenä mahdollisena lähteenä toimittajan työssä. Eräs taloustoimittaja kokee, että hänen journalismin erikoisalueensa on sellainen, jota sosiaalinen media ei ruoki edes yhtenä lähteenä. Tulkitsen, että sosiaalisen median alullepanema ammattijournalistin

uudelleenmäärittely on vielä kesken tai että tämä uudelleenmäärittely ei ole vielä kokonaisuudessaan saavuttanut maakuntalehden uutistoimittajan kokemusmaailmaa.

Haastatellut toimittajat korostavat toimivansa lukijan asialla ja haluavansa tehdä journalismia tavallisten ihmisten näkökulmasta. Sen sijaan tavallisten ihmisten aktiivinen osallistuminen journalismin tekemiseen ei näytä kovin tärkeältä. Osallistumisesta puhuessaan toimittajat puhuvat lähinnä lukijoiden antamasta palautteesta. Palautteesta puhuessaan toimittajat puhuvat painetusta sanomalehdestä annetusta palautteesta myönteisempään sävyyn kuin verkossa tapahtuvasta kommentoinnista, jota ”sitäki on vaan pitänyt oppia sietämään”.

Aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu, että sosiaalisen median hyödyntäminen on suomalaisissa sanomalehdissä vielä hyvin vähäistä eikä vuorovaikutusta yleisön kanssa verkossa koeta kovin tärkeäksi. Etenkin vanhemmille toimittajille sosiaalinen media ei ole omalle työlle rinnasteinen vaan erillinen ja etäinen osallistumisen muoto. (Vrt. Nikunen 2011b, 45, 64, 70.) Tapa, jolla yleisö otetaan mukaan journalistiseen prosessiin, kertoo professionalismin rajojen rakentamisesta. Perinteisesti tiedotusvälineet odottavat yleisöltä juuri reaktioita, seuraamista ja ammattijournalistien tuottaman tiedon täydentämistä. (Nikunen 2011b, 78.)

Haastatellut toimittajat ovat hyvin yksimielisiä siitä, mihin arvoihin ja normeihin journalismi sitoutuu. Kirjavista taustoistaan huolimatta toimittajille on muodostunut vahva journalistin ammatti-identiteetti nopeasti työuran alussa. Yhä joustavammaksi ja epävarmemmaksi käyvässä työelämässä myös ammatti-identiteetin rakentamisen voidaan ajatella jäävän heikoksi ja pinnalliseksi (Sennett 2002, 77). Pauliina Lehtonen (2013, 48–49) havaitsi nuoria journalisteja haastatellessaan, että heillekin oli jo uran alkuvaiheessa muodostunut vahva ammatti-identiteetti yhtenäisten journalismin arvojen pohjalle. Nuorempi toimittajasukupolvi kokee tätä tutkimusta varten haastateltujen vanhempien toimittajien tavoin, että toimittajan ammatti on tietynlainen yhteiskunnallinen erityisasema, joka edellyttää tiettyjen periaatteiden, kuten objektiivisuuden ja vastuullisuuden, noudattamista. Sekä nuorempi että vanhempi toimittajasukupolvi näkevät toimittajan riippumattomaksi, itsenäiseksi ja kriittiseksi ajankohtaisten asioiden ja ilmiöiden välittäjäksi.

Journalismin perinteisten arvojen ja journalistien ammatti-identiteetin voidaan sanoa olevan hyvin yhtenäisiä ja ajassa pysyviä, sillä ne yhdistävät myös eri toimittajasukupolvia. Vankkojen journalistista työtä määrittelevien arvojen voidaan nähdä tuovan jatkuvuutta alati muutoksessa elävälle alalle. Näin ollen ammatti-ideologia toimii ikään kuin vastarintana työelämän synnyttämiä epävarmuuksia vastaan.

5.1.3 Aseman epävarmuus irrottaa identiteetistä

Vaikka journalismin yhteiset ja pysyvät arvot näyttävät muokanneen toimittajien ammattikunnasta ja ammatti-identiteetistä hyvin yhtenäisen, aineistosta nousee esiin myös jonkinlaista irrottautumista vahvasta ammatti-identiteetistä. Osa haastateltavista tuo esiin toiveen heittäytyä tekemään jotakin täysin muuta ennen eläkkeelle jäämistä. Osa pohtii, että mahdollisuus työpaikan menettämisestä ei ole pelottava vaihtoehto.

H2: (...) jos tekee sitä omaa työtänsä niin, ett pysyy siinä omassa linjassaan, ni sillen on niin ku ite on aika järkähtämättömästi omalla paikallaan ja muut huojuu siin ympärillä, mut sit jos lähtee huojumaan mukana, ni sit voi olla, et käy huonosti. Mä oon niinku aatellu, et mä teen tätä duunii, niin pitkään kun joku sanoo, et kiitos kannatuksesta, ei voittoa, näkemiin, ni sit mä lähen pois (nauru). Mul ei oo niinku sen suureellisemmat ajatukset.

Vanhemman toimittajasukupolven hienovaraisia pyrkimyksiä irrottautua toimittajan voimakkaasta ammatti-identiteetistä voidaan selittää sillä, että työelämän epävarmuudet saavat persoonan määrittelemään itsensä muun kuin ammattikuntansa tarjoaman identiteetin kautta. Aiemmin vakaisiin instituutioihin kiinnittyminen ja niiden synnyttämä luottamus ja sosiaaliset siteet purkautuvat modernien instituutioiden verkostoiksi, sitoutumattomuudeksi ja pinnallisuudeksi. (Sennett 2002, 20–21.) Näin ollen myös omaa turvatonta asemaa työelämässä yritetään selittää oman tilanteen kannalta parhain päin irrottautumalla omasta ammatti-identiteetistä ja siten oman aseman epävarmuuksista työelämässä. On mahdollista, että tämä seikka korostuisi aineistossa selkeämmin, jos haastateltavat olisivat lähempänä eläkeikää.

5.2 Journalismin muutos: Sanoman sietämätön keveys

Vaikka Deuzen (2005) määrittelemät perinteiset journalismin arvot ohjaavat toimittajien työtä ja rakentavat professionille vankan yhteisen kivijalan, ideologian pohjalle rakennettujen tavoitteiden ja ammatillisten ihanteiden toteuttaminen on kuitenkin monin tavoin koetuksella päivittäisessä työssä notkistuneessa toimitusympäristössä. Monet näistä omien arvojen koetinkivistä nivoutuvat haastateltujen toimittajien puheessa journalismin ilmaisukeinoissa, painotuksissa ja aihevalinnoissa tapahtuneisiin muutoksiin. Seuraavaksi tarkastelen haastateltujen toimittajien kokemusta toimitustyön muutoksista journalismin ajankohtaisten sanomien, eli journalismin lopputuotteen näkökulmasta.

5.2.1 Aaltoliikettä uskottavuuskriisissä

Journalismin lopputuote syntyy toimitustyön realiteettien ja toimittajien ammatti-ideologiastaan kumpuavien ihanteiden ristivedossa. Tämä köydenvedo ihanteiden ja realiteettien välillä voidaan hahmottaa journalismin normeista käytävinä tunnustuskamppailuina kolmella tasolla. Ensinnäkin kunkin journalistin omassa toimitusorganisaatiossa kohtaavat erilaiset arvot ja näkemykset siitä, millaista journalismia välineessä tavoitellaan (Vrt. Nikunen 2011b, 93) Toiseksi journalistit käyvät ammattikuntansa sisäistä tunnustuskamppailua siitä, miten journalismin muutoksiin suhtaudutaan: mitkä tunnustetaan journalismin normeiksi (Vrt. Deuze 2005, 444). Kolmanneksi journalismin instituutio käy tunnustuskamppailua erityisasemastaan yhteiskunnassa pyrkimällä täyttämään journalismilta odotetut vaatimukset käytännön realiteettien asettamista rajoista huolimatta.

Tutkimuksen aineistossa toimittajien puhe journalismin ilmaisukeinojen ja aihevalintojen muutoksista piirtää parinkymmenen vuoden mittaisen kaaren, joka hahmottuu eräänlaisten journalismin iskusanojen aaltoliikkeeksi. Toimittajien puheessa journalistinen ilmaisu aaltoilee: välillä yksittäisestä ihmisestä yleiseen yhteiskunnalliseen ilmiöön etenevä kerrontatapa on vaihtunut virkamiesmäisen pönöttäväksi julkisuudeksi ja jossain vaiheessa palannut takaisin tarinallisuuteen ja palauttanut tavalliset ihmiset juttujen kärkeen.

H3: (...) millon meillä yhteen aikaan painotettiin niin sanottua riscin nelikenttää, ja millon on tarinankerrontaa ja millon... Nyt on joku lukijalupaus on kova sana ja täs on vuosikymmenen aikaan kaikennäkösiä tämmösiä iskusanoja ollu. Ja sitten ne tulee ja sitten ne unohtuu ja sitten tulee taas uus. Että just kun on saatu joku uudistus ja ajatus läpi, niin sit on jo seuraavaa tulossa, eikä sitä edellistikään ehditty vielä oikeen kunnolla niinku mieltää ja oppia, että semmonen vähän niinku ulkoaopitun maku on välillä noissa puheissa, että onko niitä ehditty oikeen kunnolla oikeen mieltääkään. Mut ehkä se kuuluu vähän kaikkeen tähän nykyajan touhuun, että tullaan aina jonku uusien iskusanojen kanssa ja sitten se menee ja sit tulee seuraava. Kertooko se siitä, että toimituksissaki on niin pallo hukassa, että mitä täällä pitäis tehdä? Että pitää vähän väkisin vääntäen keksiä näitä, niinku tää lukijalupaus, joka tulee varmaan jostaki asiakaslupaus... Väännetty vaan. (...) Mulla on niinku jotenki sellanen tunne, että saattaapa pian käydä niin, että muutaman vuoden kuluttua semmonen perusjuttu tulee taas kunniaan. Että yhtäkkiä sanotaankin, että ei nyt meidän täytyykin tehdä perusjuttuja.

Journalismin aihevalintoja ja ilmaisukeinoja ohjaavat iskusanat vaihtelevat eri aikoina eri toimituksissa. Yllä olevan haastatteluotteen mukaan hyvin nopealta näyttävä journalismin iskusanojen aaltoliike voidaan nähdä osana journalismin uudenlaista kokeilevuutta, jota journalismin 2000-luvun suuret murrokset ovat kiihdyttäneet. Journalismin painotusten kokeilevuutta kuvaakin hyvin se, että yksi haastatelluista toimittajista kuvailee tarinallisuuden olevan tuloillaan aiempaa voimakkaammin journalismin painotukseksi. Toinen puolestaan kertoo, kuinka tarinallisuuden painotus on jo väistymässä.

2000-luvun puolella journalismia on luonnehtinut pyrkimys sisällöntuotantoon, jonka näkökulmiin kiinnitetään aiempaa enemmän huomiota siten, että journalismi puhuttelisi lukijaa aiempaa paremmin. Journalismissa on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota myös visuaaliseen kerrontaan ja ulkoasuseikkoihin lukijoiden houkuttelemiseksi. (Helle 2009, 99.) Voimakas juttujen näkökulmien ennakkosuunnittelu, juttujen palvelu- ja hyötynäkökulma ja pyrkimys puheenaiheiden luomiseen aiempaa tulkitsevimmillä ja mielipiteellisimmillä jutuilla luonnehtivat toimittajien puheessa nykypäivän journalismin ilmaisua, painotuksia ja aihevalintoja.

Nykypäivän journalismia luonnehtivat painotukset hahmottuvat toimittajien puheessa osin keinotekoisiksi kokeiluiksi etsiä suuntaa uskottavuus- ja kiinnostavuusvajeen kanssa kamppailevalle sanomalehtijournalismille. Etenkin mielipiteellisen aineiston

lisääntymistä vieroksutaan piirteinä, joka ei kuulu lehden uutisosastoille. Vaikka toimittajat tunnistavat journalismin objektiivisuuden utopian, oikeudenmukaisuuden, totuudellisuuden ja tasapuolisuuden tavoitteista kumpuaa kuitenkin journalismin ideologian objektiivisuuden elementti ja pyrkimys ennemmin eri näkökulmia avaavaan kuin kantaottavaan journalismiin.

H4: Ja siinäki on muuten semmonen jännä juttu, että on joskus joku aihe annettu, mikä on itelle vielä vähän hämärä, mutta kuitenkin siihen on jo valmiiks tehty tila kommentille, ni se on aina vähän semmonen asia, että hetkinen, että mun pitäis kyllä tietää tästä aika paljon enemmän, että mä pystysin sanomaan varman kannan. Mutta kyllä mä oon kehittäny siihen vähän semmosen kevyemmän version, että ehän mä mistään voi tietää tosi paljon kuitenkaan tai kaikkea, että mä voin kuitenkin sillä lyhyellä kommentilla nostaa jonku toisen puolen, mitä mä en oo siinä jutussa käsitelly, tai niinku vähän herätellä ja sanoa siitä mielipiteen, mistä mulla on, mutta että se voi olla myös keskustelua herättävä palanen siinä. Se ehkä johtuu siitä, että mä oon eri aikakaudella alottanu. Sillon on ollu ehkä vähän liian juhlallinen painoarvo sillä mielipiteellä, ett se on jotain tosi lopullista ja todella viimesen päälle mietittyä.

Visuaalisen kerronnan huomioimista jo juttuprosessin alussa ja juttujen palastelua toimittajat pitävät lukijan kannalta pääasiassa positiivisina yrityksinä kohottaa journalismin kiinnostavuutta. Lisäksi aiempaa lyhempien juttujen arvellaan palvelevan lukijaa paremmin. Juttujen enakkoon suunnitellun ulkoasun ei kuitenkaan haluta ohjaavat liikaa juttujen sisältöä.

Nykypäivän journalismia luonnehtivat piirteet, kuten näkökulmien suunnittelu ja puheenaiheiden synnyttäminen, liitetään osaksi pääasiassa internetin synnyttämää journalismin näkökulman nyrjähdystä. Ylivoimaisen nopean uuden viestintäkanavan rinnalla sanomalehtijournalismin ilmaisun on täytynyt kääntyä eilisen tapahtumien raportoinnista analysoimaan ja ennakoimaan asioiden ja ilmiöiden tulevaisuuden vaikutuksia. Tällainen journalismin tulevaisuusorientaatio ja pyrkimys hallita tulevaisuutta muuttavat siten myös toimittajan työtä. (Kolari 2009, 151.) Haastatellut toimittajat pitävät tätä aikaulottuvuuden muutosta lukijoita paremmin palvelevana. Kun tapahtumien käsittelyä on jalostettava painetussa lehdessä verkkouutisointia pidemmälle, tapahtumia, tiedotteita ja puisevaa viranomaiskieltä ei voi jäljentää sellaisenaan lehteen.

Toimittajat näyttävätkin arvioivan eri aikoina journalismin ilmaisua määrittelevien painotusten aaltoliikettä nimenomaan lukijoiden näkökulmasta. Journalismin ilmaisua määrittelevät painotukset hyväksytään ja hahmotetaan oman työn tavoitteiksi, jos ne koetaan myös lukijaa hyödyttävinä. Toimittajien puheessa lukijan palvelu voidaan tulkita maakuntalehtien toimituskulttuurissa yhden journalismin ammatti-ideologian elementin, eli julkisen palvelun tehtävän, toteuttamiseksi.

5.2.2 ”Osa periaatteista täytyy vaan heittää roskakoppaan”

Journalismin viihteellistyminen asettuu toimittajien puheessa maakuntalehtien asiajournalismin vastakohdaksi, ja viihteellistyminen nähdään perinteiselle uutisjournalismille vaarallisena piirteenä. Toimittajat puhuvat muun muassa julkkisjournalismista, klikkausjournalismista ja sensaatiojournalismista sekä iltapäivälehtien maailmasta kopioiduista aihevalinnoista ja ilmaisukeinoista. Vaikka kaikki nämä eri käsitteet kytkeytyvät selkeästi iltapäivälehtijournalismiin, käytän tässä yhteisenä nimittäjänä kuitenkin iltapäivälehtimäisyyden sijaan viihteellisyyttä.

Tutkimuksen aineiston valossa journalismin viihteellistyminen näyttää muutokselta, jota ovat edesauttaneet viimeaikaiset murrokset journalismin eri kentillä. Ensinnäkin viihteellistyminen liittyy aineistossa lehtitalojen talousvaikeuksiin ja journalismin kiinnostavuuden kohotuspyrkimyksiin. Toiseksi viihteellistyminen hahmottuu osana teknologista kehitystä, jossa etenkin internet ja verkkosisältöjen keräämät klikkaukset ohjaavat aihevalintoja ja ilmaisukeinoja myös painetussa sanomalehdessä. Kolmanneksi journalismin viihteellistyminen on osa politiikan viestinnällistymistä, jossa henkilöt ja yksityisasiat nousevat asiakysymysten ohi julkisuuteen.

Haastatellut toimittajat näkevät aiempaa viihteellisemmän otteen maakuntalehtienkin asiajournalismissa iltapäivälehtien alullepanemaksi epätoivoiseksi rahanansaintakeinoksi, joka syö perinteisen uutisjournalismin uskottavuutta ja alentaa toimittajien ammattikunnan arvostusta yhteiskunnassa.

H10: Mut että mä sanosin, että iltapäivälehtien huonon toiminnan vuoks, ni on sit se [toimittajien] maine laskenu todella alas. Että kun on just jotain tämmöstä ihme julkkisten perässä juoksemista ja tämmöstä ollu, ni tota on sitä semmosta likasankojournalismia tullu. Ni sillai arvostus on

laskenu todella todella alas mun mielestäni. Ett mä en esimerkiks koskaan sano, ett mä oon toimittaja, ku mä oon tuolla jossaki. Emmä koskaan kerro. Mä saatan, jos mä oon jossain ulkomaanmatkallakin sanoa yleensä, ett mä oon (ammattinimike), koska mulla on suvussa paljon... Mun veli on (ammattinimike) ja muuta, ni se menee niinku siihen samaan kaartiin. Mun on helppo olla (ammattinimike). Kaikki on nähny (ammattinimike), tietää minkälaisia ne on, niin tota siit ei tuu mitään reaktiota. Jos mä sanon (ammattinimike), ni kukaan ei niinku naamaansa ilmettään väräytä, mut jos mä sanon, et mä oon toimittaja, ni se herättää heti huomiota, enkä mä halua olla semmosen huomion kohteena.

Toimittajat tunnistavat kehitystrendin, jossa pääasiassa verkkojournalismin lukijalukujen perusteella toimitusten paine viihdemaailmasta, skandaaleista ja kriiseistä kirjoittamiseen kasvaa (Esim. Väliverronen 2009, 24). Jossain määrin viihteellisyyden vaatimus hahmottuu toimittajien puheessa lukijoiden aiheuttamaksi journalismin viaksi. Kun lukijat haluavat lukea mieluummin poliittisista päätöksentekijöistä kuin poliittisista päätöksistä, journalismi ei tarjoa lukijoille oleellista tietoa, jotta nämä voisivat toimia kansalaisina yhteiskunnassa. Siten myös toimittajien tavoite julkisen palvelun tehtävän toteuttamisesta ja ajankohtaisen asiajournalismin tekemisestä muuttuu toimituksen sisäiseksi tunnustuskamppailuksi siitä, mitä ovat laadukkaan journalismin kriteerit.

H2: No se on se mitä on sanottu pari vuotta, että paska myy. Ett me on tultu entistä tietoisemmiksi siitä, että tarvitaan rahaa, että voidaan tehdä journalismia ja sitä rahaa saadaan, kun tehään sellasta journalismia, mitä lukijat haluaa. Ja ikävä kyllä lukijat haluaa kaikkee muuta kuin sitä mitä me haluttais ite tehdä.

H6: Mä sanosin se monipuolistuminen on ihan hyvä ja se, ett pyritään kirjottamaan oikeesti ihmisille eikä toistamaan vaan jotain byrokratian kieltä, ni se on kaikki sitä hyvää. Mut että sit tosiaan se, että millä keinoin niitä uutisia sit metsästetään ja mitkä uutiset ovat niitä kohutuimpia uutisia, ni jotenki niinku tuntuu välillä, että siinä ne uutiskriteerit on nyt menny niin niinku erilaisiks ku ennen ja että meilläki esimerkiks nettilehdessä täytyy pyrkiä uutisoimaan niin, että ihmiset varmasti klikkaavat sitä uutisotsikkoa, niin jotenki tuntuu, että se on semmonen vähän kakspiipunen juttu, että... Tavallaan tuntuu, että osa niistä semmosista vanhoista periaatteista täytyy kertakaikkiaan vaan heittää roskakoppaan, että nyt vaan niinku raflavuus on se päivän sana, ni se tuntuu tietysti vielä vähän... Siinä on vähän sopeutumista semmoseen ajattelutapaan.

Jossain määrin syyttävä sormi viihteellisyyden vaatimuksista ei kuitenkaan kohdistu lukijaan, vaan johonkin hahmottomampaan, kuten markkinatalouden realiteetteihin ja lehtitalojen tulostavoitteisiin. Toimittajat rajaavat journalismin instituutioksi, jonka pitäisi pysyä koskemattomana markkinavoimien vaikutuksilta. Aikanaan kireän ulkopoliittisen tilanteen asettamista poliittisista ohjaksista vapautunut sukupolvi pelkää nyt journalismin luisumista talouden ohjaukseen. Autonomisuuden edellytyksellä yhtäältä siis puolustaudutaan markkinavoimien vaikutuksia vastaan ja toisaalta perustellaan viihteellisyyden vaatimukseen kohdistettua vastarintaa (Vrt. Deuze 2005, 448).

Toimittajat tuntuvat luottavan lukijoihin siinä, että nämä vähitellen nousevat vaatimaan viihteen sijaan laadukasta asiajournalismia, ja perinteinen uutisjournalismi saa arvostuksen palautuksen. Toimittajien puhe ilmentää, että paineet viihteellisempään otteeseen journalismin tekemisessä ovat jossain määrin vähentyneetkin. Raflaavat otsikot ja aiempaa kevyemmät aihevalinnat näyttävät väistyvän painetun sanomalehden sivuilta. Viihteellistyminen journalismin ilmaisun painotuksena näyttää siis sekin tehneen jonkinlaisen aaltoliikkeen maakuntalehtien sivuilla, ja nyt lehtien verkkopalvelut ovat jäämässä viihteellisen ilmaisun areenoiksi.

Toimittajien puheessa journalismin muutos näyttäytyy kaksisuuntaisena: Yhtäältä tehdään monin tavoin aiempaa parempaa journalismia, joka on aiempaa paremmin kosketuksissa tavallisen ihmisen arkielämään ja jossa toteutuu toimittajien ammatti-ideologian julkisen palvelun tavoite. Toisaalta tehdään monin tavoin aiempaa huonompaa journalismia, joka ei anna lukijoille todellista hyötyä kansalaisena toimimiseen, joka alentaa ammattikunnan arvostusta yhteiskunnassa ja toimittajien työn itsearvostusta.

5.3 Kamppailu tunnuksesta toimitustyön käytännöissä

Toimittajien kokemusten tarkastelu työn päivittäisiin käytäntöihin vaikuttavien muutosten näkökulmasta nostaa aineistosta esiin uuden teknologian ja erityisesti internetin vaikutukset. Lisäksi suunnittelevan työvaiheen korostuminen juttuprosessissa on muutos, joka tunkee läpi koko tutkimuksen aineiston toimittajien puhuessa niin työssään kokemistaan hankaluuksista, toimituksen työilmapiiristä,

työkäytäntöjen muutoksista kuin aseman ja arvostuksen kokemuksistaan. Työn suunnittelu kytkeytyy aineistossa myös kirjoittavien toimittajien ja esimiesten välisiin jännitteisiin. Kokemukset suunnittelevasta työvaiheesta uutena toimitustyön käytäntönä ovat niin merkittävä osa haastatteluaineistoa, että annan näille kokemuksille runsaasti tilaa myös analyysissa.

5.3.1 Teknologia ammattitaidon laventajana

Rajasin tutkimuksen kohteena olevan toimittajasukupolven toimittajiin, jotka ovat kokeneet nykypäivän journalismin tekemisen kannalta suurimmat teknologiset muutokset. Teknologia olikin yksi keskeinen haastattelujen aihealue, ja toimittajien kuvaukset työn arjesta aikana ennen nykypäivän teknologiaa olivat haastattelujen hausimpia hetkiä. Toimittajien tarinat kertovat, että uudet teknologiat ovat tuoneet huomattavia helpotuksia työn päivittäiseen rutiiniin ja poistaneet toimitustyöstä vaivalloisen käsityön, kuten kirjoituskoneella kirjoittamisen ja saksitaiton. Moni haastatelluista toimittajista päätyikin pohtimaan, kuinka ”ennen vanhaan” sanomalehti saatiin päivittäin edes tehdyksi.

H9: (...) ku mä oon alottanu kesätoimittajana, ni louskutettiin tavallisella kirjoituskoneella. Ohan se jo siis aivan hirvee harppaus. Tai aikanaan paikallislehdessä haastateltiin lp-levylle. Että tuntuu, ett voiko olla tottakaan. Että onhan nää valtavan hienoja parannuksia ja silloin ku tuli internet ja... Muistan ku entinen toimituspäällikkö sano aikanaan, että (lehden nimi) toimittaja ei tule koskaan tarvitsemaan sähköpostia. Ja siitä ei kuitenkaan oo ku joku viistoista vuotta ehkä. Mä en nyt tarkkaan tiedä tätä vuosimäärää, mutta mä muistan sen ihan selvästi. Ja sitten mä muistan senkin selvästi, että ku kesätoimittajat meni nettiin hakemaan tietoja, mä mietin iteki, että mitä hittoa ne sinne nettiin menee. Mitä ne luulee sieltä löytävänsä? Ja se on niinku ihan tosi lähellä. Ennen soitettiin, menttiin kirjastoon, menttiin arkistoon. Kaikki piti kaivaa alusta asti. Ku nettiä ei ollu eikä sähköstä arkistoo, ni se oli hirvittävän työlästä. Eli tämmösissä asioissa on menty huikkeesti eteenpäin ja kyllä me on niitä työkaluja opittu täysillä käyttämään ihan niinku iästä riippumatta.

H5: Aattele silloin, kun joskus kaheksankyt luvulla (kaupungin nimi), ni se puhelinkin oli joku semmonen takakontissa kannettava joku semmonen helevetin iso, jossa oli luuri, ni mikä se oli matkapuhelin olevinaan. Mikähä se oli? (...) Sitten ne pienei kato, ne tuli sitten tähän niinku ihan niin kun siihen kojelautaan, mutta sitä ennen ne oli siellä peräkontissa. Kuule semmonen mötikkä. Herra isä. Niin kännykätki on jo suuri muutos. (nauru)

Teknologia helpottaa toimittajien työtä huikkeasti ja mahdollistaa lukijoiden kannalta myönteisen muutoksen tarinankerronnan ja sisällöntuotannon tavoissa. Uudet teknologiat siis myös laajentavat ja vahvistavat toimittajien ammattitaitoa, eivät pelkästään muuta sitä. Voidaan tulkita, että uudet teknologiat tukevat monin tavoin toimittajia työssään ja auttavat toimittajia saavuttamaan työnsä tavoitteet. (Pavlik 2001, 4, 16, Deuze 2007, 153.)

Uudet teknologiat muuttavat myös toimituksen suhdetta yleisöihin (Pavlik 2001, 131). Alla oleva haastattelukatkelma avaa yhden näkökulman siihen, kuinka toimittajan suhde yleisön kanssa on muuttunut teknologian myötä.

H7: Tietysti siinä on se, että ehkä sillon, kun ei ollu teknisiä vempaimia ja ihmisiä oli vaikee saada ex tempore kännykän päähän, ni ehkä se oli enemmänkin se toimittajan työ sellasta, että lähettiin sitten pois siitä toimituksesta. Lähettiin kysymään ihmisiltä, ihan oikeilta ihmisiltä ja ihan naamakkain lähettiin kysymään, et mitä mieltä he on asioista. Nykyään se menee helposti siihen, että istutaan siellä omassa pömpelissä sitte päivästä toiseen ja kun on niitä teknisiä vempaimia, on sähköposteja ja kännyköitä, ni ei tarvi niinku nähdä sitä ihmistä ollenkaan. Sen kun vaan on häneen teknisesti yhteydessä ja sitte pitää niinku ihan tietoisesti päättää, että lähdenpä nyt kuvaajan kanssa tuossa niinku ihan juttukeikalle. Kun se ennen oli ihan itsestäänselvää, että näin tehtiin.

Uudistuva teknologia edellyttää toimittajilta jatkuvaa uuden opettelua. Teknologia kiihdyttää myös työtahtia, kun aiempaa enemmän työtä tehdään samassa ajassa useampaan eri välineeseen. Toimittajien on havaittu hyväksyvän uudet teknologiat osaksi työtään silloin, kun teknologiset uudistukset tukevat tapaa, jolla toimittajat ovat tottuneet tekemään työtään aiemmin. Teknologiaan asennoituminen on siten likeisesti yhteydessä ammatti-ideologiaan pohjautuviin tavoitteisiin ja ihanteisiin. Toisaalta uudet teknologiat eivät muuta yhtäkkisesti ja merkittävästi journalismin käytäntöä tiedon keräämisestä, valikoinnista ja välittämisestä. (Deuze 2007, 155, 157–158.)

Haastatellut toimittajat kokevat teknologian pääasiassa ammattitaidon jatkeena. Teknologia auttaa tiedon keräämisessä ja käsittelyssä, ja tässä mielessä teknologian mahdollistama työn nopeampi tekeminen on myös myönteinen piirre. Lisäksi teknologiat ovat erottamaton osa tiedon välittämistä yleisölle, ja uusien teknologioiden nähdään pääasiassa helpottavan tätä tiedon välittämisen tehtävää.

Tarkastelen teknologiaan liittyviä kokemuksia vielä erikseen internetin näkökulmasta seuraavassa alaluvussa ja vielä myöhemmin tarkastellessani ikääntymisen kokemuksia työssä.

5.3.2 Internetin epämukavuudet

Monista teknologian tuomista helpotuksista huolimatta useat päivittäisen työn hankaluudet liitetään aineistossa teknologian aiheuttamiksi. Toimittajien puheessa ilmenee jossain määrin eräänlainen työn teknologiavetoisuus, joka on ottanut ylivallan työn tarkoituksesta ja journalismin tekemisestä siten, että journalismia tehdään aiempaa enemmän teknologian ehdoilla. Erityisesti internet näyttäytyy aineistossa toimittajien itsearvostuksen kokemuksia kolhivana ja ammatillisia ihanteita kivuliaasti venyttävänä uutena viestintäkanavana ja työn käytäntönä.

Muutkin toimittajien työtä koskevat tutkimukset tuovat selkeästi esiin, että toimittajat liittävät ammattinsa uhkat erityisesti internetiin. Uusista viestintäteknologioista nimenomaan internetin ympärille nivoutuvat sekä journalismin ilmaisukeinojen ja päivittäisten työskentelytapojen että lehtitalojen taloudellisten edellytysten muutokset. Internetin vaikutukset journalistiselle työskentelytapa- ja kulttuurille voidaan hahmottaa mediatalouden kautta. Lehtitalojen näkökulmasta internet on ongelmallinen medioiden välisen kilpailun kiristäjä, joka on toisaalta ylivoimaisen halpa ja nopea, mutta toisaalta liiketoiminnan kannattavuuden rapauttava väline. Kirjoittavien toimittajien näkökulmasta internet ja lehtitalojen talousahdinko lisäävät aikataulupaineita ja työmäärää ja ovat uhka journalismin laadulle ja vakavalle asiajournalismille. (Väliverronen 2009, 13, 21, Jyrkiäinen 2008, 36, 87.)

H2: Netti tuli tavallaan uutena mediana ja sen käyttöä harjoiteltiin [1990-luvulla] (...) ja se oli tosi kömpelöä ja kokeilevaa, mut sillon sille uudelle annettiin aikaa. Ei ollu mikään tarve mättää kaikkea nettiin hirveällä kiireellä vaan mietittiin aika tarkkaan, ett mitä tänne laitetaan, miten laitetaan. Ne funtsittiin ne ratkasut, vaik nyt ku kattoo, ni ne oli tosi kömpelöitä ja juntteja, mut ne oli hirveen tarkkaan mietittyjä, ja niin kun oikeesti pohdittiin. Kun nyt taas tuntuu siltä, että niin paljon kun ehtii ja niin nopeesti ku pystyy ja muusta viis.

H4: No pitäis tietysti olla ennakkoluuloton, mutta kyllä se nettiasia on aika hankala ollu, ett se... Ei se tekninen puoli. Että kyllä mä nettijutun totta kai... Sen tekee ja versioi nettiin sopivaksi, ett se ei oo siitä, vaan ihan se mielekkyys siinä. (...) Ja semmonen huoli, että viekö se meiltä printtilehdestä lukijoita, toisin sanoen omaa työtä sitten myös. Sitten myös semmoset niinku kärjistyneemmät muodot siitä, että pitäis niinku viihteellistää sitä työtä jossain määrin, mutta että se motivaatio ei oo kyllä erityisen iso siihen. (...) että se motivaatio siihen nettityöskentelyyn tässä perinteisen printin rinnalla, ni se on aika heikko. Siinä pitäis olla ennakkoluulonen ja edetä silleen varovaisesti ja sitten toisaalta pitäis luottaa, että ne jotka näitä seuraa, ni ne on miettiny sen asian, ja niillä on selvä näky siitä, mutta tuntuu et se on ollu niin haparoivaa välillä ne linjat siinä.

Tutkimuksen aineistossa internetin epämukavuudet uutena viestintäteknologiana liittyvät ensinnäkin journalismin aiheiden ja ilmaisun kevenemiseen ja viihteellisen klikkausjournalismin vakavalta asiajournalismita viemään huomioon. Toisaalta internetin hankaluudet työkäytännöissä liitetään kehitykseen, jossa toimittajilta vaaditaan yhä enemmän juttuja yhä nopeammalla tahdilla. Internet kiihdyttää uutiskilpailun nopeusjuoksua ja edellyttää juttujen versiointia. Toisaalta internet on helpottanut tiedonhankintaa ja yhteydenpitoa lukijoihin ja haastateltaviin. Suhtautuminen internetiin onkin jossain määrin ristiriitaista: internet on yhtäältä toimittajien tärkeä työkalu ja toisaalta asiajournalismin tuhoava viestintäkanava.

Toimittajat liittyvät kiihtyvän työtahdin ja nopeuden pääasiassa internetin aikaansaannokseksi, vaikka osa toimittajista tuo esiin myös viimeaikaiset väen vähennykset. Osa toimittajista puhuu kiireestä lähes jokaisen haastatteluteeman yhteydessä, osa taas ei puhu kiireestä lainkaan tai kuittaa aiheen toteamalla, että ”mut ku kiirettä on ollu aina”. Kokemukset nopeudesta nousevat aineistossa esiin hyvin ristiriitaisina: Nopeus näyttäytyy aineistossa yhtenä uutistoimittajilta edellytettävänä ominaisuutena ja työn luontaisena piirteenä. Silti nopeus koetaan uhkaksi journalismin laadulle ja toimittajien työssä jaksamiselle (Vrt. Jyrkiäinen 2008, 36). Deuzen (2005, 449) mukaan nopeus onkin sekä yksi olennainen journalistien työn arvo että uutistyön ongelmallinen sivuvaikutus.

On mahdollista, että nopeuden ristiriita on hyvin pysyvä aihe, jota problematisoidaan toistuvasti toimittajien työtä koskevassa keskustelussa. Siten tämänkin tutkimuksen aineisto heijastelee tätä pysyvää nopeuden ristiriitaa. Haastateltujen toimittajien

asettaminen maakuntalehtien toimituskulttuurin kontekstiin avaa toisen mahdollisen tulkintavaihtoehdon. Voidaan ajatella, että haastatellut toimittajat puhuvat nopeudesta nimenomaan painetun sanomalehden pitkäaikaisina toimittajina, jolloin sanomalehden julkaisuaikataulut asettavat ”sopivan” työskentelynopeuden. Tätä tahtia nopeuttavat muutokset, kuten internet tai väen vähentyminen, ilmenevät siten toimittajille työn negatiivisina piirteinä.

5.3.3 Deski autonomian ja asiantuntijuuden kaventajana

Merja Helle (2009, 98) pitää angloamerikkalaiselle toimituskulttuurille tyypillistä toimitustyön moniportaista organisointia keskeisenä journalistisen työn käytäntöjä suomalaissakin sanomalehdissä muuttavana tekijänä. Monivaiheisessa työprosessissa keskeisessä asemassa on työn suunnitteleva porras, joka ideoi juttuaiheet ja rajaa juttujen näkökulmat. Työprosessissa merkittävässä asemassa on myös editoiva porras, joka ohjaa juttua ennakkosuunnitelmien suuntaan. Tällaisessa työprosessissa toimittajan rooliksi jää pääasiassa tiedonhankinnasta koostuva suoritus, eräänlainen työrukkasen tehtävä. Haastateltujen toimittajien deskivetoiseksi malliksi kutsuma työn organisoimisen tapa tarkoittaa haastateltujen toimittajien työpaikoilla maakuntalehdissä pääasiassa suunnittelevien uutispäälliköiden ja toimituksen johdon aiempaa merkittävämpää roolia juttuaiheiden ideoinnissa ja juttujen näkökulmaamisessa.

Suunnittelevan työvaiheen aiempaa voimakkaampi kontrolli toimituksen työprosessista on seurausta journalismin painopisteen muutoksesta, jossa katse suunnataan menneisyydestä tulevaisuuteen, seurauksiin ja vaikutuksiin ja jossa journalismi pyrkii synnyttämään puheenaiheita (Kolari 2009, 151, Helle 2009, 98). Haastatellut toimittajat liittyvät suunnittelevan työvaiheen korostuneen merkityksen toimitusten pyrkimyksiin tuottaa journalismia useille eri julkaisualustoille ja sovittaa työnteko yhteen konsernin muiden lehtien kanssa. Suunnitteleva työvaihe uutena työkäytäntönä kytkeytyy siis journalismin murrokseen etenkin talouden ja teknologian kentillä.

Vaikka toimittajat löytävät käytännöllisiä perusteluja suunnittelevan työvaiheen korostumiselle osana juttuprosessia, kyseinen käytäntö tunkeutuu epämukavasti toimittajan uutistyyntöön asiantuntijuuden ja ammattilaisuuden alueelle.

H1: (...) ku vaihdoin tuolta edellisestä työpaikasta nykyseen, niin edellisessä työpaikassa oli hyvin pitkälti melko semmonen itsenäinen työ. (...) huomattava osa jutuista piti myös ideoida itse ja täällä huomaa, ett tääl on siihen verrattuna paljo uutispäällikkökeskeisempää. (...) Ei oo enää niin paljon sellanen tunne, mutta jotenkin alkuvaiheessa tuntu, että ikään kuin oli jo valmiiks aamupalaverissa annettiin se juttu, ett kuinka se pitää kirjottaa, joskus jopa lähes otsikkoo myöten, niin se oli aika ihmeellistä.

H3: Ja sitten ku ne uutispäälliköt oli vielä koulutettu semmoseks, että nyt tehdään jotain aivan valtavaa ja kaikkea, ni se oli semmonen, mikä niinku ihmiset jotka oli tehny vuosia ja vuosikymmeniä töitä, niinku niille sanotaan melkein suoraan, että... Niinku (henkilön nimi) sano sillon joskus, että ku se oli asioita kritisoinu, että uutispäälliköiden tai deskin antamat ideat on aina parempia kuin toimittajan antamat ideat. Se asenne oli tää. Ni se oli semmonen, mikä täällä kyllä lamaannutti.

Autonomisuus, eli itsenäisyys ja vapaus työssä, on yksi journalistien perinteisen ammatti-ideologian peruselementeistä (Deuze 2005, 447). Kun muutokset työssä astuvat työn autonomisuuden alueelle, syntyy muutokseen sitoutumisen sijaan vastarintaa (Vrt. Kolari 2009, 159). Tämänkin tutkimuksen aineistossa toimittajan toimintavapaus ja mahdollisuudet itsenäiseen työskentelyyn muodostavat ammattilaisuuden perustan ja rakentavat asiantuntijan statusta toimituksessa.

Toimittajat kokevat keskiportaan johdon ohjaaman suunnittelevan työvaiheen ylivallan arvonalennukseksi omalle asiantuntijuudelleen ja esteeksi uutisnenän hyödyntämiselle, eli luovuudelle, ideoinnille ja tutkimiselle. Kun toimittajien asiantuntijuuteen perustuvaa ideointia ei tunnusteta työyhteisölle yhtä arvokkaana työpanoksena kuin ennen, toimittajien edustamat organisaatiot asettavat esteitä toimittajien ammatillisen itsearvostuksen kokemuksille (Vrt. Honneth 1995, 121–122).

Myös Richard Sennett (2004, 106) ottaa huomioon työn ammattilaisuudesta ja ammattitaidosta kumpuavan itsekunnioituksen pohiessaan vastavuoroisen kunnioituksen merkitystä yhteiskunnassa ja työssä. Sennettin (emt.) mukaan

ammattilaisuuteen ja ammattitaitoon liittyvä arvokkuus tuo yksilölle itsekunnioitusta. Tätä pohdintaa mukailien muuttuneessa toimitustyössä uutisdeski astuu siis yksittäisen journalistin ammattilaisuuden ja itsekunnioituksen kokemusten esteeksi.

Sennettin (2004, 106) mukaan ammattilaisuuteen liittyvä arvokkuus ja sen tuottamat itsekunnioituksen kokemukset eivät tee epätasa-arvoisista suhteista vastavuoroisen kunnioittavia, sillä ammattityö keskittyy toimintaan eikä ihmisten välisiin suhteisiin. Hänen mukaansa ammattilaisuus voi siis antaa tietyllä tavalla suojaa, mutta tämä suoja voi myös johtaa työntekijän eristäytymiseen ja siten uhata ammattilaisen luonnetta.

Tulkitsen deskin voimakkaan ohjauksen synnyttävän kirjoittaville toimittajille kokemuksia eräänlaisessa ansassa olemisesta: Deskistä jaetaan toimittajan toteutettavaksi tarkoitettuja suunnitelmia ja vaatimuksia, eikä toimittajan asiantuntijuudelle tai autonomisuudelle jää tilaa. Työ on kuitenkin tehtävä ilman, että työ synnyttäisi itsearvostuksen kokemuksia. Tällainen tunne ansassa olemisesta voi herättää toimittajassa halua eristäytyä oman asiantuntijuutensa taakse ja osoittaa vastarintaa deskin vaatimuksia vastaan.

Suunnittelevan työvaiheen korostuminen venyttää kivuliaasti kirjoittavien toimittajien ammatillisia ihanteita ja vaikuttaa myös työilmapiiriin negatiivisesti. Sen sijaan omien juttuideoiden toteuttaminen motivoi, auttaa jaksamaan töissä ja helpottaa aikataulupaineita, kun omaan aiheeseen on jo ehtinyt perehtyä etukäteen. Kirjoittavien toimittajien näkökulmasta uudenlainen suunnitteleva työvaihe näyttäytyy tunnustusvajeen synnyttävänä työn käytäntönä, joka työntää toimittajan oman asiantuntijuutensa ulkopuolelle ja astuu esteeksi toimittajan itsenäisyydelle työssä.

Koko toimitusorganisaation ja toimituksen sisäisen dynamiikan näkökulmasta toimittajien kertomukset suunnittelevan työvaiheen korostumisesta voidaan liittää laajemmin toimituksissa käytyyn tunnustuskamppailuun siitä, mikä ymmärretään ”oikeaksi” journalismiksi ja ”oikeanlaisiksi” tavoiksi tehdä journalismia (Vrt. Deuze 2005, 444). Kertomukset ilmentävät, että työn suunnittelu synnyttää jännitteitä kirjoittavien toimittajien ja päällikköportaan välille.

H7: Joskus tuntuu ainaki, että tuolla toimituksen johdossa ei niinku ymmärretä sitä, että miten tällöinen niin sanottu asiantuntijaorganisaatio toimii. Eli on hyvin niinku autoritäärisesti niin kun johdetaan asioita niin kun ottamatta huomioon mitä mielipiteitä tulee niiltä asiantuntijoilta, jotka viime kädessä on niinku tekemässä sitä lehteä ja se tietysti turhauttaa ihmiset, jotka tuntevat tietävänsä parhaiten, miten se asia hoidetaan. Mut että sitten yksinkertaisesti vaan ihminen, jolle on suotu korkeempi asema, niin ilmottaa tietävänsä sen asian paremmin. Ja sitten tietysti se, että kuitenkin aikuisten ihmisten kanssa tehdään työtä niin myöskin se tapa, millä niitä asioita ilmastaan, niin se ei ole aina ihan sellanen, että siinä otettais toinen aikuinen ihminen huomioon.

Kuten yllä esitetty haastatteluote kertoo, kirjoittavien toimittajien ja toimituksen esimiesten väliset kohtaamiset ovat toimitustyön hankalia pisteitä, joissa toimittajan asiantuntijuuden ja autonomian rajoista käydään tunnustuskamppailua. Erityisesti toimituksen keskiportaan johto on tärkeässä asemassa, kun toimitustyön uudistuksia sovitetään yhteen toimittajien ihanteiden ja tavoitteiden kanssa. Tässä yhteensovittamisessa myös ikäjohtamisella on merkitystä. Haastateltujen toimittajien mukaan toimitustyön johtaminen ei voi perustua siihen, että nuoremmat esimiehet yrittävät näyttää paikkaa vanhemmille kirjoittaville toimittajille tai että vanhemmat toimittajat yrittävät rakentaa raja-aitoja aiemmille työskentelytavoilleen. Toive tasavertaisesta yhteistyöstä ei kuitenkaan näytä estävän kirjoittavien toimittajien ja toimituksen esimiesten näkemuseroja organisaation ja journalismin lopputuotteen tavoitteista ja toimintatavoista.

Työn suunnitteluun liittyviä kokemuksia tarkasteltaessa aineisto ilmentää niin sanottujen erikoistoimittajien ja esimiestehtävissä tuuraavien toimittajien kokemusten erityisyyttä. Erikoistoimittajat kokevat jossain määrin motivaatiovajetta hoitaa erikoisalueensa seurantavastuuta, sillä uutisaiheet tulevat yhä useammin toimitushierarkiassa ylhäältä päin annettuina, jolloin seurantavastuun hoitamiseen ei jää riittävästi aikaa ja omia juttuideoita joutuu mainostamaan ja myymään päälliköille aiempaa hanakammin. Esimiestehtävissä toimivat tai toimineet toimittajat kokevat, että aiempaa suunnitelmallisempi työprosessi jakaa kiinnostavia juttuja eri päivien lehtiin ja siten tasaa lehden päivittäistä laatua. Suunnitteleva porras kerryttää eräänlaista juttureserviä, joka keventää yksittäisen uutispäällikön vastuun taakkaa lehdestä. Eräs toimittajista toteaaakin, että ”Jos eletäs vaan kädestä suuhun, ni oishan se ihan hirveetä”. Kukaan toimittajista ei varsinaisesti haikaile takaisin aikaan ennen

järjestelmällisempää ennakkosuunnittelua, sillä on hyvä tietää, ”lähenkö huomenna navettavaatteissa vai lähenkö piikkarit jalassa töihin”.

Pitkä työura ja vankka kokemus näyttävät olevan toimittajille eräänlaisia vastarinnan välineitä heidän ammatillisten arvojensa ja ihanteidensa suojaamisessa.

H2: (...) jos on joku juttuaihe, joka annetaan deskistä ja ilmoitetaan, ett tästä näkökulmasta sil vu ple, ni jos mä muutan sen näkökulman, ni ei siitä pyyhkeitä tule. Ett kuitenkin siinä mielessä työ on itsenäistä, ett kyl sä niinku ite loppujen lopuksi päätät, ett ketä mä haastattelen ja minkä näkönen tää juttu on. (...) Ei sitä varmaan heti ensimmäisenä työpäivänä voi tehdä. Luulisin vähän. Tai ainaki siit sit ois niiku hyvin pitkä katse. Mitä toi kesäri teki? (nauru)

Toisinaan vastarinta omaa ammatillista asemaa kolhivia työkäytäntöjä kohtaan on spontaanimpaa. Eräs haastatelluista toimittajista kertoo joskus kokeilleensa kirjoittaa jutun juuri siitä näkökulmasta ja sillä otsikolla kuin ennakkoon oli suunniteltu, vaikka yksikään hänen tekemistään haastatteluista ei tukenut suunniteltua näkökulmaa. Kokeilu jäi kuitenkin yhteen kertaan, ”koska siit tuli itelleki niin huono olo”.

H10: Ett sillon mä itse oon sen niinku todennu, ett ei voi aina tehdä sillä tavalla kun esimerkiks joku päätoimittaja luulee, että asia on näin. (...) ett mä en välitä siitä, ett se haukutaan se mun juttu, ett tää ei niinku vastannu sitä, mitä piti olla. Niin mä en niinku välitä. Ei sil oo mulle mitään merkitystä.

Ammatti-ideologiaan kiinnittyvät vankat arvot, kuten esimerkiksi totuudellisuus, voivat siis toimia vastarinnan välineinä tai itsearvostuksen elvyttäjinä silloin, kun omaa asemaa ja arvoja ei tunnusteta toimituksessa.

Toimittajien kertomuksissa aiempaa suunnitelmallisempi työprosessi liitetään myös ennakoivan taiton ja konsernin eri lehtien väliseen juttuvaihtoon. Näihin kahteen näkökulmaan tartutaan vielä lyhyesti tämän analyysiosan lopuksi.

H1: No sanotaan, ett sä lähet valtuustoon kokoukseen ja sä odotat, ett siel on joku... On ennakoitavis, ett joku asia menee läpi ja sä saat siit ison jutun, ett sä saat hyvin täytettä, ni sit se yhtäkkiä pyydetäänki heti alkuvaihees pöydälle, ett sitä keskustelua ei käydä ja sit tarttis kuitenkin se tila täyttää, ni tämmönen oli sillo alkuvaiheessa, mut nyt siihenkin on tullu

enemmän joustoo, ett nää on ollu niinku semmmosia alkuvaiheessa vähän hämmennystä aiheuttavia.

Toimittajat kokevat, että työn systemaattisempi suunnittelu yhdessä ennakoivan taiton kanssa ovat kasvattaneet juttujen muodon ja ulkoasun merkitystä sisällön kustannuksella. Toimittajien mielestä ennakoiva taitto ei saa olla työn johtaja, vaan työkalu, joka helpottaa toimittajan työn tekemistä. Jälleen kukaan toimittajista ei kuitenkaan ikävöi aikaa, jolloin juttua kirjoitettiin sen verran kuin kirjoitettiin. Eräs toimittaja pohtiikin, että ”Kuka niitä on jaksanu kirjottaakaan niinku ihan oikeesti?”. Suunnittelun mukana aiempaa suuremman huomion saava ulkoasu ja samalla juttupituuksien lyheneminen ovat siis pääsääntöisesti työn myönteisiä muutoksia.

Toimittajat ovat usein suhtautuneet skeptisesti lehtitalojen keskittyvään omistukseen ja yhteistyöhön, sillä nämä ovat yleensä tarkoittaneet väen vähennyksiä ja kireämpiä aikoja. Lisäksi tiivistyvä yhteistyö ja säästöihin pyrkiminen asettavat eri toimitusten uutisagendat keskenään samanlaisiksi ja vähentävät uutiskilpailua. (Deuze 2007, 147, 152.) Tämän tutkimuksen aineisto ilmentää, että toimittajat kokevat uutiskilpailun näivettymisen journalismin laadun kannalta vaaralliseksi ilmiöksi. Toimittajat ovat myös jossain määrin haluttomia kirjoittamaan juttuja ”pois paikkakunnalta” siten, että jutut pätevät minkä tahansa paikkakunnan lehdessä. On ymmärrettävää, että uutisen etsimisen, löytämisen ja sen ensimmäisenä lukijoilleen kertomisen keskeiseksi työnsä tavoitteeksi hahmottavat toimittajat mieltävät tiivistyvän yhteistyön ammatillisten ihanteidensa kanssa ristiriitaiseksi. Tulkitsen myös toimittajien kokevan, että he eivät tällöin pääse toteuttamaan tehtävänsä lukijoiden palvelijoina parhaalla mahdollisella tavalla.

5.4 Ikääntymisen kokemukset: Viisikymppisen naisen läpinäkyvyys

Haastattelurunko ei sisältänyt yhtään suoraa kysymystä toimittajien ikääntymisen kokemuksista tai ikääntymisen vaikutuksista työelämässä. Haastateltavat tiesivät kuitenkin, että tutkimuksen kohteena ovat tietyn ikäiset toimittajat. Esitin ikään ja ikääntymisen kokemuksiin liittyviä kysymyksiä vain, jos aloite iän pohtimiseen tuli haastateltavalta. Ikä ei näyttäytynyt kovin merkityksellisenä tekijänä tutkimuksen

aineistossa. On myös otettava huomioon, että ikä on hyvin subjektiivinen kokemus, ja omaa ikääntymisen ymmärrystä voi olla hankala ruotia haastattelutilanteessa.

Aineistossa toimittajien puhetta iästä ja ikääntymisen kokemuksista määrittelee eräänlainen ei vielä -asenne. Toimittajat tiedostavat heikkenevän asemansa työmarkkinoilla ja ilmaisevat kokevansa pelkoa ja epävarmuutta asemastaan, jos omassa organisaatiossa vähennetään väkeä. Moni kuitenkin arvelee olevansa vasta tällaisen ikävaiheen kynnyksellä, siis ei vielä kyseisessä asemassa. Moni haastatelluista toimittajista liittyy oman ikääntymisen kokemuksensa 50 ikävuoden paikkeilla kohdattavaan elämänvaiheeseen, jossa omat lapset ovat juuri aikuistuneet, mutta omat vanhemmat alkavat tarvita aiempaa enemmän apua. Tulkitsen, että tällainen elämänvaihe synnyttää ei vielä -puhetta, kun lapset vielä hetki sitten olivat pieniä, ja omiin vanhempiin verrattuna ei ole vielä kovin iäkäs.

Etenkin uudistuva teknologia edellyttää toimittajilta jatkuvaa uuden omaksumista, jolloin uudet taidot jättävät aiemman kokemuksen ja osaamisen taka-alalle (Nikunen 2011a, 15). Ikääntyviin työntekijöihin liittyvä käsitys heidän muuntautumiskyvyttömydestään ei ainakaan tämän tutkimuksen aineistossa saa tukea (Vrt. Nikunen 2011b). Toimittajat kyllä kritisoivat sitä, että jatkuvasti on opittava ottamaan käyttöön ”uusia nippeleitä”, mutta kritiikki perustuu siihen, että uudistuksia tehdään ilman riittävää koulutusta tai ilman, että uudistusten hyöty valkenisi kirjoittaville toimittajille.

H6: Näitten muutosten läpinäkyvyys, että se toimittajakin näkis, että miksi näitä muutoksia tehdään. Että tuntuu, että nyt niin kun tehdään jostain meille käsittämättömästä syystä näitä muutoksia, että aina uudistetaan vähäsen, ja me ei oikein nähdä, että mikä etu siinä on, että uudistetaan vaan sen takia, että konsernissa on päätetty näin ja kaikki lehdet tekevät nyt näin, mutta kukaan ei oikein tunnu tietävän, että kuka siitä hyötyy. Et jotenkin se uudistusten motivointi on jäänyt heikolle.

Toimittajat eivät siis koe, että he ikänsä vuoksi eivät kykenisi omaksumaan teknologisia uudistuksia. Osalle toimittajista uuden opiskelu on piristävää ja palkitsevaa. Vastahakoisemmin teknisten uudistusten opetteluun suhtautuvien toimittajien asenne on luultavasti kiinni persoonasta, ei iästä. Esimerkiksi toisia

innostuneemmin teknologian vaikutuksista puhuvat toimittajat ovat olleet mukana suunnittelemassa uusien teknologioiden käyttöönottoa omissa toimituksissaan.

Haastatellut toimittajat tekevät työtään kunnianhimoisesti, eikä ikääntyminen näytä aiheuttavan ongelmia työhön motivoitumisessa. Motivaatio-ongelmat liittyvät paremminkin siihen, että työtä ei esimerkiksi ajan tai muiden resurssien rajallisuuden vuoksi pysty tekemään niin hyvin kuin haluaisi. Osa toimittajista arvelee asettavansa työlleen sitä kovemmat kriteerit mitä enemmän kokemusta karttuu. Aineiston valossa haastatellut toimittajat näyttävät siis kunnianhimoisilta journalisteilta, jotka ovat iästä riippumatta valmiita omaksumaan muuttuvan toimitusympäristön vaatimukset.

Kaarina Nikusen (2011b, 42) havaintojen mukaan ikä nousee esiin tilanteissa, joissa toimittajien ammattitaito ja kyvyt liittyvät nopeuteen ja muutokseen suhtautumiseen. Eri-ikäiset toimittajat nähdään eri toimittajasukupolvina, joiden kyvyt omaksua muutoksia ja työskennellä nopeasti ovat erilaisia. Tämänkin tutkimuksen aineistossa ikä kytkeytyy ammattitaitoon ja kykyihin. Haastateltujen toimittajien mukaan ikääntyminen hidastaa fyysistä palautumista vaihtelevasta vuorotyöstä. Jotkut kokevat tulleensa hitaammiksi tilanteissa, jotka vaativat monitekemistä, ja monitekeminen tuntuu fyysisesti aiempaa rasittavammalta. Aiempaa kuluttavammilta tuntuvat esimerkiksi työpäivät, joissa työaika täytyy jakaa usean lyhyen jutun ja erilaisten verkkojuttujen kirjoittamiseen.

Haastateltujen toimittajien ikä kytkeytyy aineistossa ammattitaitoon ja kykyihin myös siten, että toimittajat arvioivat iän kartuttaman kokemuksen vähentävän eri työtehtävien jännittämistä ja stressaamista. Toimittajat kokevat selviytyvänsä kokemuksensa ansiosta mistä hyvänsä tilanteesta ja saavuttaneensa aseman, jossa myös esimiehet uskovat heidän harteilleen vaativimmat työtehtävät. Tässä kohtaa aineistossa nousee esiin puhe rutiinista. Moni toimittajista valittelee, että vuosittain toistuvat juttuaiheet ja juttujen toteutustavat ovat tehneet monista työtehtävistä puisevaa rutiinia, mikä myös heikentää työmotivaatiota. Toisaalta taas rutiini on olennainen osa ammattitaitoa, sillä se auttaa vaativista tilanteista selviytymisessä ja siten myös parantaa työssä jaksamista.

Muissakin tutkimuksissa on havaittu, että toimitusorganisaatiot näyttävät ajan myötä kehittävän tietynlaisia toimintamalleja ja rutiineja uusiin työkäytäntöihin, jotta työn tekeminen kävisi helpommin ja nopeammin (Deuze 2007, 85). Myös Richard Sennett (2002, 30–44) pohtii, että työssä syntyvällä rutiinilla voi olla merkitystä ihmisen itseymmärryksen ja mielenrauhan rakentumiselle, ja siksi rutiinien rapautuminen joustavassa ja notkeassa yhteiskunnassa tekee yksilön kokemuksen työstään epävarmemmaksi ja epämukavammaksi.

Karttuneen kokemuksen lisäksi työyhteisö näyttäytyy toimittajien puheessa keskeisenä työssä jaksamista edistävänä tekijänä. Samalla aaltopituudella olevista kollegoista muodostuva tukiverkko voi tukea yksittäisen toimittajan arvostuksen ja itseluottamuksen tunteita (Vrt. Honneth 95–96, 105). Toimittajakollegat voivat keskenään muodostaa myös eräänlaisen passiivisen vastarinnan yhteisön, jossa kokemuksia ja tunteita jakamalla asetetaan toimitustyön epämukavuuksia vastaan osoittamatta kuitenkaan avoimesti vastarintaa toimituksessa käytännössä. Muita ikääntymisen myötä työssä jaksamista tukeviksi tekijöiksi toimittajat mainitsevat fyysisen kunnon ylläpitämisen ja elämän työn ulkopuolella.

Aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu vahvaa toimittajien keskinäistä solidaarisuutta (Vrt. Nikunen 2011b, 39). Nuorten journalistien tekemä yrittäjälähtöinen ja siten myös perinteiseen toimitustyöhön verrattuna yksinäisempi työ herättää kysymyksen siitä, millaisia merkityksiä vanhemmalle toimittajasukupolvelle luovuutta ja motivaatiota tukeva työyhteisö saa nuoremman toimittajasukupolven käsityksissä.

Toimituksen sisäisen hierarkian katsotaan perinteisesti perustuvan asemaan ja ikään (Deuze 2007, 161). Tämänkin tutkimuksen aineistossa uralla eteneminen näyttää liittyvän ikään. Osa toimittajista kritisoi perinteistä käsitystä hierarkkisesta toimitusorganisaatiossa etenemisestä ikään kuin kaikilta edellytettynä pakkona. Moni haastateltavista korostaakin, että he eivät ole halunneet edetä urallaan vertikaalisesti, vaan horisontaalisesti uutistyön erikoisalueisiin perehtymällä ja siten ammattitaitoaan laventamalla. Tällaisissa näkemyksissä keskeisinä työhön motivoivina tekijöinä ja työn tavoitteina näyttäytyvät lukijan asialla toimiminen ja lukijan palvelu.

H9: Että koen sen pikkusen ehkä vastenmielisenä, miten paljon täällä mietitään asemia ja asetelmia ja natsoja, ja onko natsoja, eikö oo natsoja. (...) Ihan niinku se ois keskeistä. Eihän se näy ulospäin, mitenkä täällä nää asemat... Se vaan näkyy, että miten me tehhään se niinku lehtee. Ei ne tuolla, vaikka täällä ois joku hirmu tärkeeki pomo, ni ei se lukijalle sano yhtään mitään ne sen natsat tonne ulospäin.

Tässä kohtaa aineisto ilmentää haastateltujen toimittajien erilaisia puhujanasemia. Niin sanottuina yleisuutistoimittajina suurimman osan urastaan työskennelleet toimittajat pitävät tehtäviään paljon erikoistoimittajien työtä vaativampina. Vastaavasti erikoistoimittajat puhuvat oman erikoisalueensa hallitsemisesta yleistoimittajuutta vaativampana tehtävänä. Haastateltavat tunnistavat kuitenkin toimitustyön viimeaikaisen muutoksen, jossa monimediaalisuus ja väen vähennykset edellyttävät aiempaa enemmän yleistoimittajuutta kaikilta toimittajilta (Vrt. Nikunen 2011b, 47–48).

Aineisto ilmentää erilaisia puhujanasemia myös siten, että esimiestehtävien tuurauksia tekevät toimittajat pitävät esimiestehtävien hoitamista nimenomaan uralla etenemisenä toisin kuin horisontaalisesta ammattitaidon laventamisesta puhuvat toimittajat. Esimiestehtäviä tuuraaville toimittajille esimiestehtävien hoitaminen on osoitus siitä, että he ovat myös hyviä ja luotettavia toimittajia. On otettava huomioon, että iästä ja uralla etenemisestä puhuessaan toimittajien puhujanasemat näyttäytyvät erilaisina mahdollisesti siksi, että omaa työtä tehdään tyypillisesti merkitykselliseksi selittämällä omaa asemaa itsen kannalta parhain päin.

Raija Julkunen (2008, 284) puhuu työelämän tunnustusvajeesta jälkifordistisen työn ilmiönä, jossa iän mukanaan tuomalla kunnioituksella ei ole enää merkitystä. Aiemmin ikä ja sen mukana karttunut kokemus synnyttivät arvostusta, mutta nykyisin työssä ei ole enää mestari–oppipoika-suhteita, ja kaikkien työtä arvioidaan jatkuvasti. Oma paikka työssä on siis ansaittava jatkuvasti uudelleen, kun kokemus ei tuo automaattisesti tunnustusta tai turvattua asemaa työelämässä.

Haastatellut toimittajat tuovat esiin, että työyhteisössä ei aina huomata, että kokemuksesta huolimatta kokeneetkin toimittajat tekevät lujasti töitä suoriutuakseen päivittäisistä työtehtävistään. Jossain määrin kokeneiden toimittajien työ jää siis vaille tunnustusta, koska heidän oletetaan ikään kuin automaattisesti suoriutuvan

vaativistakin tehtävistä kokemuksensa takaamalla taidoilla. Lisäksi toimittajat tuovat esiin, että työyhteisössä ei aina huomata, kuinka paljon niin sanottua hiljaista tietoa kokeneilla toimittajilla on ja kuinka paljon kokeneet toimittajat osallistuvat nuorempien toimittajien opastamiseen.

H9: Mulla on kyllä semmonen tunne, että mua kyllä ehkä on arvostettu aina, mutta ehkä myös pidetty itsestään selvänä monia asioita. Että ehkä luullaan, että nykyisi se menee niinku tyhjää vaan, että niillä vanhoilla... Että ei ehkä huomata, että edelleen toi tosissaan ponnistelee.

Tulkitsen Julkusen (2008, 284) määrittelemän tunnustusvajeen niin sanotuksi negatiiviseksi tunnustusvajeeksi. Julkusen (emt.) määritelmään peilattuna hahmotan tämän tutkimuksen aineistossa ilmenevän tunnustusvajeen eräänlaiseksi positiiviseksi tunnustusvajeeksi: kokeneiden toimittajien työ ja asema ovat ajan myötä ja kokemuksen kautta tulleet tunnustetuiksi niin, ettei tunnustusta enää osoiteta päivittäisessä työssä. Toimitukset näyttävät pitävän itsestänselvyytenä myös toimittajien työpanosta hiljaisen tiedon siirtämisessä. Aiempien tutkimusten tavoin tämän tutkimuksen aineiston valossa tunnustaminen työssä kytkeytyy ikääntymisen tuottamiin merkityksiin (Vrt. Nikunen 2011b).

Työelämä tutkimus ja toimittajien käsityksiä työstään tarkasteleva tutkimus tunnistavat ikääntyvien työntekijöiden erityisaseman työelämässä (Ks. esim. Julkunen 2003, Nikunen 2011b). Organisaatiomuutosten, kuten yhteistoimintaneuvottelujen, yhteydessä vanhemmat työntekijät voivat kokea olevansa nuoria heikommassa asemassa. Eläkepaketien tarjoaminen tuntuu oman työpanoksen kyseenalaistamiselta ja loukkaavalta (Nikunen 2011a, 10). Tutkimusten havaintoja tulkitsessani liitin ikääntymisen likeisesti työntekijöiden arvostuksen ja aseman kokemuksiin. Siksi kysyin tämän tutkimuksen kohteena olevilta toimittajilta suoraan heidän käsityksiään työnsä arvostuksesta ja asemastaan toimituksessa.

Vaikka aineisto ilmentää ikääntymisen liittyvän toimittajien arvostuksen ja aseman kokemuksiin, moni haastatelluista toimittajista suhtautui torjuvasti heidän asemaansa ja arvostustaan koskeneisiin suoriin kysymyksiin. Huomattavan moni torjui myös hyvän palautteen tarpeen, ja vain lukijalta tulevilla kiitoksilla tai moitteilla sanottiin olevan todella merkitystä. Osa kiersi vastaamasta asemaa ja arvostusta koskeneisiin

kysymykseen suoraan, osa kyseenalaisti kysymykset. Jotkut pitäytyivät työ sopimukseen kirjatussa tehtäväkuvan määrittelyssä, ja moni totesi olevansa ”rivitoimittaja muiden joukossa”. Toimittajien torjuvat reaktiot tuntuivat äkkikäännöksiltä muuten jutustelevien haastattelutilanteiden tunnelmassa.

Jos asemaa ja arvostusta koskevat kysymykset torjuttiin tai kierrettiin, päätin jättää kaivelematta kysymyksiä enempää. En halunnut riskeerata haastattelutilanteen alussa rakennettua avointa ilmapiiriä. Tästä johtuen aineistosta mahdollisesti puuttuu monia mielenkiintoisia näkökulmia haastateltavien arvostuksen ja aseman kokemuksiin. Jäinkin pohtimaan, liittävätkö toimittajat ikääntymisen voimakkaammin aseman ja arvostuksen kokemuksiin, kuin mitä he ääneen kertovat. Näin asemaa ja arvostusta koskevien suorien kysymysten torjuminen voisi selittyä sillä, että ikääntymisen synnyttämiä epävarmuuden ja aliarvostamisen tunteita on, mutta niistä ei haluta puhua avoimesti.

Analyysin aiemmissa luvuissa on havainnollistettu sitä, kuinka esimerkiksi ammatti-ideologiasta kumpuava autonomisuus on koetuksella aiempaa deskivetoisemman työn suunnittelun vuoksi tai kuinka esimerkiksi mahdollisimman monia hyödyttävän yhteiskunnallisen tiedonvälittämisen tavoite uhkaa jäädä internetin viihteellisyyden vaatimusten jalkoihin. Aineiston valossa toimittajien ymmärrys asemasta ja arvostuksesta rakentuu siis journalismin käytännöissä, eikä aseman ja arvostuksen kokemuksilla näytä olevan juurikaan tekemistä ikääntymisen kanssa. Ehkäpä kulttuuristamme juontuu jonkinlainen este sekä itsensä alentamiselle että ylentämiselle, ja siksi omasta asemasta ja arvostuksen tuntemuksista on epämukavaa puhua. Näin ollen tunnustettu asema ei olisikaan niin yhdentekevä asia kuin aineisto antaa ymmärtää. Tunnustuksen saamisen ja aseman merkityksen vähättely voivat olla selviytymiskeinoja tilanteissa, joissa omasta asemasta koetaan epävarmuutta tai tilanteissa, joissa oma työ jää vaille tunnustusta.

Vaikka tutkimuksen kysymyksenasetteluissa sukupuoli ei ole tutkimuksen kannalta merkittävä näkökulma, aineiston valossa ikääntyminen on naisille erilainen kokemus kuin miehille. Miestoimittajien tarinoissa sukupuoli ei näytä olevan merkityksellinen tekijä sen paremmin ikääntymisen kokemuksissa kuin muutenkaan työn tekemisessä. Miesten mykkyys sukupuolen merkityksistä ja naisten halu tuoda näitä merkityksiä

aktiivisesti esiin luovat aineistoon ristiriidan: aivan kuin aineistossa miesten kertomukset ja kokemukset olisivat sukupuolineutraaleja, kun taas naisten eivät olisi. Yhtä lailla sukupuolesta puhuminen ja sukupuolesta puhumattomuus tekevät sukupuolesta merkityksellisen näkökulman aineistoon, joten lähdin seuraamaan tätä polkua toimittajien tarinoissa.

Naistoimittajien tarinoissa sukupuoli näyttää liittyvän likeisesti ikääntymisen kokemuksiin, asemaan organisaatioissa ja tulevaisuuden pohdintoihin. Naistoimittajat tuovat esiin pelkonsa siitä, että he eivät saa enää työtä, jos he haluaisivat vaihtaa työpaikkaa.

H2: (...) jos sä oot viiskyt ja risat jätkä, ni sähän oot niinku terävimmässä vauhdissa ja sul on hyvä sauma hakee vähän niinku vaativampiin tehtäviin, mut jos oot viiskyt risat nainen, ni sit vähän niinku ruvetaan mieltii, ett ei tos nyt enää työpaikan vaihdoksella oikeen oo silleen hirveesti saumaa, ja mä oon nähny sen työkavereissa, jotka on niinku halunneet vaihtaa työpaikkaa viiskymppisinä, ni ei ne oo enää päässy muualle.

Sama haastateltava kuin yllä esitettyssä haastattelukatkelmassa pohtii, että samalla kun ikääntyminen hankaloittaa hänen asemaansa työmarkkinoilla, ikääntyminen muuttaa hänen asemansa myös nykyisessä työyhteisössä.

H2: (...) nyt me ollaan siinä vaiheessa, jollon me aletaan muuttua läpinäkyviksi ensin ja sitten meistä tulee niitä tota ajoankkureita. (...) Se läpinäkyvä on tämmönen ilmaisu, jota puhutaan yleensä, ett nainen keski-iässä muuttuu läpinäkyväksi eli se voi tulla huoneeseen, mut kukaan ei huomaa sitä. Kuuluu vähän niinku huonekaluihin tyyppisesti. Ja ajoankkuri on tämmönen purjehdustermi, ett tota niin kovalla myrskyllä, jos vene lähtee heittelehtimään, ni sitten heitetään veteen ajoankkuri, elikkä sulla voi olla tota ni pitkän narun päässä semmonen pussi, joka jarruttaa sen veneen vauhtia ja pitää sitä vähän tasapainossa. Niin tietyllä tavalla toimitusten ikääntyvät ihmiset on tällasia ajoankkureita. Ett niit niinku koetaan, että ne jarruttaa sen välineen eteenpäin menoa, mutta ne myöskin samalla pitää sitä tasapainossa ja huolehtii, ettei se lähe menee liian kovaa se kone eteenpäin.

Naiset puhuvat myös siitä, että heidän toiveitaan esimerkiksi työtehtävien muokkaamisesta ei kuunnella toimituksessa. Naiset pohtivat myös, onko tällaisten toiveiden esittäminen edes soveliaista, vai tulkitaanko heidän olevan kykenemättömiä

suoriutumaan työstään. Tilanne muodostuu ikääntyville naistoimittajille eräänlaiseksi ansaksi: sekä nykyisen työn mielekkyyden lisääminen työtehtäviä muokkaamalla että työpaikan vaihtaminen näyttävät mahdottomilta vaihtoehdoilta.

Lisäksi naistoimittajat mainitsevat, että etenkin uran alussa heille annettiin tehtäväksi juttuja ”naismaisista” aiheista, kuten sosiaali- ja terveystalouden aiheista. Vastaavasti esimerkiksi talouden ja politiikan aiheista kirjoittamista on täytynyt perustella ja näille osastoille pääsy on ollut toisinaan hankalaa, sillä miestoimittajat ovat hallinneet näitä aihealueita rakentamalla läheiset suhteet talouselämän tärkeisiin henkilöihin ja kuntapäätäjiin.

Sekä journalismin että toimitusorganisaatioiden sukupuolittuneisuus on havaittu monissa aiemmissa tutkimuksissa, vaikka esimerkiksi noin 50-vuotiaiden toimittajien ikäluokassa noin puolet toimittajista on miehiä ja puolet naisia. Naistoimittajat erikoistuvat miehiä todennäköisemmin terveys- ja lifestyle-aiheisiin, kun taas miehet hallitsevat urheilua, rikosuutisia ja uusmediaa. Vastaavasti naissukupuolelle tyypillisiksi miellettyjen taitojen, kuten viestintätaitojen, empatiakyvyn ja sosiaalisen älykkyyden, katsotaan avaavan naisille helpommin ovet media-alalle. Kuitenkin uraa vauhdittaneet naissukupuoleen liitetyt taidot kääntyvät jossain vaiheessa uran esteiksi, kun nämä taidot aletaankin mieltää itsevarmuuden puutteeksi, huonoiksi konfliktinhallintataidoiksi ja huonoiksi johtamistaidoiksi. (Deuze 2007, 166 – 167, Jyrkiäinen & Heinonen 2012, 175, Ruoho & Torkkola 2010, 11.)

Journalismin sukupuolittuneisuudesta huolimatta journalismiin kytkeytyy voimakkaasti ajatus journalismin sukupuolettomuudesta. Tämä ajatus kumpuaa historiasta ja journalismin ammatti-ideologiasta: puolueettomuuden, neutraalisuuden ja objektiivisuuden ideaalit journalismissa häivyttävät journalismista sukupuolen ja tuottavat ymmärrystä journalismista sukupuolineutraalina instituutiona ja käytäntönä. Esimerkiksi Journalistin ohjeet eivät tunnista sukupuolen tai muiden toimittajan persoonaa määrittävien ominaisuuksien osallisuutta journalistiseen työhön. (Ruoho & Torkkola 2010, 113.)

Kuitenkin ajatus journalismin neutraalisuudesta on miesten luoma historiallinen normi. Mieheys ei näyttäydy miehille ongelmana journalismin alalla eikä miesten

tarvitse tehdä sukupuolensa ja ammattinsa välisiä valintoja ammatti-identiteettinsä suhteen, sillä journalismin normit ovat miessukupuolen historiassa rakentamia. Tätä journalismin maskuliinisuutta ei välttämättä tunnisteta, sillä journalismin instituution ajatellaan perinteisesti olevan neutraali ja puolueeton ja siksi myös sukupuoleton. (Ruoho & Torkkola 2010, 114.) Tämä näkökulma journalismin sukupuolittuneisuuteen voi selittää sitä, miksi tämän tutkimuksen aineistossa juuri naiset tuovat esiin sukupuolen merkityksen, kun taas miehille sukupuolella ei näytä olevan merkitystä.

Iris Ruoho ja Sinikka Torkkola (2010, 131–133) käsittelevät journalismin sukupuolittuneita käytäntöjä erottelemalla journalismin nais- ja miestapaisuutta. Sukupuolen paikka journalismissa määrittyy usein miesten tapana sivuuttaa journalismin sukupuolittuminen ja nähdä sukupuoli nimenomaan naisten erilaisena lähestymistapana journalismiin. Naistapaisiksi aiheiksi mielletään yleensä koti, perhe, ja tunteet ja näitä aiheita lähestytään intiimisti, empaattisesti ja subjektiivisesti. Valta, eliitit ja faktoihin perustuvat uutiset nähdään puolestaan miestapaisiksi aiheiksi ja näistä aiheista kirjoittamisen katsotaan olevan itsenäistä ja neutraalia.

Tämänkin tutkimuksen aineistossa naiset kertovat, kuinka heille on tyrkytetty naistapaisia aiheita tai kuinka perinteisesti miestapaisiksi mielletyistä aiheista on joutunut kilpailemaan. Aineiston perusteella ei voi kuitenkaan tehdä kovin selkeitä tulkintoja journalismin nais- ja miestapaisuudesta. Siinä missä yksi naistoimittaja kertoo seuraavansa mielellään levikkialueensa sosiaali- ja terveysasioita ja koulumaailmaa, toinen kertoo kirjoittavansa kulttuurista ja taloudesta. Suppeahkossa aineistossa tulkitsemisen sukupuolten väliset erot osittain myös vain persoonien välisiksi eroiksi.

Mediaorganisaatioiden sukupuolijärjestyksiä tarkastelevissa tutkimuksissa miesten ja naisten sukupuoliero liitetään usein uralla etenemiseen: käytännössä sukupuolieroja toistavissa organisaatiokulttuureissa miesten on helpompi edetä urallaan esimerkiksi päällikkötehtäviin (Ks. esim. Ruoho & Torkkola 2010, 100–109). Tämän tutkimuksen aineistossa sekä osa miehistä että osa naisista kertoo halunneensa edetä esimiestehtäviin. Aineiston valossa sekä miehet että naiset ovat käytännössä näihin tehtäviin päässeet, eivätkä naiset puhu lasikatosta tai muista uralla etenemisen

hankaluuksista. Vastaavasti osa miehistä ja osa naisista korostaa, että päällikkötehtävät eivät ole koskaan kiinnostaneet heitä, vaan uutisten eri erikoisalueilla toimittajana kehittyminen on ollut heille tätä paljon tärkeämpi tavoite.

Naissukupuolen merkitys näyttää siis korostuvan aineistossa erityisesti silloin, kun naistoimittajat puhuvat ikääntymisen kokemuksista. Työtehtävien muokkaamisen tarve, asema mahdollisen irtisanomisuhan alla ja mahdollisuus vaihtaa työpaikkaa synnyttävät naistoimittajissa pelkoja ja huolia, jotka kytkeytyvät nimenomaan heidän ikäänsä. Naiset antavat ymmärtää, että nämä pelot ja huolet ovat syntyneet vasta viisikymppisyyden kynnyksellä. Sukupuoli ei siis liity tämän tutkimuksen aineistossa niinkään toimituksen sukupuolittuneisiin käytäntöihin, vaan ikääntymisen kokemuksiin.

5.5 Työn tulevaisuus: Perinteistä tehtävää uusin keinoin

H9: (...) ku me ollaan tämmösellä alalla, joka kuvaa maailman muuttumista, ni ois aika outoo, jos tää ala sinänsä ei muuttuis, että tää mediamurros on musta oltava pysyvä oloila. Sitähän tää on ollu koko ajan. Tuntuu hirmu kummalta, ku meillä toimituksen johto järjestää tilaisuuden ja alkaa, ett nyt on mediamurros. Mua oikeen ruppee naurattamaan, ku tää on ollu koko ajan sitä. Pitää olla ihan hölmö, jos ei hoksaa, ett me eletään muutoksessa ja maailma muuttuu, että sen mukana vaan painetaan. On virheluulo toimitusten johdolta ja omistajilta ja talousjohdolta, jos ne luulee, ett vanhemmat toimittajat ei hoksaa sähköisen toiminnan tärkeyttä tai että vanhat ovat sen jarrumiehiä. Tolloja emme ole. Toki sinne verkkoon pitää mennä ja kaikille julkaisualustoille. Ihan yhtä vikkellästi viisikymppinenkin suoltaa sinne juttua, joskus jopa nopeamminkin kovan kokemuksensa ansiosta.

Osa haastatelluista toimittajista tunsu jatkuviin muutoksiin sopeutumisen paljon hankalammaksi kuin yllä esitetyssä haastattelukatkelmassa puhuva toimittaja. Pääasiassa jatkuva muutos näyttää kuitenkin luonteelta osalta vanhemman toimittajasukupolven työtä. Toimittajat tiedostavat joustavuuden ja uuden omaksumisen toimittajalta edellytetyiksi ominaisuuksiksi. Toimittajien asennoituminen työssään tapahtuviin muutoksiin ja niiden vaikutuksiin näyttää siis olevan jo lähtökohtaisesti notkistunut. Kirjoituskoneella ja saksilla työtään tekemään oppineet toimittajat tuskin edes työskentelisivät toimittajina nykypäivän

monimediaalisessa toimitusympäristössä, jos työn muutos olisi heille lähtökohtaisesti hankalaa. Tulkitseen, että karttunut kokemus jatkuvasti muuttuvassa toimitustyössä voi tuoda myös varmuutta tulevaisuuden muutoksiin sopeutumisessa.

Tarkastellessani toimittajien muutoksiin sopeutumista havaitsen haastateltujen toimittajien asettuvan erilaisiin puhujanasemiin, jotka kytkeytyvät työn muutoksen synnyttämiin kokemuksiin. Esimiestehtävien hoitaminen toimittajan työn ohella tai aiempi kokemus esimiestehtävistä näyttävät helpottavan muutoksiin sopeutumista. Tällaiset toimittajat kokevat ymmärtävänsä päivittäistä työtä ja työn muutoksia monesta eri näkökulmasta.

H6: (...) minä tunnen aika monelta taholta näitä oloja nyt ja niin kun ymmärrän niin kun uutispäällikkönäki ollessani niitä toimittajia, mutta sitten taas toimittajana ollessani mun on pakko ymmärtää niitä uutispäällikköparkojaki vähän (nauru), että mä en voi niiden päälle tavallaan kaataa sitä syytä semmosista asioista, joittenka kanssa mä tiedän, että ne kamppailee myöskin, että sillä tavalla se lisää mun omaa ymmärrystäni näistä eri rooleista, mitä eri ihmisillä on tässä talossa, että tuota siinä mielessä minä pidän sitä [uutispäällikön tuuraamista] semmosena näköalapaikkana tavallaan.

Vaikka yllä olevassa haastattelukatkelmassa puhuva toimittaja kertoo, että esimiestehtävät auttavat häntä ymmärtämään työn muutoksia monesta eri näkökulmasta, sama toimittaja pohtii myös kokevansa ristiriitaisia tunteita siitä, että hänellä on paineita toteuttaa esimiehenä muutoksia, joita hänen on kirjoittavana toimittajana hankala hyväksyä. Kyseinen haastateltava vieroksuu esimerkiksi viihteellisen otteen vaatimusta kirjoittajavana toimittajana, jolloin hänestä tuntuu uutispäällikkönä hankalalta ohjata toimittajia viihteellisiin aiheisiin tai tyyliin.

Kun toimittajat puhuvat muutoksiin sopeutumisesta, heidän tarinoissaan korostuvat toimitustyön nykyiset tai viimeaikaiset kipupisteet. Voidaan kuitenkin ajatella, että kirjoituskoneen vaihtuminen näyttöpäätteeseen ja lopulta sähköisten toimitusjärjestelmien käyttöönotto ovat olleet suuria mullistuksia toimittajan työn päivittäisissä rutiineissa. Nämä muutokset toimitustyön käytännöissä eivät kuitenkaan nouse kovin merkittävästi esiin toimittajien puhuessa muutoksiin sopeutumisestaan. On mahdollista, että ensimmäistä kosketusta tietokonenäppäimistöön tai tietokoneen käyttöjärjestelmien opettelua on hankala palauttaa mieleen haastattelutilanteessa.

Näyttääkin siltä, että epämukavuuksia aiheuttavat sellaiset muutokset ja uudistukset, jotka eivät ole vielä löytäneet paikkaansa suhteessa työn aiempiin käytäntöihin. Esimerkiksi internetiin liittyvät käytännöt hakevat monilta osin rooliaan päivittäisessä toimitustyössä. Ensinnäkin verkkosisällön ja painetun lehden juttujen mielekäs suhde on useissa suomalaisissa lehtitaloissa vielä ratkaisematta, ja versioinnista huolimatta sisällöt syövät toisiaan.

Toiseksi verkkosisällön klikkauksia keräävät tai viihteelliset ilmaisukeinot eivät ole asettuneet toimittajien työn ihanteiden ja tavoitteiden asettamiin raameihin. Sen sijaan internet tiedonhaun välineenä on jo sulautunut olennaiseksi osaksi työkäytäntöjä, kuten myös näyttöpäätte ja sähköinen toimitusjärjestelmä. Voidaankin tulkita, että meneillään olevat muutokset tuottavat puhetta ammatillisten ihanteiden ja työn itsearvostuksen kokemista kolhuista ennen kuin nämä muutokset löytävät paikkansa työn käytännöissä.

H9: Ehkä tää mediamurros käsitteenä ja sitten tää, ett kaikki tietää, ett nyt ollaan tässä murroksessa, ni se on hirmunen mahdollisuus niinku journalistisesti. Ett jos me oikeesti nyt lähetään miettimään, että miten pidetään paperilehti elävänä ja siis emmä usko, että se on niin suuressa vaarassa, ku luullaankaa, koska ohan näitä... Mä muistan ku pikkupenskana tuli telkkariin ennemmän ku yks kanava, ku lähetyaika oli ensin kaks tai kolme tuntia illassa, sit se paisu ja tuli kanavia, ni ainahan se sanomalehti oli kuolemassa, ett nyt lehdet kuolee. Sitte tuli kaikkia kanavia, välineitä lisää ja netit ja kaikki, ja koskaan ei oo niinku... Ett tää on vaan niinku isossa virrassa tämäki, ett nyt tulee tabletit ja ties mitkä lukulaitteet ja muuta. Emmä niinku nää sitä minään uhkana. Ainakaan nyt lähimmän kahdenkymmenen tai ehkä viidentoista vuoden. Mut ennen kaikkee toivoisin syvyysuunnassa parempaa keskustelua journalismista ja mitä oikeasti halutaan niukkenevilla resursseilla ja pienemmällä porukalla. Tahtoo jäädä tekniikkakeskeiseksi ja pinnalliseksi kaikki kehittämissessiot joita meilläkin on ollut. Ei siinä tosiasiallisesti pohdiskella mitä meillä jää hoitamatta. Viisi minuuttia ja ollaan seuraavassa teemassa

Haastatellut toimittajat asettavat journalismin kriisiin ja tuhoon liittyvän viimeaikaisen keskustelun kahden ja jopa kolmen vuosikymmenen kontekstiin. Kuten yllä oleva haastatteluote kertoo, sanomalehtijournalismi on ollut kriisissä aikaisemminkin vanhemman toimittajasukupolven uran aikana. Toistaiseksi sanomalehdet ovat kuitenkin pitäneet pintansa, ja journalismin rutinoitu

tuotantokoneisto on pitänyt yllä journalismin käytäntöjen pysyvyyttä (Luostarinen & Uskali 2006, 198–200).

Toimittajat ajattelevat, että lähivuosina verkkosisällön ja painetun sanomalehden välille löytyy mielekäs toimintalogiikka. Toisaalta moni povaa myös painetun lehden hiipumista sähköisten julkaisualustojen rinnalla. Toimittajat pitävätkin mahdollisena, että jos verkkosisällölle löydetään toimiva ansaintalogiikka, toiminta painottuu sähköisille julkaisualustoille, mikä puolestaan kiihdyttää paperilehden hiipumista entisestään. Toimittajat arvelevat, että toimituksissa vähennetään edelleen väkeä ja että toimittajan työkuvassa korostuvat vielä aiempaa enemmän yleistoimittajuus ja monimediaalisuus (Vrt. Nikunen 2011b).

Toimittajat puhuvat myös journalismin laatuun ja omaan työpaikkaansa liittyvistä huolistaan. Toimittajat pohtivat, kuinka nopeaksi, pintapuoliseksi ja viihteelliseksi journalismin taso laskee, jos toimitukset jatkavat kutistumistaan ja laadukkaankaan verkkosisällön tarjoaminen ei tuo tuloja lehtitaloille. Toimittajia mietityttää myös heidän oma asemansa mahdollisissa tulevisissa väen vähennyksissä: millainen arvo kokemukselle ja tähänastisissa muutoksissa joustamiselle annetaan mahdollisen irtisanomisuhan alla?

H9: (...) että kyllä sitä monta kertaa kokee, ett on niinku semmonen joku vanhan koulukunnan... Ett onko tosikko? Mietti itteki, ett oonko mä tosikko, oonko mä oikeesti vaan jääny ajasta jälkeen, niinku semmonen ett vitriiniin laitetaan. Että tommosiaki viel on, että tosikoita. (nauru)

Toimittajien tulevaisuutta koskeville pohdinnoille on kuitenkin yhteistä ensinnäkin se, että toimittajat hahmottavat meneillään olevan murroksen eräänlaiseksi taitekohdaksi, jonka jälkeen alan myllerrys alkaa tasoittua ja toiminta vakiintua, vaikka journalistien toimintaympäristö tuolloin olisikin merkittäväällä tavalla erilainen kuin ennen. Toiseksi toimittajat näyttävät uskovan siihen, että ammattimaisella journalismilla ja ammattijournalistilla on tulevaisuudessakin erityinen yhteiskunnallinen tehtävä. Seurantaa, asiantuntemusta ja selvitystyötä vaativaa journalismia ei ainakaan kovin pitkään tai usein voi tehdä harrastuksena.

Toimittajat arvelevatkin, että hitaalla ja tutkivalla journalismilla ammattimainen journalismi voi tulevaisuudessa perustella asemaansa yhteiskunnallisena instituutiona, erottua muista sisällöntuottajista ja julkaisijoista ja toteuttaa alkuperäistä tehtäväänsä. Tulkitsen toimittajien puheesta selkeän tarpeen osittain määritellä uudelleen ja osittain vahvistaa aiempia profession rajoja.

Haastateltujen toimittajien suhtautuminen viimeaikaisiin muutoksiin tai alan tulevaisuuteen ei ole niin negatiivinen kuin aiemmissa vastaavia kysymyksenasetteluja tarkastelevissa tutkimuksissa on havaittu, vaikka vuonna 2012 raskaat irtisanomiset koettelivat useita suomalaisia lehtitaloja (Vrt. Jyrkiäinen 2008, Nikunen 2011b). Vuosien 2008–2009 talouslama oli ensimmäinen, joka iski kunnolla myös maakuntalehtien toimituksiin, vaikka lehtitalojen tulokset pysyivät taantumasta huolimatta voitollisina (Nikunen 2011b, 28, 34). Perinteiset mediaorganisaatiot selvisivät kohtuullisin vähin vaurioin 1990-luvun suuresta lamasta (Ks. esim. Aslama & Kivikuru 2002).

Vuosien 2008–2009 talouslamalla perustellut irtisanomiset ja muut toiminnan tehostamiskeinot tekivät maakuntalehtien toimitukset aiempaa tietoisemmiksi uudenlaisesta epävarmuudesta. On mahdollista, että tästä johtuva eräänlainen alkujärkytys heijastui voimakkaana pessimistisyytenä muutoksia ja alan tulevaisuutta kohtaan esimerkiksi Kaarina Nikusen (2011b) tutkimuksessa.

On myös otettava huomioon, että synkkiä tunnelmia toimituksista välittänyt Jyrki Jyrkiäisen (2008) tutkimus kiinnittää huomiota journalismiin alana yleensä. Tätä tutkimusta varten tehdyt haastattelut korostavat puolestaan toimittajien henkilökohtaista kokemusta. Kun asioita pohtii oman itsensä kohdalla, asiat eivät tunnukaan olevan niin huonosti kuin mitä yleisesti alaa koskeva keskustelu antaa ymmärtää.

Vanhempi toimittajasukupolvi hahmottaa journalistin perustehtävän pysyneen hyvin samanlaisena kahden tai kolmenkymmenen vuoden aikana tapahtuneista muutoksista huolimatta. Teknologian, lukijoiden kulutustottumusten tai oman organisaation talouspaineiden aiheuttamat muutokset eivät ole tehneet tyhjäksi yhteiskunnallisesti merkittävän journalismin tekemisen tehtävää. Moni haastatelluista toimittajista

kuvailikin työn erinäisten piirteiden ja työn tekemisen tapojen muuttuneen vuosien mittaan, samalla kun journalistin perustehtävä on kuitenkin pysynyt melko muuttumattomana. Vanhempi toimittajasukupolvi hahmottaa siis hyvin vahvaan ammatti-ideologiaansa tukeutuen toteuttavansa journalistin perustehtävää vanhoilla periaatteilla, mutta uudenslaisilla ja muuttuvilla keinoilla.

6 Analyysin tarkastelu: Johtopäätökset ja pohdintaa

Tämän tutkimuksen kohteena olevan vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologia perustuu hyvin perinteisille journalismin arvoille ja ihanteille. Deuzen (2005) määrittelemät journalismin universaalit ideaalit objektiivisuudesta, autonomisuudesta, julkisen palvelun tehtävästä, ajankohtaisuudesta ja eettisyydestä ohjaavat journalistien päivittäistä työtä.

Perinteiset journalismin arvot ja ihanteet vaikuttavat siihen, kuinka journalistit kokevat journalistisen työskulttuurin muutokset. Vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologian kanssa ristiriitaan asettuvat toimitustyön muutokset ja muutosten vaikutukset synnyttävät tunnustuskamppailuja toimituksessa ja tuottavat tarinoita nykyisen toimituskulttuurin epämukavuuksista. Vastaavasti vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologiaa tukevat toimitustyön muutokset ja muutosten vaikutukset hyväksytään osaksi työtä ja asetetaan jopa oman työn tavoitteiksi ja ihanteiksi. Sekä kokemukset omia työn tavoitteita tukevista muutoksista että kokemukset omia arvoja ja asemaa kolhivista muutoksista pohjautuvat siis työn taustalla vaikuttavaan ammatti-ideologiaan.

Muuttuva toimitustyö hahmottuu tutkimuksessa kenttänä, jolla vahvakin ammatti-ideologia on koetuksella työn päivittäisissä käytännöissä. Vanhempi toimittajasukupolvi kertoo muun muassa hankaluuksistaan motivoitua klikkauksia tavoittelevan ja viihteellisen verkkosisällön tekemiseen ja luovuttaa omaa asiantuntijuuttaan ja autonomiaansa jutut suunnittelevalle keskiportaalle johdolle. Toimittajat kantavat huolta yhteiskunnallisesti merkittävän asijournalismin jäämisestä viihteellisyyden vaatimusten ja lehtitalojen talouspaineiden jalkoihin. Toimittajat pitävät näitä työn muutoksia työnsä itsearvostusta ja ammattikuntansa

arvostusta alentavina tekijöinä. Muutokset horjuttavat myös toimittajien käsitystä omasta asiantuntijan asemastaan toimitusorganisaatiossa.

Toimitustyön muutokset voivat myös tukea toimittajien mahdollisuuksia toteuttaa ammatti-ideologiaansa pohjautuvia työn tavoitteita ja ihanteita. Vanhempi toimittajasukupolvi kokee palvelevansa lukijaa aiempaa paremmin, kun pönöttävän julkisuuden näennäisen objektiivinen jäljentäminen on laskeutunut tavallisen kansalaisen tasolle ilmiöiden vaikutusten tulkintaan ja analysointiin. Myös teknologian kehitys on parantanut huomasti toimittajien mahdollisuuksia kerätä, valikoida ja välittää tietoa.

Vanhemman toimittajasukupolven esiin nostamat journalistisen työn muutokset vastaavat hyvin aiemman tutkimuksen ja muun kirjallisuuden kuvaamaa journalismin murrosta. Tyypillisiä tarinoita toimittajien puheessa ovat toimitusten uudelleenorganisointumisen muutosten paineiden alla, monitekemisen ja nopeuden korostuminen toimittajan työnkuvassa ja aiempaa uutispäällikkövetoisempi työprosessi. Toimittajien puheessa toistuvat myös huoli journalismin laadusta, työssä jaksamisesta ja toimitustyön tehostumisesta. (Vrt. Nikunen 2011b, Kantola 2011b, Jyrkiäinen, 2008.) Nämä toimittajien tarinat toimitustyön muutoksista kytkeytyvät journalismin murrokseen talouden, teknologian ja politiikan kentillä sekä yleisempään kulttuuriseen muutokseen, jossa yhteiskunta liikkuu vankan modernin ajasta notkeaan individualismia korostavaan aikaan.

Yhtenä tutkimuksen alullepanevana vaikuttimena oli pohdinta siitä, kuinka pitkän uran tehneet toimittajat kokevat toimitustyössä tapahtuneet muutokset. Toimittajien tarinoiden perusteella voi todeta, että juuri mitään ei ole jäljellä siitä, miten journalistit työtään tekivät työuriensa alussa 1980-luvulla. Yhteiskunnalliset olosuhteet, mediatalojen taloudelliset edellytykset, journalismin ilmaisukeinot, työn tekemisen tavat ja mediateknologiat ovat muuttuneet ja murtaneet journalistisen työn käytännöt. Myös toimittajien omat persoonat ovat muuttuneet.

Muutoksen kokonaisvaltaisuus ei kuitenkaan korostu haastateltujen toimittajien kertomuksissa. Miksi? Muutos näyttää olevan tätä tutkimusta varten haastatellulle toimittajasukupolvelle niin pysyvä tila, että muutos hälvenee toimittajien tarinoissa

vain yhdeksi työn luonteenpiirteeksi. Vastaavasti muutoksen kanssa eläminen hahmottuu toimittajien puheessa yhtenä toimittajalta edellytettynä ominaisuutena.

Jatkuvassa muutoksessa jopa kolmekymmentä vuotta työtään tehneet toimittajat näyttävät ajattelevan, että yhtä muutosta ei kannata jäädä päivittelemään tänään, sillä seuraava muutos voi olla tulossa jo huomenna. Vastaavasti toimittajat näyttävät ajattelevan, että edellisestä muutoksesta ei ole vielä kauan, mutta siitäkin selvittiin, joten tuskin oma työura ja kyvykkyys journalistina tyssää seuraavaankaan muutokseen. On siis turha murehtia nyt, jos huomenna kaikki on taas toisin. Tällaiset pohdinnat kytkeytyvät tiiviisti muutosvalmiuteen ja ennakkoluulottomuuteen, joita myös haastatellut toimittajat itseltään edellyttävät. En voi kuitenkaan olla kysymättä, voiko tällainen suhtautuminen muutokseen olla seurausta eräänlaisesta puutumisesta jatkuvassa muutosten myllerryksessä, niin että muutoksesta ei enää jakseta puhua tai muutoksen kokonaisvaltaisuutta ei enää hahmoteta.

Tätä näkökulmaa voi tukea havainto, että toimittajien puheen painopiste on selkeästi juuri alan viimeaikaisissa muutoksissa. Esimerkiksi monista varhaisemmista teknologisista muutoksista, kuten saksitaitosta ja kirjoituskoneesta luopumisen, toimittajat saattoivat sivuuttaa vain lyhyellä maininnalla ja naurahduksella. On ymmärrettävää, että puheessa korostuvat ne uudet journalismin käytännöt, jotka hakevat vielä muotoaan ja paikkaansa päivittäisen työn rutiineissa.

Ajatus siitä, että huomenna kaikki voi olla toisin, mietitytti myös itseäni tutkimuksen tekemisen aikaan. Tätä tutkimusraporttia kirjoittaessani pysähdyin usein pohtimaan, olisivatko haastateltavat vastanneet kysymyksiini eri tavalla, jos en olisi tehnyt haastatteluja marras–joulukuussa, vaan esimerkiksi puoli vuotta myöhemmin. Osassa haastateltujen toimittajien työpaikoista ilmoitettiin tutkimushaastattelujen tekemisen jälkeen merkittävistä uudistuksista ja muutoksista.

Vaikka toimitustyön muutoksilla on sekä ammatti-ideologiaa kolhivia että tukevia vaikutuksia, toimittajille muutos sinänsä on luonnollinen osa toimittajan työtä. Voidaankin ajatella, että haastatellut toimittajat ovat notkistuvan modernin journalistisukupolven, joka pitää journalismin muutosta luontevana osana alaa. Muutos siis hyväksytään erottamattomaksi osaksi työtä, mutta muutoksen

vaikutuksiin voidaan päivittäisessä työssä asennoitua vaihtelevasti, sillä notkistuvan modernin journalistisukupolven ammattietos risteää sekä korkean että notkean modernin journalismin ihanteiden kanssa. (Kantola 2011b, 118, 125.)

Tutkimuksen kohteen kuulumisesta tähän notkistuvan modernin toimittajasukupolven kertoo myös se, että vanhempi toimittajasukupolvi suhtautuu journalismin viimeaikaisiin murroksiin paljon myönteisemmin kuin aiemmat toimittajien kokemuksia tarkastelevat tutkimukset antavat ymmärtää (Ks. esim. Nikunen 2011b, Jyrkiäinen 2008). Vanhempi toimittajasukupolvi uskoo, että ammattimaisella journalistilla on tulevaisuudessakin erityinen yhteiskunnallinen tehtävä. Toimittajat hahmottavatkin viimeaikaiset murrokset eräänlaiseksi taitekohdaksi, jonka jälkeen myllerrys alalla alkaa tasoittua, vaikka journalistien toimintaympäristö muuttuisikin merkittävästi esimerkiksi pelkästään sähköisillä julkaisualustoilla työskentelyksi. Tässäkin mielessä muutos näyttäytyy haastatelluille toimittajille journalismin pysyvänä tilana.

Korkean, notkistuvan ja notkean journalistisukupolvien välisiä rajoja ei voi pitää selvärajisina. Esimerkiksi objektiivisuuden ihanne ja myötämielisyys vallanpitäjien toimia kohtaan näyttävät purkautuneen tutkimuksen kohteena olevan vanhemman toimittajasukupolven ammatti-ideologiasta jo kauan sitten, minkä vuoksi vanhempi toimittajasukupolvi sopii huonosti korkean modernin journalistisukupolven. Toisaalta haastateltujen toimittajien työuraa määrittää vakaa ura pääasiassa yhdessä ja samassa lehtitalossa, missä heidän uransa on edennyt melko johdonmukaisesti. Tästä näkökulmasta vanhemman toimittajasukupolven ammattietos vastaa korkean modernin journalistisukupolven. (Koljonen 2013, 17, 23–24, Kantola 2011b, 126–127.)

Vastaavasti liukuminen korkean modernin journalistien ammattietoksesta notkeaan moderniin ei ole täysin lineaarinen liike, vaan korkean modernin eetoksella on yhä sijansa 2000-luvun journalistien työssä. Notkean modernin journalismin ihanteetkaan eivät ajoitu jyrkkäräjaisesti 2000-luvun journalistien ammattietokseen, vaan ne ovat tehneet tuloaan jo korkean modernin aikakaudella vuosikymmeniä aiemmin. (Koljonen 2013, 23–24.)

Haastatellut toimittajat näyttivät osaavan suhteuttaa viimeaikaiset murrokset osaksi alan pidemmän aikavälin kehitystä. Näin ollen puhe työelämän epämukavuuksista, vuoden 2012 yt-neuvotteluista ja journalismin tuhoutumisesta ei noussut aineistossa liian hallitsevaan osaan, vaan haastateltavat hahmottivat myös sellaiset työn piirteet, joihin paluuta he eivät missään nimessä haikailleet. Toimittajat pohtivat aidosti myös tulevaisuutta, sillä heillä on edessään vielä kymmenen vuotta tai enemmänkin työelämässä. Tässä mielessä tutkimuksen kohteen rajaus 49–55-vuotiaisiin toimittajiin palveli onnistuneesti tutkimuksen tavoitetta.

Pauliina Lehtosen (2013) nuoria toimittajia koskeva tutkimus auttoi hahmottamaan tutkimuksen kohteena olleelle toimittajasukupolvelle erityisen puheen yleisestä toimittajapuheesta. Lehtosen ja tämän tutkimuksen keskustelu keskenään toi esiin, että kokemukset työstä ovat eri toimittajasukupolvilla erilaiset. Siinä missä nuorilla journalisteilla identiteettiä ja käsitystä työstä ohjaavat työnmuoto, eli liikkuminen freelancerina toimimisen, vakituisen työn ja erilaisten pätkäpestien välillä itseään brändäten, vanhemmille toimittajille merkityksellisempinä työn piirteinä näyttäytyvät journalismin lopputuote ja ihanteiden ja realiteettien ristiveto päivittäisissä työkäytännöissä. Voidaan siis ajatella, että nuoret journalistit neuvottelevat ammatti-ideologiansa rajoista vaihtelevissa työnmuodoissa yrittäjyyden ja perinteisen toimitustyön välimaastossa. Sen sijaan tämän tutkimuksen kohteena oleva vanhempi toimittajasukupolvi neuvottelee arvojensa ja ihanteidensa rajoista paljolti sellaisissa toimitustyön päivittäisissä käytännöissä, jotka ovat nuoremmille toimittajasukupolville luonnollisia työn piirteitä.

Sukupolvisuus näyttikin olevan ikääntymistä paremmin tutkimuksen tarkoitusta palveleva näkökulma toimittajien kokemusmaailmaan. Vanhemman toimittajasukupolven kokemukset ja käsitykset työnsä muutoksista eivät olleet kovin voimakkaasti sidoksissa ikääntymiseen. Toimittajat tiedostivat ikääntymisen hidastavan fyysistä työstä palautumista ja monitekemistä. Toisaalta ikä ja kokemus tuovat myös varmuutta vaativan työn hallintaan. Toimittajat ilmaisivat myös epävarmuutensa asemastaan mahdollisten tulevien väen vähennysten yhteydessä. Erityisesti naiset olivat huolissaan mahdollisuuksistaan saada töitä, jos he haluaisivat vielä vaihtaa työpaikkaa. Näistä ikääntymisen kokemuksista huolimatta aineiston valossa toimittajien kokemukset työn muutoksista ja asemastaan ja arvostuksestaan

rakentuivat paremminkin suhteessa journalismin käytäntöihin ja lopputuotteeseen kuin ikääntymiseen.

Eri toimittajasukupolvien erilaisista kokemuksista ja käsityksistä huolimatta Pauliina Lehtosen (2013) ja tämän tutkimuksen aineistojen valossa toimittajien käsitykset työn ihanteista ja tavoitteista ovat myös paljolti samanlaisia iästä riippumatta. Hyvin yhtenäisen ammattikunnan luova ja hyvin ajassa pysyvä journalismin ammatti-ideologia tuo siis jatkuvassa muutoksessa olevalle alalle jatkuvuutta ja pysyvyyttä.

Vanhemman toimittajasukupolven tarinat kertovat, että journalismin viimeaikaiset murrokset ovat synnyttäneet tunnustuskamppailua toimituksissa, ammattikunnan sisällä ja suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Tätä kamppailua käydään journalistien ammatti-ideologian rajoista ja ammattikunnan asemasta erityisenä yhteiskunnallisena instituutiona. Media-alan murrokset niin talouden, politiikan, kulttuurin kuin teknologian kentillä heijastuvat toimittajien epävarmuutena asemastaan ja arvostuksestaan omassa toimitusorganisaatiossa ja yhteiskunnassa. Murrokset ja toimitusten reagointi niihin ajavat toimittajien ammatti-ideologiaan pohjautuvat arvot ja ihanteet käytännön realiteettien puristukseen.

Tunnustamisen käsite ei toiminut tutkimuksessa varsinaisena analyysin välineenä paljolti käsitteeseen liittyvän monisyisen filosofisen problematiikan vuoksi. Tunnustamisen teoriaan nojautuminen avasi kuitenkin journalismin ja alan murrosten tarkasteluun ulottuvuuden, jossa mediakenttä hahmottui tunnustuskamppailujen areenana. Olen tiivistänyt taulukkoon (Taulukko 1) niitä tunnustuskamppailuja, joita muuttuvan toimitustyön kentällä syntyy, kun toimittajien käsitys arvoistaan ja asemastaan joutuvat toimitustyön muutosten ja realiteettien ristipaineeseen. Taulukon vasemmassa sarakkeessa on toimittajien käsityksiä arvoistaan ja kokemuksia asemastaan. Taulukon oikeassa sarakkeessa on journalismin viimeaikaisia muutoksia ja murroksia. Näiden kahden näkökulman törmäyksissä syntyvät kamppailut tunnustuksesta ovat kaavion keskimmaisessä sarakkeessa.

Monet työn muutokset näyttivät synnyttävän toimittajissa tunteita ansassa olemisesta. Nämä toimittajien itsearvostusta kuluttavat ansat on myös tiivistetty taulukon keskimmaiseen sarakkeeseen. On huomioitava, että osa työn muutoksista tukee

toimittajia työssään, jolloin toimittajat ovat tunnustaneet ne työnsä luonnollisiksi piirteiksi ja jopa työnsä tavoitteiksi. Tällaiset kokemukset journalismin muutoksesta eivät sisälly oheiseen taulukkoon. On myös syytä huomioida, että jotkin toimittajien kokemuksista ovat ristiriitaisia. Esimerkiksi kokemukset rutiinista ja nopeudesta eivät asetu yksiselitteisesti työtä tukeviksi tai sitä haittaaviksi.

Taulukko 1

TOIMITTAJIEN ARVOT JA ASEMA	ANSAT JA KAMPPAILU TUNNUSTUKSESTA	JOURNALISTISEN TYÖN MUUTOKSET
Oikeudenmukaisuus Totuudellisuus Lukijan palvelu Yhteiskunnallisen tiedon selvittäminen ja selittäminen	Kamppailu laadun kriteereistä Klikkauksia tiedon ja totuuden kustannuksella Journalistien uskottavuuskriisi	Journalismin painotusten aaltoliike Kokeilevuus painotuksissa Viihteellistyminen Mielipiteellisyys Kiinnostavuuden kohotus
Nopeus sekä toimittajalta edellytetty ominaisuus että työn hankala sivuvaikutus	Tekniikka laventaa ammattitaitoa mutta kiihdyttää työtahtia	Internet Muu uusi mediateknologia Monimediaalisuus
Uutistyön asiantuntija Autonominen ammattilainen Uutisnenä ja uutisnälkä	Asiantuntijasta työrukkaseksi Tunnustusvaje Motivaatiovaje	Deskivetoisuus Suunnittelu ja editointi Keskiportaan johdon rooli
Työn muuttuminen kuluttavammaksi Työstä palautumisen hidastuminen Kokemuksen aliarvostus	Rutiini sekä heikentää motivaatiota että helpottaa jaksamista Positiivinen tunnustusvaje	Enemmän vähemmällä Monitekeminen Vaatimus jatkuvaan mukautumiskykyyn
Viisikymppisen naisen läpinäkyvyys Toiveet tehtävien muokkaamisesta	Asema organisaatiossa heikkenee Asema työmarkkinoilla heikkenee	Lehtitalojen taluspaineet Uhka uusista väen vähennyksistä Jatkuva arviointi

Ammatti-ideologia voi toimia vastarinnan välineenä muuttuvassa työssä. Ammatti-ideologiasta ammennettuihin arvoihin turvautumalla voi selittää ja siten myös

vakauttaa omaa asemaansa toimituksessa. Arvoissa pitäytyminen voi myös lisätä työn itsearvostuksen kokemuksia media-alan murroksien vaikutuksia vastaan. Vanhemman toimittajasukupolven suhtautumisessa työnsä muutoksiin näkyvä niin sanottu notkistuvan modernin sukupolvisuus auttaa myös elämään työn murroksien vaikutusten puristuksessa.

Viimeaikaisten murrosten kokonaisvaltaisuus ja toimituksissa murrosten alullepanemana uudenlainen journalismin kokeilevuus niin sisällöissä kuin liiketoimintamalleissa asettavat kuitenkin kysymyksen siitä, riittääkö vanhemman toimittajasukupolven notkistuneisuus, vai edellyttääkö yhä notkeammaksi muuttuva toimitustyö yksiselitteisemmin notkeutta – tai jopa nestemäisyyttä. Puhuessaan ikääntymisen kokemuksistaan ja ajatuksistaan tulevaisuudesta toimittajat kokivat olevansa vasta varsinaisten ikääntymisen vaikutusten kynnyksellä. On mahdollista, että esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua tämän tutkimuksen kohteena olleen toimittajasukupolven kokemuksissa ikä nousisi nykyistä merkittävämmäksi muutoksen kokemuksia määrittäväksi teemaksi.

Tutkimus on ollut jo pitkään kiinnostunut toimittajien työtään koskevista käsityksistä ja ymmärryksistä (Ks. esim. Tuchman 1978). Tässä tutkimuksessa tarkastellut kysymykset toimittajien kokemuksista ovat siis olleet ajankohtaisia aiemminkin journalismin ja median tutkimuksessa. Samojen kysymyksenasettelujen voidaan ajatella tulevan yhä uudelleen ajankohtaisiksi journalismin instituution muutoksissa ja murroksissa, samalla tavalla kuin tämänkin tutkimuksen tekemisen aikaan.

Esimerkiksi verkkosisällön maksullisuus, jota suunniteltiin monissa lehtitaloissa tutkimuksen tekemisen aikaan, palauttaa journalistien ammattikunnan pohtimaan professionensa perustavanlaatuisia kysymyksiä: Millaista on journalismi, jolla journalismin instituutio voi pysyä taloudellisesti hengissä ja perustella asemaansa yhteiskunnassa? Kantavatko ne journalismin arvot, joiden puolesta ammattikunta käy tunnustuskamppailua yhteiskunnassa ja omissa organisaatioissaan ammattimaista journalismia myös tulevaisuudessa?

Tulevaisuudessa ajankohtaiseksi tulee myös kysymys siitä, seuraako nykyistä notkean modernin journalistisukupolvea suorastaan nestemäinen, mihinkään

kiinnittymättömän journalistieetoksen sukupolvi. Joka tapauksessa tällaisenkin toistaiseksi kuvitteellisen journalistisukupolven kohdalla ovat ajankohtaisia samat kysymykset kuin tämän tutkimuksen tekemisen aikaan: millaiset piirteet luonnehtivat journalistien ammatti-ideologiaa ja miltä muutokset, joissa journalistit oletettavasti elävät myös tulevaisuudessa, tuntuvat.

Lähteet

- Acta Sociologica* 47(4): 323–324. Special Issue on Recognition, Redistribution, and Justice: Editorial Comments (2004).
- Aitamurto, Tanja (2010) *Kymmenen väitettä journalismin tuhosta – ja miksi niistä ei kannata huolestua. Raportti journalismin trendeistä Yhdysvalloissa 2009*. Helsingin Sanomain Säätiön julkaisu.
- Alasuutari, Pertti (2001) *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Aslama, Minna & Kivikuru, Ullamaija (2002) Lamajulkisuuden raamit: suomalainen mediamaisema 1990-luvulla. Teoksessa Kivikuru, Ullamaija (toim.) *Laman julkisivut: Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä*. Helsinki: Palmenia, 25–45.
- Bauman, Zygmunt (2002) *Notkea Moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (2005) *Liquid Life*. Cambridge: Polity Press.
- Deuze, Mark (2005) What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered. *Journalism* 6(4): 442–464.
- Deuze, Mark (2007) *Media Work*. Cambridge: Polity Press.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2001) Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.
- Hallin, Daniel C. (1992a) Sound Bite News: Television Coverage of Elections, 1968–1988. *Journal of Communication* 42(2): 5–24.
- Hallin, Daniel C. (1992b) The Passing of the "High Modernism" of American Journalism. *Journal of Communication* 42(3): 14–25.
- Hallin, Daniel C. & Mancini, Paolo (2004) *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Heikkilä, Heikki (2001) *Ohut ja vanha journalismi: kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tampere: Tampere University Press.
- Heinonen, Ari (1995) *Vahtikoiran omatunto: journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A 84/1995.
- Helle, Merja (2009) Journalistisen työn muutos. Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 91–111.

- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Honneth, Axel (1995) *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press.
- Honneth, Axel (2012) *The I in We: Studies in the Theory of Recognition*. Cambridge: Polity Press.
- Julkunen, Raija (2008) *Uuden työn paradoksit: keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista*. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija (2003) *Kuusikymmentä ja työssä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Julkunen, Raija, Kaskisaari, Marja, Rikala, Sanna & Virkki, Tuija (2009) (toim.) *Työelämän vanhat, vihaiset ja väsyneet. Valta ja haavoittuvuus työelämän luottamusrakenteissa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Työsuojelurahaston hanke.
- Jyrkiäinen, Jyrki (2008) *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Jyrkiäinen, Jyrki & Heinonen, Ari (2012) Finnish Journalists: The Quest for Quality amidst New Pressures. Teoksessa Weaver, David H. & Willnat, Lars (toim.) *The Global Journalist in the 21st Century*. New York: Routledge, 171–186.
- Kantola, Anu (2011a) Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt. Teoksessa Kantola, Anu (toim.) *Hetken hallitsijat: julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 17–41.
- Kantola, Anu (2011b) Notkean journalismin nousu. Teoksessa Kantola, Anu (toim.) *Hetken hallitsijat: julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 115–141.
- Kantola, Anu (2011c) Tyhjää vai täyttää julkista elämää? Teoksessa Kantola, Anu (toim.) *Hetken hallitsijat: julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus, 164–179.
- Kehälinna, Heikki & Melin, Harri (1988) *Tuntemattomat toimittajat: tutkimus Suomen sanomalehtimiesten liiton jäsenistä*. Helsinki: Suomen sanomalehtimiesten liitto.
- Kolari, Erja (2009) Toimittajasta tuottajaksi: sanomalehden toimitustyö muutoksessa. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 150–167.
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnian kenttä: suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Kunelius, Risto & Ruusunoksa, Laura (2008) Mapping Professional Imagination: On the Potential of Professional Culture in the Newspapers of the Future. *Journalism Studies* 9(5): 662–678.

Laine, Timo (2001) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 26–43.

Lehtonen, Pauliina (2013) *Itsensä markkinoijat: nuorten journalistien urapolut ja yksilöllistyyvä työelämä*. Tampereen yliopisto: Tampere University Press.

Lloyd, John (2004) *What the Media Are Doing to Our Politics*. London: Constable.

Luostarinen, Heikki & Uskali, Turo (2006) Suomalainen journalismi ja yhteiskunnan muutos. Teoksessa Heiskala, Risto & Luhtakallio, Eeva (toim.) *Uusi jako: miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta?* Helsinki: Gaudeamus, 179–201.

Nikunen, Kaarina (2011a) *Ikään katsoen: talouslaman vaikutuksia suomalaisissa toimituksissa*. Journalismikritiikin vuosikirja 2011, Media & Viestintä 1/2011. 9–21.

Nikunen, Kaarina (2011b) *Enemmän vähemmällä: laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009–2010*. Tampere: Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Journalismin tutkimusyksikkö.

Paloheimo, Heikki (2005) (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Porvoo; Helsinki: WSOY.

Pavlik, John V. (2001) *Journalism and New Media*. New York: Columbia University Press.

Petersen, Anders & Willig, Rasmus (2004) Work and Recognition: Reviewing New Forms of Pathological Developments. *Acta Sociologica* 47(4): 338–350.

Picard, Robert G. (2011) *The Economics and Financing of Media Companies*. New York: Fordham University Press.

Pietilä, Antti-Pekka (2007) *Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia: median muodonmuutos*. Helsinki: Art House.

Putnam, Robert D. (2002) (toim.) *Democracies in Flux: The Evolution of Social Capital in Contemporary Society*. Oxford: Oxford University Press.

Ruoho, Iris & Torkkola, Sinikka (2010) *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö.

Sennett, Richard (2002) *Työn uusi järjestys: miten uusi kapitalismi kuluttaa ihmisen luonnetta*. Tampere: Vastapaino.

Sennett, Richard (2004) *Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa*. Tampere: Vastapaino.

Siltala, Juha (2007) *Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Mukana uudet huononnukset*. Helsinki: Otava.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo (1998) *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Helsinki: Edita.

Tuchman, Gaye (1978) *Making news: A Study in the Construction of Reality*. New York: Free Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Vehkoo, Johanna (2011) *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Helsinki: Teos.

Väliverronen, Esa (2009) (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Weaver, David H. (1998) (toim.) *The Global Journalist: News People around the World*. New Jersey: Hampton Press.

Verkkolähteet

Koljonen, Kari (2013) *Journalistien korkeat ja notkeat ihanteet: toimittajaeetoksen muutoksen tarkastelua journalismin avainsuhteilla*. Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.

(Artikkeli on osa Koljosen väitöskirjan käsikirjoitusta.)

<http://www.uta.fi/cmt/opiskelijaksi/slakjdll/Koljonen%20Journalistien%20korkeat%20Oja%20notkeat%20ihanteet.pdf>

Liite 1: Teemahaastattelun taustatietolomake

8/15/13

Haastateltavan taustatiedot

Haastateltavan taustatiedot

Täytä jokainen alla olevista kohdista. Paina lopuksi "Lähetä".

*Pakollinen

Nimi *

Ikä *

Koulutus *

Mainitse kaikki eri tutkintonimikkeet ja valmistumisvuodet. Esimerkki: "Filosofian maisteri, 2012"

Seuraavat kysymykset koskevat nykyisiä työtehtäviäsi:

Nykyinen tehtävänimike *

Mainitse myös mahdollinen toimituksen osasto tai erikoisalue. Esimerkki: "Toimittaja, erikoisalueena kuntapolitiikka."

Työskentelyaika nykyisessä työtehtävässä *

Esimerkki: "3 vuotta."

Seuraavat kysymykset koskevat aiempia työtehtäviäsi:

<https://docs.google.com/spreadsheets/newform?formkey=dExWUxxZDJFTUxWMV9Kc3QzOXZaZGc5MQ#gid=0>

1/2

Mitä tehtävänimikkeitä sinulla on ollut aiemmin nykyisessä työpaikassasi? *

Esimerkki: "Uutispäällikkö." Vaikka tehtävänimikkeesi ei ole muuttunut, mainitse toimituksen osastot, joilla olet työskennellyt aiemmin. Mainitse myös aiemmat erikoisalueesi toimittajana.

Luettele vielä, minkä muiden lehtien tai muiden tiedotusvälineiden toimituksissa olet työskennellyt aiemmin. *

Mainitse tiedotusvälineen nimi, tehtävänimikkeesi ja työskentelyaika kyseisessä toimituksessa.

Älä koskaan lähetä salasanaa Google-lomakkeiden kautta.

Palvelun tarjoaa [Google-dokumentit](#)

[Ilmoita väärinkäytöstä](#) - [Palveluehdot](#) - [Lisäehdot](#)

Liite 2: Teemahaastattelun kysymysrunko

0. Lämmittelyksi

- a. Miten sinusta tuli toimittaja?
- b. Millainen on tavanomainen työpäiväsi?

1. Muutokset toimittajan työssä

- a. Millaisia ominaisuuksia sinulta edellytetään toimittajan työssä?
- b. Millaisia muutoksia edellytyksissä on tapahtunut?
  - Esimerkiksi ovatko jotkin ominaisuudet tärkeämpiä nyt kuin aiemmin urasi aikana, tai päinvastoin?
- c. Kuinka hyvät eväät koulutuksesi on antanut työelämään?
- d. Millainen on mielestäsi hyvä toimittaja?
- e. Mitkä asiat koet työssäsi hankaliksi?
- f. Millaisia muutoksia hankaliksi kokemissasi asioissa on tapahtunut urasi aikana?
  - Esimerkiksi ovatko jotkin asiat olleet aiemmin hankalia, mutta eivät ole sitä enää, tai päinvastoin?

2. Muutokset työssä jaksamisessa

- a. Millainen työilmapiiri toimituksessa on tällä hetkellä?
- b. Miksi työilmapiiri on sellainen kuin se on?
- c. Miten kuvailisit työmotivaatiotasi tällä hetkellä?
- d. Millaisia muutoksia olet huomannut työmotivaatiossasi urasi aikana?
- e. Mistä muutokset ovat johtuneet?
- f. Mitkä asiat auttavat jaksamaan töissä?
- g. Millaisissa tilanteissa tunnet tyytymättömyyttä töissä?
- h. Millaisissa tilanteissa tunnet iloa töissä?
- i. Miten vaihdat vapaalle?

3. Muutokset työn arvostuksessa

- a. Millainen kuva sinulla oli toimittajan työstä opiskeluaikoinasi tai jo aiemmin?
- b. Onko käsityksesi toimittajan työstä muuttunut opintojesi jälkeen tai myöhemmin urasi aikana? Miten?
- c. Miten toimittajia mielestäsi arvostetaan yhteiskunnassa?
- d. Onko toimittajien arvostus muuttunut jollakin tavalla työurasi aikana? Miten?
- e. Mitä asioita arvostat omassa työssäsi?
- f. Millaisissa tilanteissa sinua kiitetään tekemästäsi työstä?
- g. Keneltä saat kiitoksia?
- h. Millä tavalla kiitokset ilmaistaan?
- i. Miltä kiitokset tuntuvat?
- j. Millaisissa tilanteissa tekemääsi työtä moititaan?
- k. Keneltä moitteet tulevat?
- l. Millaisia moitteet ovat?
- m. Miltä moitteet tuntuvat?

n. Onko työsi arvostuksessa toimituksessa tapahtunut muutoksia urasi aikana? Millaisia?

4. Muutokset asemassa toimituksessa

- a. Millainen asemasi on toimituksessa tällä hetkellä?
- b. Miksi se on sellainen kuin on?
- c. Miltä se tuntuu?
- d. Millaisia muutoksia asemassasi on tapahtunut urasi aikana?
- e. Mistä muutokset ovat johtuneet?
- f. Miltä muutokset ovat tuntuneet?
- g. Miten voit vaikuttaa siihen, millainen asemasi on toimituksessa?

5. Muutokset journalistisen työn käytännöissä

- a. Mitä muutoksia toimitustyön käytännöissä pidät merkittävimpinä muutoksina urasi aikana?
  - Muutokset työskentelytavoissa, työn suunnittelussa, työvälineissä
  - Kysytään erikseen teknologian ja sosiaalisen median vaikutuksia työkäytännöissä, jos nämä eivät tulleet esille kohdassa a.
- b. Mitä hyvää mainitsemisessäsi muutoksissa on? Entä mitä huonoa?
- c. Kuinka olet sopeutunut työssäsi tapahtuneisiin muutoksiin?

6. Muutokset journalismissa

- a. Millaisia muutoksia olet havainnut journalismissa urasi aikana?
  - Sisältöjen painotukset, aihevalinnat, ilmaisukeinot
- b. Mitä hyvää mainitsemisessäsi muutoksissa on? Entä mitä huonoa?
- c. Kuinka olet omaksunut muutokset osaksi omaa työtäsi?
- d. Millaista on mielestäsi hyvä journalismi?
- e. Tuleeko mieleesi vielä joitakin muita merkittäviä muutoksia journalismissa tai media-alalla yleensä, jotka haluaisit mainita?

7. Katse tulevaisuuteen

- a. Millaisia tavoitteita sinulla on työssäsi?
- b. Millaista arvelet työsi olevan viiden vuoden päästä?
- c. Miten arvelet työsi arvostuksen muuttuneen viiden vuoden päästä?
- d. Miten arvelet asemasi toimituksessa muuttuneen viiden vuoden päästä?
- e. Miten toimittajan työssä tapahtuviin muutoksiin voi varautua?
- f. Miten asemassa tai arvostuksessa tapahtuviin muutoksiin voi varautua?
- g. Haluaisitko vielä lisätä jotain aiheen kannalta tärkeää?
  - Kysytään vielä mahdollisuutta haastattelun täydentämiseen sähköpostitse tai puhelimitse